

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

KAHRAMAN MARAŞ TÜRKÜLERİ ÜZERİNE
BİR İNCELEME

120 456
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. ALİ YAKICI

T.C. YÖNEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

120456

Hazırlayan
M. FATİH AKBABA

ANKARA 2002

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

M.Fatih AKBABA'ya ait “Kahraman Maraş Türküleri Üzerine Bir İnceleme”
adlı çalışma jürimiz tarafından Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi
olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan.....
Akademik Unvanı, Adı, Soyadı

(İmza)

Üye.....
Akademik Unvanı, Adı, Soyadı (Danışman)

(İmza)

Üye.....
Akademik Unvanı, Adı, Soyadı

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
SÖZ BAŞI	III
GİRİŞ	1
KAHRAMAN MARAŞ'IN TARİHİ, SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUMU	2
Tarihçesi	2
Kahraman Maraş Adının Tarihçesi	3
Kültürel Yapı	3
Turizmdeki Yeri	5
Sosyal Yapı	5
I. BÖLÜM	7
A. Türkü Hakkında Genel Bilgi	8
B. Kahraman Maraş ve Türkü Geleneği	11
II. BÖLÜM	14
Kahraman Maraş Türkülerinin Tasnifi	15
A. Konularına Göre Kahraman Maraş Türküleri	15
1. Aşk ve Sevda Türküleri	19
2. Yer Adlarıyla İlgili Söylenen Türküler	24
3. Askerlik Türküleri	25
4. Doğadaki Varlıkların Sembol Olarak Alınıp Söylendiği Türküler	27
5. Bitkilerin Sembol Olarak Alınıp Söylendiği Türküler	28
6. Hayvanların Sembol Olarak Alınıp Söylendiği Türküler	30
7. Karşılıklı (Diyaloglu) Türküler	33
8. Oyun ve Tören Türküleri	35
9. Ağıtlar	37
10. Tahkiyeli Türküler	39
11. Diğerleri	53
B. Yapılarına Göre Kahraman Maraş Türküleri	55
III. BÖLÜM; TÜRKÜ METİNLERİ	61
Aşk ve Sevda Türküleri	62
Yer Adlarıyla İlgili Söylenen Türküler	125
Askerlik Türküleri	147

Doğadaki Varlıkların Sembol Olarak Alınıp Söylendiğı Türküler	154
Bitkilerin Sembol Olarak Alınıp Söylendiğı Türküler	158
Hayvanların Sembol Olarak Alınıp Söylendiğı Türküler	163
Karşılıklı (Diyaloglu) Türküler	173
Oyun ve Tören Türküleri	177
Ağıtlar	184
Diğerleri	191
Kaynak Kişiler Biyografisi	216
1) Mahzûnî Şerif	216
2) Mustafa Okumuş	216
3) Hilmi Şahballı	216
4) Hikmet Temizyürek	217
5) Muzaffer Sarısözen	217
SONUÇ	218
KAYNAKÇA	220
ÖZET	222
SUMMARY	223

SÖZ BAŞI

Bir milletin kendini ifade ettiği eserler, o milletin halk bilimini içermektedir. Türküleri, halk kültürü adına incelemek ciddi bir görevdir. Bu anlamda türküleri incelemek, kültürel çalışmalar arasında yer almaktadır. Bilimsel yöntemlerle türkü geleneğine katkıda bulunmayı amaçladığım için “Kahraman Maraş Türküleri Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmayı tamamladım.

Türkülerin sosyal hayatlarında önemli bir yere sahip olduğu anlaşılan Kahraman Maraş’ı ve Kahraman Kahraman Maraşlı’nın duygularını bulacağınız bu çalışma, yöre üzerine yapılmış ilk akademik çalışmalardan biridir.

Tezimin girişinde Kahraman Maraş’ın Hitit’ler dönemiyle başlayıp, bilgi sahibi olduğumuz kozmopolitik tarihi ana hatlarıyla verilmiştir. Gurgum, Markasi, Germenika ve daha başka adların Kahraman Maraş için kullanılan önceki adlar olduğunu, “Kahraman Maraş Adının Tarihçesi” adlı bölümde belirtilmiştir. Kültürel yapı başlıklı bölümde ise Kahraman Maraş’ın kültür mozaiğini oluşturan unsurlara yer verilmiştir. “Turizmdeki Yeri” başlıklı bölümde Kahraman Maraş’ın turizm açısından sahip olduğu mekânlarla ilgili bilgiler mevcuttur. Giriş bölümü Kahraman Maraş’ın sosyolojik yapısına, bölge halkıyla ilgili sosyolojik dokuya değinilen “Sosyal Yapı” başlıklı kısım son bulmaktadır.

Tez, girişten sonra üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, “Türkü hakkında genel bilgi” başlığı altında, türkü teriminin anlamı, etimolojisi ve günümüze kadar yansıyan kültür ve edebiyatımızdaki yeri anlatılmıştır. Kahraman Maraş türkülerinin oluşmasında etkili olan sosyo-kültürel unsurlarla ilgili tarihi tekamül içerisinde yaptığım değerlendirmeyi “Kahraman Maraş ve Kahraman Maraş Türkü Geleneği” başlığı altında sunulmuştur.

İkinci bölümde, Kahraman Maraş türkülerini iki ana başlık altında tasnif ettim. Her iki tasnifte de öncelikle bizden önce yapılan tasniflerle ilgili görüş, düşünce ve sınıflandırmalara yer verdim. Daha sonra kendi tasnifimi değerlendirmelerle örnekler vererek derlediğim metinler ışığında sıraladım.

Konularına göre Kahraman Maraş türkülerinin tasnifinde daha önce yapılmış tasniflerden farklı olarak ‘tahkiyeli türküler’i de içine aldım.

“Yapılarına Göre Kahraman Maraş Türküleri” başlığı altında ise elimizdeki metinleri yapısal olarak sınıflandırdım.

Üçüncü ve son bölümde ise derlediğim türkü metinlerine konularına göre yaptığım tasnif doğrultusunda yer verdim. Metinlerden sonra ise saha çalışmam sırasında türkülerin derlenmesinde kaynak olan kişilerin kısa biyografilerine ve tezin oluşmasında bize fikir bakımından yol gösteren bilim adamlarının eserlerine işaret eden kaynakçayı ilave ettim.

Tezin içeriğinde yer alan türküler, sahada icra edilen ve yöreyi anlatan veya yörenin özelliklerini veren ve yansıtan bunlara ilave olarak çoğunluk tarafından da bilinen eserlerdir. Sahada herkes tarafından türkü alanında hem çalışma hem de icra eden olarak bilinen insanların bize kaynaklık etmesiyle daha sağlıklı bir derleme yapılmıştır. Sahada bulunan insanlardan da yararlanılmıştır. Tezimizin içerisindeki türkülerin çoğunluğu ise yukarıda söylediğimiz şekil ve içerikte bir çalışma yapılmak suretiyle oluşturulmuştur.

Tez çalışmam süresince bilgi birikimi ve tecrübesiyle ve engin yaklaşımıyla, desteğini hep yanımda hissettiğim danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Ali YAKICI’ya, metinlerin saha çalışmaları sırasında derlenmesi aşamasında beni yalnız bırakmayan müzik öğretmeni Sayın Hikmet TEMİZYÜREK’e sonsuz şükranlarımı sunarım. Ayrıca tezimi hazırlayabilme bilimsel yeterliğimin oluşmasında bilgi ve birikimleriyle katkılarından dolayı başta Prof. Dr. İsa ÖZKAN’a, Doç. Dr. Pakize AYTAÇ’a, Yrd. Doç. Dr. Ahsen TURAN’a ve yardımlarından dolayı Doç. Dr. Esma ŞİMŞEK’e teşekkürü bir borç bilirim.

Ankara, 12 Temmuz 2002

M. Fatih AKBABA

KAHRAMAN MARAŞ'IN TARİHİ, SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUMU

Tarihçesi

Kahraman Maraş'ın bilinen tarihi, Anadolu'da varlığı bilinen Hititlere kadar dayanır. Hititler devrinde buraya MARAŞ dendiği, çevrede bulunan bu döneme ait bir çok tarihi eser ve yazılardan anlaşılmaktadır. Daha sonra Romalılar ve Bizanslıların eline geçen şehir, bu dönemde Germanika ismiyle anılmaya başlamış ve Hz. Ömer zamanında müslümanlar tarafından fethedilmiştir. Bölgede uzun yıllar boyunca Emeviler, Abbasiler, Selçuklular ve Memlûklular hüküm sürmüştür. İslam hakimiyetinin Suriye'den Anadolu'ya yayıldığı sırada, Maraş'ın Arap-Bizans nüfus alanları arasında sınır bölgesi olması dolayısıyla Rumlarca sık sık yakılıp, tahrip edildiği görülmektedir. Yavuz Sultan Selim, Maraş'ı Çaldıran Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti topraklarına katarak, merkezi Maraş olmak üzere Malatya, Antep, Karsulkadiriye ve Sumaysat Sancaklarının bağlandığı Dulkadiriye Eyaletini kurmuştur. Şehir 1866 yılında da sancak olarak Halep valiliğine bağlanmıştır.

Mondros Mütarekesi'nden sonra 22 Şubat 1919'da İngilizlerin, Suriye İtilafnamesi gereği 29 Ekim 1919'da da Fransızlara terkedilen şehir 12 Şubat 1920 tarihinde kurtulmuştur.

Hürriyet mücadelesinin ilk kıvılcımı ise 31 Ekim 1919 günü Sütçü İmam'ın Fransız üniforması giymiş Ermeni askerine karşı sıktığı kurşundur. Bu arada gittikçe artan Ermeni mezalimine dayanamayan Maraş halkı, 21 Ocak 1920'de başlayan ve 11 Şubat 1920'ye kadar 22 gün süren Kurtuluş Mücadelesi sonunda kendi şehrini kurtarmıştır. Türk Kurtuluş Mücadelesinin önderi olan Kahraman Maraş bu önder hareket nedeniyle 5 Nisan 1925 tarihinde Dünyada ilk olarak tek Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası ile taltif edilmiş ve yine 7 Şubat 1973 gün ve 1657 Sayılı Kanunla ismi KAHRAMAN MARAŞ olarak değiştirilmiştir.¹

¹ Serdar YAKAR, Memleketime Dair, Ukde Yay., Ankara, 1997, s. 11.

Kahraman Maraş Adının Tarihçesi

Maraş adına ilk olarak Asurlular zamanında rastlanmaktadır. Tarihi her ne kadar Hititlere dayansa da yörenin adıyla ilgili ilk veriler Asur kaynaklarına dayanmaktadır. Buna göre yörenin ilk adının "Gurgum" olduğu bildirilmektedir. "Markasi" ise Maraşın, Gurgum'dan sonraki adıdır. Romalılar devrine kadar bu adla anılmıştır. Romalılar döneminde "Germanika" olarak değiştirilen isim İslam ordularınca şehrin fethinden sonra "Mer'aj", "Mar'aş" adını almıştır. Şehrin tekrar Bizanslılara geçmesi ile ismi yine değişmiş ve "Marasion" olmuştur. Bir ara "Markasi" diye de adlandırıldıysa da Osmanlılara şehrin geçmesiyle "Maraş" adı yaygınlık kazanmıştır. Anadolu Türk beylikleri döneminde ise Dulkadirli beyliğinin merkezini oluşturan şehre Maraş denilmekteydi. Milli Mücadeledeki başarısından dolayı da 1973'te kahramanlık unvanı verilerek "Kahraman Maraş" olmuştur.²

Kültürel Yapı

Tarihin akışı içerisinde şehrin zaman zaman istilalara uğraması, tabii afetlerle yer değiştirmesi ve Milli Mücadeledeki eşsiz müdafaa ve mücadelesi, tarihi ve kültürel birçok yapının yok olmasına neden olmuştur. Tarihten günümüze ulaşan yapılar ise oldukça sınırlıdır.

Kahraman Maraş'ta tarihten günümüze kalan başlıca eserlerin başında kaleler gelir. Kahramanmaraş Kalesi şehrin tam ortasında yığma bir tepenin üzerinde bulunmaktadır. Tepe kuzeyde şehrin kurulduğu arazinin meyline uygun olarak alçak, güneyde yüksektir. Kalenin üzerinde bulunduğu yığma tepenin Geç Hititler (M.Ö. 9.- 8. yy.) döneminden kaldığını gösteren deliller vardır. Bugünkü kalenin ise Romalılar devrinde M.Ö. 1 - M.S. 2. yy. içerisinde inşa edildiği bilinmektedir. Kahraman Maraş'a yakın köylerde Yaylaüstü Kalesi, Çukurhisar Kalesi, Köroğlu Kalesi, Değirmendere kaleleri sayılabilir. Yine Hurman Kalesi, Kızlar Kalesi, Haştırın Kalesi, Azgıt Kalesi de Maraş'ın önemli tarihi yapılarındandır.

² Serdar YAKAR, a.g.e., s. 11.

Kahraman Maraş'ın bir diğer tarihi eser gurubu ise camileridir. Bugün şehrin merkezi olan Ekmekçi Mahallesinde bulunan Ulu Camii yapılış tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte Dulkadiroğlu Alaüddevle tarafından yaptırılmıştır. Yaklaşık olarak hicri 907 yılında yapılmıştır. Haznedarlı Camii şehrin güneydoğusunda Duraklı Mahallesinde yüksek bir tepe üzerindedir. Şehrin en eski camilerinden biridir. Hatuniye Camii ise Yavuz Selim'in büyükannesi Şemsi Sultan adına inşa ettirilmiş olup ve Kurtuluş Mahallesindedir. Bundan başka, İkileme Hatun Mescidi, Elbistan Ulu Camii, Elbistan Himmet Baba Camii ve Türbesi, Eshab'ül Kehf Külliyesi Camii gibi eserler de Kahraman Maraş'ın önemli tarihi eserleri arasındadır.

Camilerin yanısıra medrese ve türbeler de Kahraman Maraş'ın tarihi dokusunu oluşturan temel unsurlardandır. Taş Medrese, Malik Ejder Türbesi, Ashab-ül Kehf Türbesi gibi türbeler bu alanda sayılabilecek eserlerdir.

Kapalıçarşı önemli bir tarihi eser olarak anılabilir. Ayrıca Çukur Hamamı, Tüfekçi Hamamı, Acar Hamamı, Paşa Hamamı gibi hamamlar da şehrin tarihi dokusu içinde yerini alır.

Kahraman Maraş'ın bir diğer kültürel mirası ise tarihi Maraş evleridir. Ancak bu evlerin çoğu korunamamış, bugün büyük bölümü yok olmuştur.

Gelenek ve görenek açısından zengin olan Kahraman Maraş, kendine has adetleriyle de dikkat çekmektedir. Mesela nazarlık geleneği tarihin en eski devirlerinden beri süregelmektedir. Muskacılık da Kahraman Maraş'ta yaygın inanışlardan birisidir. Birçok hastalık için muska kullanıldığı bilinmektedir. Yörenin kendine has düğünleri de kültürel zenginliğinin bir parçasıdır.

Kahraman Maraş'ın kendine has özellikler taşıyan yemekleri vardır. Çiğköfte, içli köfte, lahmacun, patlıcanlı şişköfte, sölme gibi yemekler bunların içinde sayılabilir. Özellikle Maraş tarhanası yörenin en ünlü yemeklerinden biridir.

Ayrıca Kahraman Maraş'ın masal, halk hikayesi, ağıt, mani, ninni, türkü vb. oluşan zengin bir Halk Edebiyatı bulunmaktadır. Ayrıca bir çok ünlü şair, sanat adamı ve edebiyatçıya sahiptir.³

Turizmdeki Yeri

Kahraman Maraş oldukça geniş bir turistik zenginliğe sahiptir. Ancak yörenin tanıtımının yeterince yapılamamış olması bunun herkes tarafından algılanmasını engellemiştir.

Şehrin yeşil ve soğuk sularla iç içe olan bölgelerinin başında Güvercinlik, Tekir, Fırnız gibi yerler gelir. Buralar orman içinde olmaları ve su kaynaklarına yakınlıkları sebebiyle halkın ilgi gösterdiği gezi alanları olarak bilinir.

Döngel Mağaraları üç büyük mağaradan oluşmakta ve burada kamplar yapılmaktadır. Ayrıca şehrin yakınındaki barajlar da gezi alanları olarak kullanılabilecek niteliktedir. Şehrin Başkonuş ve Yavşan yaylaları ise yayla turizmi açısından önemli bir değere sahiptir.

Kahraman Maraş'ın bir diğer kültürel zenginliği ise müzesidir. Müze 1947'de kurulmuş ve içinde 22.618 parça eser vardır.

Kahraman Maraş'ta bir diğer turistik değer ise şehirdeki kaplıcalardır. Cela İçmeleri, Büyükkızılcık İçmesi, Zeytin Kaplıcası bunların başında gelmektedir.⁴

Sosyal Yapı

Şehir kuruluş itibariyle çok eskilere dayandığından sosyal yapısı da oldukça zengindir. Tarihe malolmuş bir çok örf, adet ve gelenekleri şehir halkının yaşantısında yakın zamana kadar yoğun bir şekilde mevcuttu. Ancak son zamanlarda modernleşmenin getirdiği yeni yaklaşımlardan dolayı şehrin sosyal yapısı değişime uğramıştır. Ancak elbetteki şehrin bu sosyal dokusu hâlâ eski izleri taşımaktadır. Şehrin yerli aileleri genellikle varlıklı aileler olmakla birlikte göçle gelenler çoğunlukla işçi sınıfına mensupturlar.

³ Serdar YAKA, a.g.e., s. 63

⁴ M. Nedim TEPEBAŞI, Keşfedilemeyen Kent, Tarihi Uzunluk, Yıl 1997, Sayı 9, s. 77.

Kahraman Maraş şu anda yapılan eğitim ve ekonomi yatırımlarıyla birlikte Güneydoğunun önemli bir merkezi haline gelmiştir. Sütçü İmam Üniversitesiyle birlikte şehrin çehresi değişmiş ve şehir modern bir görünüm kazanmıştır.

Eğitim ve ekonomik yapıyla ilgili bilgi verilebilir.⁵

⁵ M. Nedim TEPEBAŞI, a.g.m., s.. 77.

I. BÖLÜM

A-TÜRKÜ HAKKINDA GENEL BİLGİ

Âşık Veysel'in "Türk'üz, türkü çağırırız." İfadesi türkünün Türk milletiyle özdeşleştiğini ortaya koymaktadır.

Atasözleri, masallar, bilmeceler gibi yaygın mahsullerden olan türküler, gerek sözlü, gerekse yazılı edebiyatımızın önemli türlerinden biridir.⁶

"Türk" kelimesinden doğan "Türkü" terimi nispet eki "-i"yi almasıyla ilk şekli olan Türkî'den sonra zamanla Türkü haline dönüşmüştür.⁷

Şemsettin Sami, Kamus-ı Türkî'de "Asıl Türklere mahsus lâhinde şarkı"⁸ olarak ifade ettiği türküyü, Fuat Köprülü şu şekilde izah etmektedir: "Türklere mahsus bir beste ile söylenen şarkılardır."⁹

Pertev Naili Boratav'ın bu konudaki tanımlaması ise şu şekildedir: "Düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağdan çağa ve yerden yere içeriğinde olsun, biçiminde olsun değişikliklere, zenginleşmelere, bozulmalara, kırılmalara uğrayabilen ve her zaman bir ezgiyle koşulmuş olarak söylenen şiirlerdir."¹⁰

Birçok izah ve tanımlama neticesinde türkü hakkında "Türk halkının ortaklaşa yaptığı sözlü ve ezgili ürünlerdir." Şeklinde genel bir ifade kullanılabilir.¹¹

Millet olarak, acılarımızı, sevinçlerimizi, kahramanlığımızı, kederlerimizi, özlemimizi, nefretimizi, sevgilerimizi, hoşgörümüzü türkülere dökmüşüz. Türkülerde ağlamış, türkülerde gülmüşüz. Türk milleti, savaş meydanlarında çöğür şairlerinin, saz şairlerinin deyişleriyle coşmuş, bir bozlakta gurbetin acısını duymuş, pınarın başındaki güzele maniler söyleyerek aşkını dile getirmiştir.¹²

Türkü, Türk halk şiirinin en eski türlerinden biridir. Türkü adlı ilk yazılı eserlerin XV. asrın başlarında Horasan'da görüldüğü belirtilmektedir. Söz

⁶ Şükrü Elçin; Halk Edebiyatına Giriş, Ankara, 1969, s. 102.

⁷ Hikmet Dizdaroğlu; Halk Şiirinde Türler, Ankara, 1969, s. 102.

⁸ Şemsettin Sami; Kamus-ı Türkî, s. 400.

⁹ Dizdaroğlu, Halk Şiirinde Türler, Ank., 1969, s. 102.

¹⁰ Pertev Naili Boratav; 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İst., 1988, s. 150.

¹¹ Mehmet Özbek, Folklor ve Türkülerimiz, İstanbul, 1994, s. 63.

¹² Salih Turhan, Kubilay Dökmetaş, Levent Çelik, Notalarıyla Türkülerimiz ve Hikayeleri, Ank. 1996, s. 1.

edilen bu türküler, hece ölçüsü ile olan türküler değil, Çağatay edebiyatında aruzun failatün failatün failatün failat kalıbında yazılmış ve özel bir uyak düzeni olan ayrı bir ezgi ile söylenen manzum ürünlerdir. Bizim için önemli olan ise, biçimi, kalıbı ve ezgisi ne olursa olsun türkü teriminin XV. yüzyılda Doğu Türkülerinde de kullanılmasıdır.

Türkiye coğrafyasında bilinen en eski türkü örnekleri XVI. yüzyıldan öteye geçmemektedir. Cönklerde türkü adıyla kayıtlı ilk metin Öksüz Dede'ye aittir. Bentleri üçlük, kavuştakları iki dizeli olan bu parça, hece ölçüsünün sekizli kalıbıdır.¹³

Türkü bir sevgi yumağı gibidir. Bu sevgi yumağında memleket sevgisi, millet sevgisi, ana-baba sevgisi, yar sevgisi, bağlanan kutsal değerler sevgisi, tabiat sevgisi ve insana ait bir çok sevgi içiçe girmiştir. Bu sevgiler bazen ayrı ayrı, bazen birkaçı bir arada verilmiştir. Tarihin içinden akan zaman dilimleriyle, yurdun her bir köşesinden, gerek coğrafi, gerekse toplumsal manzaralar sunan türkülerimiz, kültürümüzün önemli taşıyıcılarından olmuştur.

Başlangıçta ferdi olan türküler, daha sonra halk arasında beğenilerek, sevilerek, ağızdan ağıza, dolaşmış ve anonim bir nitelik kazanmıştır.¹⁴

Türkülerde toplumun iç âlemini yansıtan, doğumdan ölüme kadar insanların bütün yaşantısını, başından geçenleri anlatan bir sanat eseri güzelliğini bulmak mümkündür. Onda toplumun acıları, aşkları, özlemleri, büyük bir sadelik içinde sürüp gider.¹⁵

Türk Halk Edebiyatında önemli bir yere sahip olan halk şiiri türleri ile türkülerinin arasındaki en belirgin fark ezgisindedir. Mani ve koşma tipindeki şiirler ezgilerinin değişmesiyle türkü olabilmektedir.¹⁶

Bu sebeptendir ki, halk arasında, ezgiyle söylenen bütün manzum parçalar türkü olarak kabul görmüştür. Bu durum hem kesin bir türkü biçimi

¹³ Dizdaroğlu, a.g.e., s. 103, 104.

¹⁴ Cahit Öztelli, Evlerinin Önü Halk Türküleri, İst., 1972, s. 11, 12.

¹⁵ Öztelli, a.g.e., s. 12.

¹⁶ Dizdaroğlu; a.g.e., s. 103.

belirlemeyi, hem de biçimden yola çıkarak türküyü öteki türlerden ayırmayı zorlaştırmaktadır.¹⁷

Türk dünyasının değişik coğrafyalarında türkü karşılığı olarak değişik terimlerle karşılaşılmaktadır. Uygur Türkleri edebiyatının manzum türlerinin başında türkü karşılığı olarak “koşaklar” yer almaktadır. “Koşak” ya da “koşuk” sözünün dilinde çeşitli söyleyiş şekilleri bulunmaktadır. Anlamı ise düzgün ve kafiye sözlerin belirli bir ölçü ve ahenk içinde bir araya gelmesidir.¹⁸

Koşaklar genelde kısa hacimlidir. Belirli bir düşünce hareket ve durumu kendisine özgü söyleyiş özellikleriyle ifade ederler. Uygur folkloru içinde koşakların önemli bir yeri vardır. Çünkü koşakların konu çevresinin genişliği, lirizmi, çeşitliliği, estetik kuruluşunun güzelliği halkın koşaklara olan ilgisini arttırmaktadır. Çünkü diğer türkülerde olduğu gibi Uygur koşoklarında da halkın manevi zenginliği sergilenmektedir.¹⁹

Türkmen halk edebiyatının türküsü olan “aydım” halk nazmının da önemli bir ürünüdür. Bunlar detorn, gicekn gibi sazlar eşliğinde dile getirilir. Genellikle dört veya beş dizeden oluşan aydımlar, sekiz-on veya on bir hecelidir. Saz eşliğinde türkü söyleyenlere “bahşi” denilmektedir.²⁰

Kazak Türklerinin halk edebiyatı türlerinin zenginliği “cır” adı verilen türkülerde de kendini göstermektedir. Cırlar, Kazak edebiyatının en eski türlerindendir.²¹

Azeri Türkleri, en eski devirlerden itibaren kuvvetli bir halk edebiyatına sahiptirler. Halk edebiyatı ürünleri arasında “bayatı”, “negme” “mahnı” diye adlandırılan halk türkülerinin mısralarında, binlerce yıllık Türk şiir geleneğinin doyumsuz zevki bulunmaktadır.²²

¹⁷ Atilla Özkırımlı, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, Cilt IV, İst., 1982, s. 1171.

¹⁸ Ali Yakıcı, “Uygur Halk Koşakları”, Anayurttan Atayurda Türk Dünyası, Yıl I, C. 1, Sayı 3, Haziran 1993, s. 54.

¹⁹ Yakıcı, a.g.m., s. 54.

²⁰ Ali Abbas Çınar, Türk Dünyası Halk Kültürü Üzerine Araştırma ve İncelemeler, Muğla, 1996, s. 88.

²¹ Çınar, a.g.e., s. 59.

²² Nerdet Mahmut, “İpek Yolu Türk Dünyası Türküleri”, İpek Yolu Uluslar arası Türk Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri, Ank., 1-7 Temmuz 1993, s. 370.

Özbek halk edebiyatında türkü karşılığı "koşuk" yada "yır" terimleri kullanılmaktadır.²³

Koşuklar "tar" eşliğinde söylenir. Tarın yanında "kernay"²⁴ denilen çalgıyla söylenen koşukları hiçbir sese benzetmek mümkün değildir.²⁵

Kerkük yöresinde türkülerin önemi büyüktür. Türküye "beste" denilmektedir. Besteler eğlence törenlerinde önem kazanmaktadır. Kerkük türkülerinde Azerbaycan ve Güneydoğu Anadolu türkülerinin özelliklerini²⁶ görmek mümkündür.

Türkü, Başkurt halk edebiyatında da önemli bir yere sahip. Türkünün karşılığı "halk yırı"dır.²⁷

B- KAHRAMAN MARAŞ VE TÜRKÜ GELENEĞİ

Kahramanmaraş tarihin en eski yerleşim yerlerinden birisidir. Hititlerden bu yana varlığını sürdüren şehir, Dört halife döneminin İslam ordularını da konuk etmiştir. Araplara ait, geniş bir sözlükte, günümüz ifadesiyle "deprem bölgesi" manasına gelen "Maraş" kelimesinin Hz. Ömer'in döneminden kaldığı belirtilmektedir. Daha sonraları çeşitli Türk boylarının kurduğu beylik devletlerin merkezini de oluşturan Kahraman Maraş, Haçlı Seferleri'nde zor günler yaşamıştır. Dünya devleti olan Osmanlının zamanında, Osmanlıyla iyi ilişkiler içerisinde olan Dulkadiroğlu Beyliği, zamanla Osmanlıyla akraba olmuştur. İki padişaha kız vermiş olan Kahraman Maraş, özellikle geniş bir alana yayılan beyliğin merkezi olması sebebiyle aynı zamanda bir kültür merkezi olma özelliği kazanmıştır

1) 1560'lı yıllarda (Kanuni Dönemi) şehrin en yüksek dağı olan Ahır Dağı'nda, Haziran ayında panayırlar tertiplenir, bu panayırda çeşitli eğlenceler düzenlenirmiş. Bu eğlencelerde türküler söylendiği bilinmektedir.

2) Uzun yıllar Türk boylarına ve milletine ev sahipliği yapan bu Türk yurdu, Kurtuluş Savaşı yıllarında da önemli görevler yapmıştır. Kurtuluş

²³ Mahmut, a.g.m., s. 369.

²⁴ Kernay: 2,5 metre uzunluğunda sarı madenden yapılmış, zurnaya benzeyen deliksiz bir nefesli sazdır.

²⁵ Mahmut, a.g.m., s. 369.

²⁶ Mahir Nakip; Kerkük Türk Halk Musikisinin Tasnif ve Tahlili, Ank., 1991, s. 43.

²⁷ Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I, Ank., 1991, s. 908,

Savaşı sırasında, Güney cephesinin ilk kurtuluş ateşi ve kalesi olan Maraş, bu döneme ait mücadele ve duygularını hep canlı tutmuştur. Dulkadiroğlu Beyliğinin tarihteki komşulukları ve birçok ordunun geçiş noktası olması nedeniyle, çeşitli milletlerin fertleri ve değişik inançların mensupları bu topraklarda uzun yıllar Türklerle birlikte yaşamıştır. Fakat Kurtuluş Savaşı öncesi yapılan baş kaldır ve Türk bağımsızlığına müdahale yine Maraşlı Türk'ün azim ve gücüyle püskürtülmüş bu durum Kahraman Maraş türkülerinin konusu olmuştur.

3) Coğrafi durumu itibariyle de dikkat çeken yöre, bir yanda Toros sıra dağlarının bitimine ev sahipliği yaparken, diğer yanda Çukurova bölgesinin doğudaki başlangıç noktasıdır. Tarıma dayalı bir ekonomiye sahip olan Kahraman Maraş, tarih boyunca bünyesinden birçok edebiyatçı ve sanatçı çıkararak Türk edebiyatına katkı sağlamıştır Duygu ve düşüncelerini her kesimle paylaşan yöre insanı, eğlence olarak kendi içindeki özel günleri hâlâ yaşatmaktadır.

4) Erkekler, hamamlarda sazlı-sözlü ve yiyecekli düzenledikleri eğlenceleri yaşatmaktalar. Uzun süreli düğün törenleri, hala bazı kesimlerinde 3 gün 2 gece süren düğünlerde kendini göstermekte. Düğün törenlerinde davullu zurnalı bir gelenek hakimdir. Bazı kız evleri davul zurna olmazsa düğünü kabul saymaz. İlahi ve mevlid okunarak yapılan düğün törenlerinde bile def gibi bazı çalgılar kullanılır

5) Aşık Mahzunî Şerif başta olmak üzere gerek halk ozanlarının gerekse Mihriban türküsünün usta kalemi Abdurrahim Karakoç gibi saz ve söz şairlerinin beşiği olan Kahraman Maraş, Türkü geleneği bakımından önemli bir birikime sahip. Şair ve edipleri çok olan Kahraman Maraş, halk edebiyatımız içinde de önemli bir yere sahiptir. Küçük yaşlarda başlayan şiire ve saza düşkünlük her dönemde görülmektedir. Şehirde birçok musiki derneğini bünyesinde barındıran Kahraman Maraş, etnik olarak da dikkat çekmektedir. Gerek Alevi gerek Sünni köylerde yaşayan buradaki halk, halk şiirine ve türkülerine çok ciddi katkıda bulunmaktadır. İç içe birlikte, mutlu geçmişten günümüze birçok önemli eser taşımışlardır.

6) Mezar ziyaretlerinin yaygın bir gelenek olduğu şehirde, özellikle ağıtlar dikkat çekicidir. Mezar başlarında kadınların usulsüz ve doğaçlama olarak söyledikleri ağıtlardan da anlaşılmaktadır ki, yöre halkı içindeki duyduğu üzüntüyü ve kederi dışa yansıtmaktadır. Zor coğrafi ve hava şartların yaşamı olumsuz etkilemesi, çığ ve tipi gibi olayların karşısında kaybedilenlerin arkasından yakılan ağıtların varlığı yöre halkının duygulanmalarını ortaya koymaktadır.

7) Kahraman Maraş'ta yaz aylarının ortasından sonbahar başına kadar süren zahirelik hazırlıklar sırasında da neşeli ve hareketli anlar yaşanır. Tarhana hazırlığı ve çiğlere serme işi sırasında yoğurtlu su savaşı yapılırken türküler söylenir, taşlamalar yoluyla yorucu günün yorgunluğu atılmaya çalışılır. Kadınlar, salça ve sebze kuru hazırlığı sırasında özellikle radyosuz ve televizyonsuz günlerde kendi kendilerine söyledikleri türkülerle yalnızlıklarını yenmektedir.

Coğrafi şartları nedeniyle Kahraman Maraş'ı ikiye ayırmak lazım. Karasal iklimle Akdeniz ikliminin aynı anda görülmesi bundandır. Maraş-Göksun arasındaki tünel, iki bölgenin ayırım noktasıdır. Yıllar önce geliş-gidiş günümüz kadar kolay olmadığından ebeveynlerin gözü yola gidenlerin arkasında kalmaktaymış. Yolcu bekleyenlerin ve gözü yolda kalanların mutlaka söyleyecekleri vardır.

8) Hafta sonları piknik ve mesire yerlerinde toplanan halk, şiirler okur, türküler söyler, hem çalar hem oynar. Haftanın yorgunluğunu birlikte atan insanlar, toprakla ve tabiatla buluşarak, içindeki enerjiyi birbirleriyle paylaşır.

9) 12 Şubat Kurtuluş Bayramı halkın tamamının katıldığı bir şölene dönüşmektedir. Haftalar öncesinden başlayan hazırlıklarda mahallelerde dönemin adıyla çeteler oluşturulur, mahalli folklorik elbiseler giyilir ve her akşam buluşulur. Bir araya gelen yaşlı genç mahalleli gerek sazlı-sözlü bir program gerekse sokak aralarında meşaleler yakıp, silahlar sıkarak kurtuluş bayramı hazırlığı yaparlar. İlçelerden insanlar akmakta, resmi-sivil kuruluşların temsilcileri ve şahısları da bu gün için hazırlıklar yapmaktalar.

II. BÖLÜM

KAHRAMAN MARAŞ TÜRKÜLERİNİN TASNİFİ

Kahraman Maraş türkülerini konularına ve yapılarına göre iki grupta incelemek yerinde olacaktır.

A) KONULARINA GÖRE MARAŞ TÜRKÜLERİ

Türküler konuları bakımından çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Ancak yapılan tasnifler yeterli değildir. Çünkü ferdî olsun, toplumsal olsun, her olay, her duygu ve düşünce türkü konusu olabilmektedir. Bu sebeple herkesin üzerinde görüş birliği yapacağı bir türkü tasnifi elde etmek zordur.

Cem Dilçin, türkülerini konularına göre şu şekilde tasnif etmiştir.

- a) Ninniler
- b) Çocuk türküleri,
- c) Doğa türküleri,
- d) Aşk türküleri
- e) Kahramanlık ve askerlik türküleri
- f) Tören türküleri
- g) İş türküleri
- h) Karşılıklı türküler
- i) Ölüm türküleri (ağıtlar)
- j) Oyun türküleri

Mehmet Özbek ise, türkülerini konularına göre tasnif ederken, önce sekiz bölüme ayırmış ve bu sekiz bölümü de kendi içinde şu alt bölümlere ayırmıştır:

- A) Lirik Türküler
 - 1. Aşk, sevdâ türküleri,
 - 2. Gurbet türküleri,
 - 3. Ağıtlar (ölüm-tabii afetler) üzerine,
 - 4. Ninniler
- B) Satirik Türküler

- 5) Güldürücü türküler
- 6) Taşlamalar, inlemeler
- C) Olay Türküleri
- 7) Tarihî türküler (Destan, kahramanlık ve serhat türküler)
- 8) Eşkıya türküler (Derebeyi, cinayet)
- D) Tören ve Mevsim Türküleri
- 9) Kına, düğün, esvap giydirmе türküler
- 10) İtikat ve mezhep türküler
- E) İş ve Meslek Türküleri
- 11) Esnaf türküler
- F) Pastoral Türküler
- 12) Tabiat (Doğa) türküler
- G) Didaktik Türküler
- H) Oyun Türküleri
- 13) Ritmik dans türküler
- 14) Temsil oyun türküler

Pertev Naili Boratav ise, türkülerin içeriklerine göre, yani geliştirdikleri ana konulara göre bölümlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Boratav buna göre türküler “A” ve “B” olmak üzere iki bölüme ayırmıştır. “A” bölümünü belirleyen husus, türkülerin, konuları, “B” bölümünü belirleyen husus ise, türkülerin icra edildikleri yerler, gördükleri vazifeler ya da söylenmelerindeki şartlardır.

“A” bölümü şu şekilde tasnif edilmiştir:

- 1) Lirik Türküler
 - a) Ninniler
 - b) Aşk türküler
 - c) Gurbet türküler, askerlik türküler, hapishane türküler
 - d) Ağıtlar
 - e) Başka duygulu konular üzerine türküler
- 2. Taşlama, Yergi ve Güldürücü Türküler
- 3. Anlatı Türküler

- a) Efsane konulu türküler
 - b) Bölgelere ya da bireylere özgü konuları olan türküler
 - c) Tarihî konuları olan türküler
- "B" bölümünü ise:

4. İş Türküleri

5. Tören Türküleri

- a) Bayram türküleri
- b) Düğün türküleri
- c) Dinlik ve mezheplik törenlerine ait türküler.
- d) Ağıt töreninde söylenen türküler

6. Oyun ve Dans Türküleri

- a) Çocuk oyunlarında söylenenler
- b) Büyüklerin oyunlarında söylenenler

Cahit Öztelli, türkülerini doğuş sebeplerine göre iki kola ayırmıştır:

- 1) Olaylı Türküler
- 2) Duygusal Türküler

Bu iki kolu da kendi içinde daha küçük bölümlere ayırarak, türkülerini konularına göre şu şekilde tasnif etmiştir:

- 1) Ninniler, çocuk türküleri
- 2) Doğa ve çoban türküleri
- 3) Aşk türküleri
- 4) Tören ve mevsim türküleri
- 5) İş ve esnaf türküleri
- 6) Derebeyi, eşkiya, cinayet türküleri
- 7) Kahramanlık türküleri
- 8) Ağıt (ölüm) türküleri
- 9) Güldürü (mizah) türküleri
- 10) Oyunumsu (dramatik) türküler
- 11) Oyun (dans) türküleri

Hikmet Dizdaroğlu'nun türküleri konularına göre şu şekilde tasnif ettiği görülmektedir:

- 1) Ninniler ve çocuk türküleri
- 2) Doğa üzerine türküler
- 3) Aşk türküleri
- 4) Kahramanlık türküleri
- 5) Askerlik türküleri
- 6) Tören türküleri
- 7) İş türküleri
- 8) Eşkıya türküleri
- 9) Acıklı olaylarla ilgili türküler
- 10) Güldürü türküleri
- 11) Karşılıklı (diyaloglu) türküler
- 12) Oyun türküleri
- 13) Ölüm türküleri

Elimizdeki metinlerden hareketle Maraş türkülerini konularına göre şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

- 1) Aşk ve Seveda Türküleri
- 2) Yer adlarıyla ilgili türküler
- 3) Askerlik türküleri
- 4) Doğadaki varlıkların sembol olarak kullanıldığı türküler
- 5) Bitkilerin sembol olarak alınıp söylendiği türküler
- 6) Hayvanların sembol olarak kullanıldığı türküler
- 7) Karşılıklı (diyaloglu) türküler
- 8) Oyun (tören) türküleri
- 9) Ağıtlar
- 10) Tahkiyeli Türküler
- 11) Diğerleri

1- AŞK VE SEVDA TÜRKÜLERİ

Zaman içerisinde anonim bir niteliğe kavuşan türküler halkın ortak olarak vücuda getirdiği bir türdür. Sözlü edebiyatın en güzel mahsulleri olan türküler, Türk insanının hissiyatını yansıtan önemli bir aynadır. Bu ayna, Türk insanının içindeki yüreği, duyguları, hisleri, acıları, sevdaları, sevinçleri, coşkuları yansıtmaktadır. Her konuda türkü yakan halkımız, geçmişten geleceğe kültür taşıyıcılığını bu sayede başarmıştır. Eski dönemlerimize ait yaşayış, inanış, kutsal ve geleneksel törenlere ait motiflerin yer aldığı türküler, kısaca bütün toplum hayatına ait unsurları taşımaktadır. Bu manada toplum hayatında görülebilecek her olay, durum ve konu türkü yakılması için bir sebep olabilmektedir.

Türkülerin büyük bir kısmı liriktir. Duygu yönü çok fazla türküler, sanki aşk ve sevdâ konularının etrafında şekillenmektedir.

İnsanoğlu sevgisiz hayattan bir lezzet alamayacağını çok iyi bilmektedir. İnsan sevmeye, sevmeye muhtaç olduğu için aşk ve sevdâ türkülerini bizleri daha çok etkilemektedir. Toplum ruhuna bakıldığında da bunun böyle olduğu görülür. Diğer konuları içeren türküler belirli bir sürede unutulsa bile, duygu yüklü türküler varlığını devam ettirirler. Çünkü, sevgi bitmeyeceğine göre duygu yüklü türkülerle olan ilgi de bitmez. Belki zamanla bunların mahiyeti değişebilir.

Kahraman Maraş türkülerini konuları bakımından genel olarak incelendiğinde aşk ve sevdâ türkülerini başı çekmektedir. Sevmeye ve sevmeye her an hazır olan ve âşık olmanın yaşı olmadığını düşünen insanımız, yaşadıkları olayları, duyguları, acıları, ölümleri, sevinçleri, aşkları, söze, şiire oradan da türküyeye dökmüşlerdir. Kahraman Maraş türkülerinin hemen hepsinde aşk ve sevdâ motiflerini görmek mümkündür. Sevgiliye duyulan özlemi, hasretliğin uzaması, sevgisine karşılık bulamaması, sevgilinin çekilmez nazını, sevgilisine duyduğu büyük sevgi, sevgilisi olmadan hayatın çekilmeyeceğini hep türkülerden öğreniriz.

Kahraman Maraş türkülerinde sevgiliye duyulan aşk, tabiat ve doğal unsurlarla da anlatılmaktadır. Aslında hemen hemen bütün türkülerimizde

aşk, sevdâ, özlem, acı, ayrılık, hüzn, ölüm vb. duygular çok çeşitli nesneler ve mecazlar aracılığıyla dile getirilmektedir.

Gün geçer zaman ağlar
Yar geçerken ben ağlar
Yarimden ayrılalı le
Gözlerim yaman ağlar

Vur kardeş sazın teline
Zım zım zıme zıme zım
O yar yanımda yok iken
Yaşamak neme lazım

Güzel ne güzel olmuşsun
Görölmeyi görölmeyi
Siyah zölfün halkalanmış
Örölmeyi örölmeyi

Aşk ve sevdâ türkülerinde sevgilinin güzelliğı, maddi-manevi unsurlar kullanılarak dile getirilmektedir.

Şazi'nin aşağıdaki ifadeleri bunun için çok iyi bir örnektir.

Ya niçin ağlayıp feryad etmeyim
Kaköü reyhanım düştü fikrime
Huriler misali melek simalı
Lebleri mercanım düştü fikrime

Ağ elleri elvan elvan nakışlı
Ala ceylan aplak sığın sekişli
Sarhoş yürüyüşlü şahin bakışlı
Gözleri mestanım düştü fikrime

Açılmış yanağı hep gonca güllü
 Serviler misali yar ince belli
 Kadife kalpaklı sırma mendilli
 Zülfü perişanım düştü fikrime

Gönül ister dost köyünü yaylaya
 Öğüt verip cahil gönlüm eyleye
 Biçare Şazi'yi meftun eyleye
 Afet-i devranım düştü fikrime

Sevgiliden ayrılığın, ortaya çıkardığı hüznler, saza dökülünce daha keyifli hale bürünmektedir.Kahraman Maraş'ın son dönemde yetiştirdiği türkü sanatçısı Hilmi Şahballı'nın türküsünde bir yardan ayrılığın ölüme eş değer olduğunu anlıyoruz.

Gün geçer zaman ağlar
 Yar geçerken ben ağlar
 Yarimden ayrılalı le
 Gözlerim yaman ağlar

Vur kardeş sazın teline
 Zım zım zime zime zım
 O yar yanımda yok iken
 Yaşamak neme lazım
 (Nakarat)

Kemerim var küpem var lo
 Eğil eğil öpem var
 Uzak yoldan gelmişsen
 Soğuk sular dökem lo

Sevgilinin belli bir adı vardır. İşte bir isme yazılan aşk ve sevda türküleri de Kahraman Maraş türküleri içerisinde önemli bir yere sahiptir. (A17)

Kara çadır düzdedir
Aman aman Eminem
Top zülüfler yüzdeder
Yavru da güzel Eminem

On iki gelin sevdim
Aman aman Eminem
Yine gönlüm sendedir
Yavru da güzel Eminem

İndim dereye durdum
Aman aman Eminem
Bir çift güvercin vurdum
Yavru da güzel Eminem

Bir güzelin (gelinin) uğruna
Aman aman Eminem
On beş altın bozdamım
Yavru da güzel Eminem

Bu alanda Zeyno isimli türkü de örnek olarak verilebilir.

Zeyno bana kar getir
Aman mendiline sar getir
Mendilinde yoğ ise
Aman canı cana sar getir

Zeyno zeyno zeyno zeyno

Eller kınalı zeyno
Gözleri sürmeli zeyno
(Nakarat)

Zeyno Maraşlı Zeyno
Aman gözleri yaşlı zeyno
Yari gurbete gitmeş
Aman bağıri ataşlı zeyno

(nakarat)

Zeyno Maraşta durur
Aman bağırina dala vurur
Hakikatli yar olsa
Aman bu güz yanımda durur

Sadece bayanlara yazılan aşk ve sevdâ türkûleri yoktur. Bilalim türküsünde olduğı gibi erkek sevgililere söylenen türkûler de vardır.

Bilalimsin Bilalim
Bilalimsin Bilalim (Oğlan sana yandım)
İp atalım tatalım Bilalim
Bir yastıkta yatalım (Bilalim)

Masa üstünde pekmez (Oğlan sana yandım)
Bu pekmez bana yetmez (Bilalim)
Şu Maraş'ın kızları (Oğlan sana yandım)
Bandosuz gelin gitmez (Bilalim)

Sütlü kahve pişti mi (Oğlan sana yandım)
Soğdu yarım içtimi (Bilalim)

Sorması ayıp değil (Oğlan sana yandım)
Yarım burdan geçti mi (Bilalim)

2- YER ADLARIYLA İLGİLİ SÖYLENEN TÜRKÜLER

Kahraman Maraş türkülerinin bazıları yöre yada çevre illere ait yerler üzerine söylenmiştir.

Yer adlarıyla ilgili bu türkülerde, Kahraman Maraş'ın güzelliğinden bahsedilirken, bazen de çevresindeki yakın yerleşim yerlerinin bahçelerinden, güzelliklerinden bahsedilir. Her ne kadar bu türküler yerleşim yerleri esas alınarak tasnif edildiyse de bu türkülerde de aşk, sevdâ, hüzn, sitem iç içedir.

Yol kenarında oturur
Gören aklını yitirir aman aman
Sırtıyla çalı getirir
Gavur dağının kızları

Ekini dinine koyar
Beni Mecnun etti o yar aman aman
Oturmuş da koyun sağır
Gavur dağının kızları

Kahraman Maraş'ı anlatan türküler de bu grup içinde önemli bir yere sahiptir.

Maraş senin yazın var
Çekilmez poyrazın var
Seni sevene karşı
Bir kız gibi nazın var

Nazlanmakta haklısın
Gönüllerde saklısın
Türkiye'de bir tane

Madalya bayraklısı

O bayrağın son taşır
Ancak sana yaraşır
Maraş senin mertliğın
Hep dillerde dolaşır

Kahraman Maraş'ın önemli dağ ve bağ vb. yerlerini de bu türkülerden öğrenebiliriz.

Yörü bire Ahır Dağı
Ne dumanlı başın varmış
Ağustosta sıtma tutar
Bitmez boran kışın varmış

Dinleyin ağalar inan
Yokuşundan çoktur düzü Maraş'ın
Hele kulak verin şu çalan tele
Dert koymaz adamda gözü Maraş'ın

3- ASKERLİK TÜRKÜLERİ

Millîetçe askerliğe büyük bir önem vermekte ve saygı duymaktayız. Bu konuda söylenmiş olan türküler önemli bir yere sahiptir. Zaferlerin ve başarıların Türk ordusuyla özdeşleştiğı, kahramanlıkların, mücadelelerin ve azmin anlatıldığı bu türkülerde, sevgiliye, ana-babaya duyulan hasretler yer almaktadır. Ölümden korkmayan, vatani ve bayrağı için canını vermeye her zaman hazır bir asker millet olduğumuzu bu.türkülerde görmek mümkündür .

Bağımsızlık mücadelesi için orduya gönüllü olarak katılan gençlerin ardından sevdiklerinin söylediğı türküler de bu gelenek içinde içinde önemli bir yer tutmaktadır.

Mesela düşmana karşı gönüllü olarak savaşan Ofo'yu şu türkü anlatmaktadır.

Karşıdan karşıya Ofom uyandı
 Üstüne gelemez bir bölük ordu
 Kimseye gancetmen Nurhaklı vurdu
 Gel beni düşmana aman dedirme

Arslanı çakala boğdurma felek
 Uy amman amman hallanmıyaman
 Yar inen yaylaya göçtüğüm zaman

Ofo çıktı Şahintaşa yaslandı
 Sıka sıkı mart inciği paslantı
 Ofonun elinden dağlar seslendi
 Gel beni düşmana aman dedirme

Ayrıca askere giden gençler için yakılan türküler de vardır.

Damda bulgur sererler
 Çıkma boyun göreler
 Saçın ebrişim teli
 Hançere bağ öreler

Hanım bacı kız ne diyon
 Asker oldum gidiyom
 Soysuz bana ne diyon

Türk-Rus Harbi döneminden kalan şu türkü Türk insanının düşman karşısındaki tavrını göstermesi bakımından önemlidir.

Kör moskof öğrenmiş sırtın semerin
 Urunca dişlerin bendin sökerim
 Dönersin sonra da yorgun hımara
 Yularsız, torbasız, külhana sokarım

Harbim var üstüne kör Moskof davran
 Otuz milyon Türkle geliyor kervan
 Duzaktan boşandı o bağlı evran
 Bütün leşkerini odlara yakam

Nice kahramanlar bugün tartılır
 Aslan öğürtüsünden ödün yırtılır
 Gelişen imana canın kurtulur
 Tacını tahtını başına yıkam

Ali Osman derler asıl zatıma
 Sen avsındır aslan ile kedime
 Payitahtın arpalıktır atıma
 Sarayın yerine bir bostan ekem

4- DOĞADAKİ VARLIKLARIN SEMBOL OLARAK ALINIP SÖYLENDİĞİ TÜRKÜLER

Kahraman Maraş türkülerinde doğa ilgili olayların, durumların, doğadaki unsurların önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Doğada görülen her olay, her durum, doğadaki her nesne türküde bir motif olarak geçebilir.

Esen bir yelden, sevgiliye haber vermesi istenebilir. “Badi saba selam söyle” türküsünde bunu görmekteyiz.

Badi saba selam selam söyle o yare
 Pek göresim geldi ellerimizi
 Gönül arzu çeker amma ne çare
 Neyleyim dutan var yollarımızı

Hicran şahı bize name gönderdi
 Gayri dünya bizden yüzün dönderdi
 Zalim felek bizi yakdı yandırdı
 Savurdu havaya küllerimizi

Yüküm gamdır gam oluben satarım
 Pervaneler gibi yanıp tüterim
 Kıyamette yakasından tutarım
 Vermesin hoyrata güllerimizi

Doğadaki varlıklar, türkü yakıcıları tarafından kendi duygularını, düşüncelerini, hayallerini, zevklerini anlatmak için bir vasıta olarak kullanılmıştır. "Havada Kar Sesi Var" türküsünü de bu bölümde örnek olarak verebiliriz.

Havada kar sesi var
 Başında da mor fesi var
 Açın bakın şu konağa
 İçinde yar sesi var
 Lele çoban garib oğlan

Çobanlar dağlarda (gezesin)
 Uçan kuşlara da derdini dökersin
 Bağrına da taş basıp (ezersin)
 Kurban ezersin çoban ezersin

Marpuşaya boyamadım
 Ben çobana doyamadım
 Hep kuşlar da yuva yapmış
 Serçe kadar olamadım

5- BİTKİLERİN SEMBOL OLARAK ALINIP SÖYLENDİĞİ TÜRKÜLER

Bu bölüm içindeki türkülerde, bitkiler sembol olarak alınmıştır. Hepimizin bildiği ve günlük hayatımızda sıkça rastlayabileceğimiz bitkilerdir. Karanfilden tutun, armuta buğdaya varıncaya kadar birçok bitki sembol ya da motif olarak kullanılmaktadır. Burada sembol olarak kullanılan bitkilerden hareketle, sevdâ, özlem, sitem, hasret, aşk ve benzeri duygular dile getirilir. İnsanımız

sevdalarını, acılarını ve duygularını anlatabilmek için bitkilerden bile kendisine türküler yakmıştır.

“Çamdan Sakız Akıyor” türküsü buna bir örnektir.

Çamdan sakız akıyor
Kız nişanlın bakıyor
Eskide nişanlın gelmiş
Burcu burcu kokuyor

O yana dönder beni
Bu yana dönder beni
Sağ yanımda yarem var
Sol yanıma dönder beni

Dama bulgur sererler
Çıkma boyun görerler
Saçın ibrişim teli
Hançere bağ örerler

Çınar gibi özellikli ve anlamlı bitkilerde türkülerde kullanılmaktadır.

Hacıbel'den beri geldim de geçtim
Çınarın dibinde suyumu içtim
Huri güzelerin gördüm görüştüm
Ne zamandan beri bilirsın çınar

Mevlam seni övmüş övmüş yaratmış
Oynak çınar etrafına boy atmış
Dalların uzatmış yerlere yatmış
Mezarından beri bilirsın çınar

Çadırları etrafına gerilmiş
Güzelleri top top olmuş derilmiş

Ab-ı hayat suyu Hak'tan verilmiş
Ne zamandan beri bilirsın çınar

Kaçıl da yolumdan geçeyim çınar
Bir daha suyundan içeyim çınar
Seni tarihlere geçeyim çınar
Karacaoğlan işte geldim giderim
Hünereye varsam methin ederim
Seni tarihlere kayıt ederim

6- HAYVANLARIN SEMBOL OLARAK ALINIP SÖYLENDİĞİ TÜRKÜLER

Türk şiirinde bülbül hep kullanılan bir semboldür. Kahraman Maraş türkülerinde de bülbülün sembol olarak alınıp söylenmiş olduğu örnekler çoğunluktadır. Bülbülün âşığın sembolü olarak kullanıldığı bir türkü de şu şekildedir.

Ne ötersin dertli dertli
Dayanamam zare bülbül
İdem gamlıyam hem figatli
Yakma beni nare bülbül

Ötme bülbül ötme bülbül
Derdı derde katma bülbül

Bilirim aşıksın güle
Gülün halinden kim bile
Bizim bahçedeki güle
El atıp dolaşma bülbül

Kahraman Maraş türkülerinde aslan da sembol olarak kullanılmıştır.

İninden kalkmış bir aslan

Gelir harlayı harlayı
 Buluttan doğmuş ay gibi
 Gelir parlayı parlayı

İşte Ayvaz hey
 Yiğit Ayvaz hey
 Yavrum Ayvaz hey
 Canım gıynan hey

Gördün mü Döne Ayvazı hey
 Sim bilekli yobazı
 Çıplatmış kara kaytazı
 Gelir zorlayı zorlayı

Yardan haber getiren veya yare haber ve selam götürmesi istenen turnaları da burada belirtmemiz gerekir.

Turnam nerden gelirsin aslı Maraştan
 Kanadın ıslanmış yağmurdan yaştan
 Turnam sen korkmaz mısın alıcı kuştan
 Doğru bir katara gidin turnalar
 Beden yâre selam edin turnalar

İki turnam gelir akli karalı
 İkisi de sol böğründen yaralı
 O da benim gibi bahtlı karalı
 Ötüşmeden sessiz gidin turnalar
 Benden yare selam edin turnalar

Turnanın kanadı al yeşil telden
 Çekerim ayrılık ne gelir elden
 Sen de mi ayrıldın nazlı gönülden
 Ötüşmeden sessiz gidin turnalar
 Benden yare selam edin turnalar

Bunun haricinde ördek, baykuş, serçe, güvercin ve diğer kuşlar ile at gibi hayvanların da sembol olarak kullanıldığı görülmektedir.

Hey ağalar ne olurmuş
Gurbet ele düşerimiş
Gül dikenin bitmezimiş
İşe güce yetmezimiş

Gökte güvercinler uçar
Ah ile vah ile geçer
Gökten turnalar çekilir
On beş yaşında bükülür

Hak dosttan ayrılanın
Yolu dosttan ayrılanın
Bülbül gülsüz ötmezimiş
Eli dosttan ayrılanın

Kanadından teller saçar
Günü dosttan ayrılanın
İner yerlere dökülür
Beli dosttan ayrılanın

Kemlik iyilik göremez
Gamlanma gönül gamlanma
Bin kaygı bir borç ödemez
Gamlanma gönül gamlanma

Yiğit yiğidin eşidir
At yiğidin yoldaşdır
Sağlık cümlenin başıdır
Gamlanma gönül gamlanma

Yavru şahanım boz olur
 Kötülerde kem söz olur
 Kara gün ömrü az olur
 Gamlanma gönül kamlanma

Naçar Karacaoğlan naçar
 Nice dolulardan içe
 Kara gündür gelir geçer
 Gamlanma gönül gamlanma

7- KARŞILIKLI (DİYALOGLU) TÜRKÜLER

Aslında halk opereti de diyebileceğimiz bu tür türküler, çoğunlukla iki kişi tarafından karşılıklı olarak söylenir. Hiciv maksatlı olanlarla beraber, değişik duygu ve düşünceleri ifade eden türküler de çoğunluktadır. Genelde kadın-erkek, gelin-görümce, gelin-kaynana, kız-çoban, baba-kız, oğlan-kız ve çeşitli akrabalar arasında geçen diyalogları içermektedir.

Bu tür türküler toplumda görülen olumsuzlukları, aksaklıkları ve karşılıklı istekleri bir operet havası içerisinde sunması ve öğüt verici bir şekilde anlatması sayesinde ilgi çekici olabilmektedir.

Mesela aşağıdaki türküde oğlan-kızla sembolik olarak konuşmakta ve cevabını da kendisi vermektedir.

Pazarcığa gidek mi
 He he he gidek
 Gonca güller derek mi
 He he he derek
 Bir güzelin uğruna
 Biz ölek mi? Biz ölek mi? Ölek mi? Ölek mi?
 He he biz ölek le le he he biz ölek
 He he biz ölek le le he he biz ölek

Şu Narlı'nın ovası
 He he ovası
 Gül kokuyor havası
 He he havası
 Candan seven güzelin
 He he güzelin
 Kabul olur duası
 Kabul olur duası
 He he duası le le he he duası
 He he duası le le he he duası

Kartalkaya serinsin
 He he serinsin
 Deniz kadar derinsin
 He he derinsin
 Seni kimseye vermem
 He he vermem
 Sen benimsin benimsin
 He he benimsin he he he he

Aşağıdaki türküde ise oğlan kıza "dedim"li sorular sormakta ve yine kızıdan "dedi"li cevaplar aldığını belirtmektedir.

Dedim dilber didelerin kan olmuş
 Dedi çok ağladım sel yarasıdır
 Dedim beyaz gerden dane danolmuş
 Dedi zülfüm değdi tel yarasıdır

Dedim dilber sana yazılsın kanım
 Dedi niçin benim beyim sultanım
 Dedim yaralanmış ince miyan belin
 Dedi kendin sardın kol yarasıdır

Dedim bu zarifin aklını aldın
 Dedi nazlı yarım bir şey mi oldun
 Dedim dilber niçin sarardın soldun
 Dedi hep çektiğim dil yarasıdır.

8- OYUN VE TÖREN TÜRKÜLERİ

Kahraman Maraş türküleri içinde geleneksel bir takım tören, kutlama ve oyunları içeren türkülerin önemli bir yeri vardır. Bu oyunların bazıları çeşitli oyun türleri olsa da en önemlisi halaydır. Eski Türkler hem dini, hem de geleneksel mânâda törenlere ve oyunlara önem verirlerdi. Ve bunların birçoğu dini nitelik içermekteydi. Çayda çıra oyunu geceleyin orman tanrısına karşı yapılan bir dini tören iken, günümüzde bu oyun için aynı şeyleri taşıdığını söyleyemeyiz. Bu oyuna Batılılar “mumlu dans” adını vermektedir. Ezgileri oyun hareketlerine uygun türküler yalnız söylenebileceği gibi oyun ve müzik eşliğinde de söylenir. Kimi oyunlarda ezgi var söz yoktur.²⁸

Kahraman Maraş türküleri içerisinde oyun türküleri denildiğinde öncelikle kına gecelerinde söylenen türküler akla gelir. Bu bölüm içerisinde yer alan türkülerimiz çoğunlukla da bu gruba girmektedir.

Geldi gelin kınası
 Ağlasın kız anası
 Oğlan bizim kız bizim
 Çatlasın kaynanası

Geliyor düğün alayı
 Kaynanalar çeksın halayı

Kazanlarda aş pişer

²⁸ Öztelli, a.g.e., s. 542.

Kaynanaya iş düşer
Kız anası gelince
Kaynana hemen küser

(Nakarat)

Gelin allar giyinir
Damat ile yürünür
Onu gören kaynana
Oğlum diye öğünür

Maraştan kına gelinim Maraş'tan kına
Okkası ona gelinim sen sefa geldin
Sevdiğin suna gelinim sevdiğin suna

Sen sefa geldin gelinim kınan kutlu olsun
Yarenin yoldaşın bakın ağzın tatlı olsun

Maraştan atlas gelinim Maraş'tan atlas
İğneler batmaz gelinim iğneler batmaz
Yar sensiz yatmaz gelinim yar sensiz yatmaz

Ayrıca düğünler için söylenmiş türküler de mevcuttur.

Çattılar ocak taşım
Kurdular düğün aşını
Kız ağlatma kardaşını
İşte koyup gidiyorsun

Gidiyorsan göndereyim
Pabucunu döndereyim
Her nereye gidiyorsan
Armağanlar göndereyim

Geçtiğin yollar otlansın
 Bindiğin atlar şahlansın
 Kız anan nice katlansın
 İşte konup gidiyorsun

Mısırdan kınan geldi mi
 Çadaşların duydu mu
 Kız seni baban verdi mi
 A bacım kınan kutlu olsun
 Söyleyen diller tatlı olsun

Kahraman Maraş yöresinde görülen oyun ve tören türküleri saz, davul, zurna eşliğinde söylenmektedir.

9) AĞITLAR

Ağıtlar genellikle ayrılığı, ölümü ve hasreti dile getirir. Oğlundan ayrılan anayı, sevgilisinden ayrılan aşığı anlatır. Ayrıca sevgisini yeterince ifade edemeyiş üzerine de türküler yakılmıştır. Toplumumuzun genelinde bir takım olumsuz olayların söylenen ve acıyı içeren sözler zamanla ağıtlara dönüşmüş ve ardından günümüze kadar gelmiştir.

Kömüşlerimde gelmiş yağlayamadım
 Kır atım boşanmış bağlayamadım
 Gitme yavrum dedim eyleyemedim

Bir dikmede diktim bitiremedim
 Dikmenin dibinde oturamadım
 Gitme Alim dedim getiremedim

Gayri fidanım, sürmez dalların
 Döküldü yeşilim yoktur allarım

Kardaşın geleni nasıl eylerim

Güneş gibi dağ başında dururdum
Akşam sabah asmak üzre olurdum
Hiç olmazsa yavrularım görürdüm

Bana ettiklerin bulasın gelin
İlahi mevladan bulasın gelin
(
Mehmedim geldi yattı dizime
Dünya nedir görünmedi gözüme
Bakamadım ben yavrumun yüzüne
(Nakarat)

Yavrucuğum dağ başından aşırdın
Aklımı fikrimi aldın şaşırdın
Adananın çöllerine düşürdün
(Nakarat)

Ağular içtimde yanıyor özüm
Ağlayı ağlayı görmüyor gözüm
Ayırdın yavrumdan gülmüyor yüzüm
(Nakarat)

Seni al yeşili gelin getirdim
Getirdim de koç yığidim yitirdim
Varım yoğum hep yolunda yitirdim
(Nakarat)

İraktan ırağa baktıkta durduk
Hekimden hocadan ölümsüz sorduk
Akibet bunun ölümün gördük

10) TAHKİYELİ TÜRKÜLER

Kahraman Maraş türkülerinin bir çoğu uzun yıllardan beri söylenegelmektedir. Bu türküler söylenirken yanında bir de hikâye anlatılanları da vardır. Belki her türkünün bir hikâyesi olmasa da Maraşta hikâyesi de türküsü kadar çarpıcı ve etkileyici olanları da vardır. Derlememiz esnasında az da olsa hikayesi de yanında anlatılan türkülere rastladık. Doğruluğu kesin olmamakla birlikte türkünün yanında anlatılan bu hikâyeler, Kahraman Maraş sözlü geleneğinin önemli bir ürünüdür.

Oğlu askere giden bir anne; oğlunun askere gitmesi üzerine kendisine bir dost tutar, gelini de bu işe bulaştırır. Oğlan uzun zaman evden hiçbir haber alamaz. Memleketine giden bir hemşehrisine rica eder durumu öğrenmesi için. Hemşehrisi memlekete vardıktan sonra durumu gizlice takip eder ve öğrenir. İzin dönüşünde olayı arkadaşına dolaylı olarak anlatır. Arkadaşı yıkılır, buna çok içerler. Bir fırsatını bulup askerden kaçar, memlekete evine gelir. Hoşbeşten sonra anne ile gelin bu kaçışın sebebini sezerler. Gelin oğlanı oyalarken anne gizlice kazmayı alır, arkadan oğlunun kafasına vurur ve öldürür. Cesedi bir çuvala koyup gece yarısı evin bahçesine gömerler. Aradan birkaç gün geçtikten sonra köyün köpekleri aceleyle gömüldüğü için derin olmayan cesedin kokusunu alırlar. Ceset ortaya çıkar, olay açığa kavuşur. Bu olayı aynı yöreden Âşık Ahmet adındaki âşık sazıyla dile getirir.

(h1)

AĞIT

Kazmayı vurunca kafam ezildi
Kaderim alnıma kara yazıldı
Askerlik bitmeden mezar kazıldı
Bu kadar zalimlik olur mu anne

Döner iken dönmez oldu dillerim
 Karanlık oldu o gören gözlerim
 Kırılardı bana vurulan ellerin
 Mahşerde hakkımı alırım anne

Vurunca kazmayı kanım saçıldı
 Hanemizde derin yara açıldı
 Muraz almadan kefenim biçildi
 Nasıl kıydın bana ey zalim anne

Bir dost için anne evlat vurulmaz
 Bu fani dünya kimseye kalmaz
 Aldanıp şeytana nefse uyulmaz
 Bu kadar zalimlik olur mu ane

Hakim savcı geldi olay yerine
 Sorgu için kalem aldı eline
 Düştü şükür adaletin eline
 Çeker cezasını o zalim anne

Aşık Ahmet der ki bitiyor sözüm
 Duyduğum acıya dayanmaz özüm
 Yazarken destanı yaş dolu gözüm
 Bed de üzüldüm bu acıya anne
 Aşık Ahmet

Olay, Beyoğlu'nda Çatalbend denilen yerde meydana gelmiştir. Bu olayda birbirlerini çok seven fakat kavuşamayan iki gencin sevda hikayesi anlatılmaktadır. Genç kızı çok sevmektedir. Ama istemeyenler araya girerek fitne çıkarmaktadırlar. İki sevdalının kavuşmaması için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bu fitneciler kızın ailesini kandırarak kendi oğullarına alırlar.

Bu olay karşısında gelin tam düğün gecesi kendisini Çatalbend denilen yardan aşağı atarak intihar eder.

(h2)

AĞIT

Çatalbend'in günden yüzü
Eridi de aktı buzu
Kurban olam anam sana
Yaktın kül eyledin bizi

Çatalbend'in alıçları
Ötüyor da baykuşları
Ben gelini kaybetmişim
Bulmaz mı o kardaşları

Çatalbend'in yılanları
Gelir dolanı dolanı
Kardaşın büyük gelini
Ağlar beleni beleni

Bir tarla pamuk ektirdim
Dalında bülbül öttürdüm
Gümüşten iğne döktürdüm
Dikin benim kefenimi

Nazmiyinen Hüzmeyinen
Yar bulunmaz gezmeyinen
Deşin benim mezarımı
Altın saplı kazmayınan

Mezarımı derin eylen
Su serpin de serin eylen

Kardaşımı imam eylen
Tez kıldırın cenazemi

Salacamı dolaştırın
Herkesle helallaştırın
Mezarıma ulaştırın
Tez kaldırın cenazemi

Türkoğlu'nun Yukarı Dedeler köyünde Çakal Apık (Abdullah) adında birisinin tren kazasında ölmesi üzerine yazılan bir türküdür.

(h3)

AĞIT

Yoncalı'nın boz dumanı
Hükümet bilmez amanı
Beş kardeşi kaybettim
Ot biçim orak zamanı

Anasının adı Emiş
Hançerinin ucu gümüş
Acımasız şef tren
Şu Apık'ı vurun demiş

Tren geldi uyandın mı
Al kanlara boyandın mı
Oğlum hakkım helal olsun
Dar mezara uzandın mı

Birbirlerini çok sevip kavuşamayan iki gencin hikayesini anlatan bu türküde sevdiği kızla nişanlanan ancak nişanlısının daha evlenmeden verem olup ölmesi üzerine dağlara düşen, daha sonra aklını kaçırap ölen gencin dramını görürüz.

(h49)

KURBAN OLAM ANAM DÜĞÜNÜM DURSUN

Kurban olam anam düğünüm dursun
 Geline söyleyin suyumu vursun
 Artık bu düğünü başkası kursun

Kader böyle imiş felek öc aldı
 Düğünüm derneğim mahşere kaldı

Yedi yıldan beri eridim aktım
 Dertli kerem gibi türküler yaktım
 Daha nişanımı geçen ay taktım
 (Nakarat)

Öürsem ağıdım okusun eller
 Varsın arzeylesin halimi teller
 Ecel haberini getirdi yeller
 (Nakarat)

Ömrümün baharı soldu solacak
 Eşim dostum namazımı kılacak
 Gelin duvağı da kefen olacak
 (Nakarat)

Doktor boşa geldin yanımdan kalkma
 İğne kâr etmiyor canımı yakma
 Artık vakit tamam kusura bakma
 (Nakarat)²⁹

²⁹ Kaynak: Yılmaz Akçöp.

Eskiden Avşar aşiretleri, yayla zamanı, Kahraman Maraş'a göç ederlermiş. Yine böyle bir göç zamanı tüm eşyalar develere, atlara yüklenip Maraş'a doğru yola çıkılmış. Avşar Beyinin yeni doğan bebeği ise devenin üzerinde kurulu olan bir beşikteymiş. Yukarıdan inen alıcı bir kuş, yeni doğan bebeği pençelerine aldığı gibi havalanmış. Tüm çığlıklara, feryatlara rağmen kuş bebekle beraber havalanıp yükseklere, kayalıklara doğru uçup gitmiş, gidiş o gidiştir. Bu olay karşısında anne çığına döner ve bu türkü yakılır.

(h5)

BOŞ BEŞİK TÜRKÜSÜ

Aman atımı bağladım delikli taşa
Yükümü yüklettim şanlı Maraş'a
Yavruyu kaptırdım alıcı kuşa
Zalim felek de bir başımı zora getirdi

Aman nolduysa bana Mevladan oldu
Akdı gözyaşlarım deryalar doldu
Kendime acımam yar öksüz kaldı
Zalim felek de bir başımı zara getirdi

Olay, Kahraman Maraş yakınlarındaki bir köyde meydana gelmiştir. Ali evli ve bir çocuk babasıdır. Köyde, iki sülale birbirine düşmandır, birbirlerini öldürmek için sürekli fırsat kollamaktadır. Ali askerden yeni gelmiştir. Karşı taraf bunu fırsat bilip Ali'yi takibe alırlar. Ali'yi tarla sularken argın başında iki taraflı kurşun yağmuruna tutarlar. Ali oracıkta argın içine yığılır. Argın suyu kızıl kana boyanır. Ali'nin ölümü duyulunca, ailesi ve yakınları feryad ederler. Alinin cenazesi kefenlenince kefeni al kanlara boyanır.

(h6)

TESKERE ALALI BİR AY OLMADI

Teskere alalı bir ay olmadı
Alim şu dünyada murad almadı

Akan kanı damarda durmadı
Kanları döşekte kalan ağlasın

Düşmanın kurşunu yaktı özümü
Kan bürüdü kipriğimi gözümü
Felek dul koyacak elin kızını
Kara toprakları saran ağlasın

Ağzıma birikti olanca kanım
Beyliğin altında çıkıyor canım
Bugün yazılmış ecel günüm
Cesedi yerlerde gören ağlasın

Dilerim düşmanın eli gırıla
Kendisi de benim gibi vurula
Yarayı sarmayın kefen sarıla
Kefeni görenler yaman ağlasın

Başıma birikti yaranım dostum
Ben de şu dünyadan umudu kestim
Kan akan yerlere elimi bastım
Eliyle kanımı silen ağlasın

Ahmet Aba der ki baktım bunlara
Kimi posu sürer akan kanlara
Böylece düşürdüm dilden dillere
Dillerde destanı dönen ağlasın³⁰

Olay ilçeye bağlı Kılılı köyünde meydana gelmiştir. Evlilik hazırlıkları sona erip, düğün kurulmuştur. Herşey yolundadır. Mutlu bir beraberliğin ilk

³⁰ Kaynak: Ahmet Aba.

adımı atılacaktır. Ancak gelin almaya gidileceği gün, damat adayının akranlarından biri tarafından kafasına sert bir cisimle vurularak öldürülmesiyle düğünün yerini ölüm alır. Adıyaman ilinin Belveren köyünden yola çıkan gelin alayı köyün mezarlığında damadın cenazesıyla karşılaşır.

Bu olay köy halkını son derece üzüntüye boğmuştur. Bunun üzerine damadın samimi arkadaşı olan Cemil Davarcı yukarıdaki ağıdı yakmıştır

(h7)

AĞIT

Zalim düşmanlar da düştü peşime
Kan akıyor kirpiğime kaşıma
Yeni girdim henüz yirmi yaşıma
Kader böyle imiş ağlama anam

Gayet kara imiş benim kaderim
Başımda ağlar, anam pederim
Hakkım varsa da helal ederim
Kader böyle imiş ağlama anam

Daha görülmemiş böyle bir kaza
Verirler sana da çok ağır ceza
Sahipsiz olursan bakmazlar yüze
Kader böyle imiş ağlama anam

Bayrağım duvarda asılı kaldı
Çeyizim sandıkta basılı kaldı
O yar benim ilen küsülü kaldı
Kader böyle imiş ağlama anam

Atılar taksiye gitti Maraş'a
Allah vere hastaneye ulaş
Aklımız ermiyor bizim bu işe
Kader böyle imiş ağlama aam

Âşık Cemil, söylüyor sözü
 Ağlamıyor amma doluyor gözü
 Buna sebep olan o zalim kızı
 Kader böyle imiş ağlama anam³¹

Olay 1967 yılında Kahraman Maraş'ın Ahır Dağının Gandil denilen mevkiinde meydana gelir. Mebus olan Ali Rıza Çuhadar'ın babası Emin Çuhadar'ın başından geçmiştir.

Çuhadar'ın Ahır Dağının en yüksek yeri Gandil'de yurdu (bağı, bahçesi) vardır. Kahraman Maraş'ın ileri gelen eşrafındandır. Çuhadar'ın devlet erkaniyla çok yakın dostlukları vardır. Bir gün Kahraman Maraş valisini, jandarma komutanını bağa gandile davet eder, atlar gönderir. Vali ve jandarma komutanı atlara binerler ve gandile, Çuhadar'ın yanına gelirler. Orada ağırlanırlar ve tekrar akşam olmadan tekrar yolcu edilirler. Çuhadar misafirlerini yolcu ettikten sonra evine gelir. Gece yarısı kapıyı birisi çalar. Gelen tanıdık biridir. Evde Çuhadarın hanımı ve beslemeleri bulunmaktadır. Gelen kişi bıçağını çeker ve Çuhadar'ın boğazını keser. Bu arada hanımı adamı tanır ve Ali der. "Ağana bunu niçin yaptın" diye bağırır. Kadının kendisini tanıması üzerine, aynı bıçakla kadının da boğazını keser ve kaçır. Besleme sadece sesleri duyar ve korkusundan saklandığı yerden çıkamaz.

Olay sonucunda Garcı Ali adında birisi yakalanır ve suçlu bulunarak, Kahraman Maraş meydanında asılır.

Garcı Ali asılmadan önce Çuhadar'ın oğluna hitaben beni nasıl olsa asacaklar ama şunu bil ki Allah'a yemin ederim ki babanı, ananı ben öldürmedim der.³²

(h8)

ÜNLENDİ DE ÇUHADARIM ÜNLENDİ

³¹ Kaynak: Cemil Davarcı

³² Kaynak: Dursun Günel (Bezirgan Çarşısında esnaf)

Ünlendi de Çuhadarım ünlendi
 Akdı ganı odasına göllendi
 Çuhadar ölünce Maraş sallandı
 Ağlaşır kuzular beybabam deyi

Buyur çuhadarım buyur
 Gadilde adam uyur
 Baktı ki düşman geliyor
 Çık çağır millete duyur

(h9)

İLK AKŞAMDAN ÇUHADARI BASTILAR

İlk akşamdan Çuhadari bastılar
 Öldürmeden gollarını kestiler
 Hanımını mor delikte astılar
 Ağlaşır guzular da bey babam deyi

Harab oldu değirmeni dönmüyor
 Çifte löküs odasında yanmıyor
 Gelen Vali gonağına enmiyor
 Ağlaşır guzular da bey babam deyi

Olay Kahraman Maraş'ın Pazarcık ilçesinin Kurtdere Köyü (yeni adı Damlataş)nde meydana gelmiştir. Yayla zamanıdır. Engizek yaylasına göçülmektedir. Erkekler yaylada zamanı. yaylada zamanı olduğu için köyde bulunmaktalar, kadınları ise yaylada süt, yoğurt ve peynirle uğraşmaktadırlar.

Yaylaya göçüldükten birkaç gün sonra orada Meyrik hastalanır. Meyrik'i dört beş kadın omuzlarına alarak köye kadar getirirler. Köyden doğruca Kahraman Maraş'a, hastaneye götürülür. Hastanede doktorların muayenesi sonucu verem olduğu ortaya çıkar. Birkaç gün sonra da hastanede ölür. Cenazesi köye getirilir. Köyde cenazeyi bekleyen kalabalığın arasında

Meyrik'in halası da bulunmaktadır. Bu türküyü cenazenin başında halası yakmıştır.

(h10)

MERİK

Maraş'tan bir haber geldi
Dediler ki Meyrik öldü oy oy
Keşke Meyrik ölmeseydi
Gırılaydı elim kolum oy oy

Oy Meyrik Meyrik Meyrik
Ben kurbanım sana Meyrik
Ben hayranım sana Meyrik
)

Şu Meyriğin acısına
Çarşaf serin gecesine oy oy
Keşke Meyrik ölmeseydi
Yazık onun kocasına oy oy
(Nakarat)

Doktor yarayı kesiyor
Gene Meyrik gan gusuyor oy oy
Dediler ki Meyrik öldü
Gocası kime küsüyor oy oy
(Nakarat)³³

Olay 1960 yılında, Türkoğlu'nun Yoncalı köyünde meydana gelmiştir. Ömer adında birisi, düşmanlarından birkaç kişiyi öldürdükten sonra dağa çıkmıştır. Bu arada jandarmalar sürekli olarak aramaktadır. Uzun

³³ Kaynak: Asaf Toraman.

aramalardan sonra, jandarmalar dağda Ömer'i kısıtırlar ve çatışmaya girişirler. Çatışma sonucu Ömer jandarmalar tarafından delik deşik edilir. Ölüsü köye getirilir. Annesi ve bacıları Ömer'in parçalanmış vücudu karşısında çılgına dönerler.

(h11)

OMAR'IN TÜRKÜSÜ

Yüce dağlar gıcısıyım
Mor koyunun sucusuyum
Nasıl kara bağlamayım
Ben Omar'ın bacısıyım

N'olaydı n'olaydı
N'ola bacın öleydi
Bacıyın körpe kuzusu
O da yetim galaydı

Yol üstüne bahçe dikmiş
Gelen geçen yesin deyi
Biz gardaşa düğün kurduk
Atlı yayan ensin deyi
Uy uy uy uy bacın öle
Gardaş gadan bana gala
(Nakarat)

Bacısının adı Döndü
Bunu duyan eller yandı
Biz gardaşa öldü dedik
Yozunan Antebe endi
(Nakarat)

Bacısının adı Eşe
Benleri var köşe köşe

Körolaydı o düşmanlar
Nişan almış altın dişe
(Nakarat)

Yoncalının ince yolu
Gide gide gavuşuyor
Seni vuran cendermeler
İlvanınan savuşuyor

N'olaydı nolaydı
N'ola bacın öleydi
Bacıyın körpe guzusu
O da yetim kalaydı

Olay, Cumhuriyetin ilanından birkaç yıl önce meydana gelmiştir. Göksun ilçesinin Çardak bucağına bağlı Ericcek köyünde Halil isminde bir genci Çerkezler pusu kurarak öldürürler. Cesedini parçalara ayırarak Esendere'ye atarlar. Ailesi cesedin her bir parçasını başka bir yerden toplar.

(h12)

HALİL'İN TÜRKÜSÜ

Kara saka (ceket) ışııl ışııl
Geyme dalına dolaşır
Sık martini bildir Halil
Anan Döndü tez ulaşır

Öte geçerin ekini
Biter yekini yekini
Çakal Halil çitten gelir
Etek belinde sokulu

Atın çeker yaya yaya
Öldürmeye ahdetmişler
Aman Aziz diye diye

Dar sokakta avlamışlar
Elin kolun bağlamışlar
Gavur imiş gavur düşman
Kamayınan doğramışlar

Esendere yelleniyor
Yeni bahçe gülleniyor
Uşaklar kıya dökülmüş
Gene dünya sallanıyor

Esendere coşkun akar
Akar bulanı bulanı
Öldürmüşler Halilimi
Kana beleni beleni

Aradım izini buldum
Süründüğü yere vardım
Altı pölük eylemişler
Bir pölüğün aldım geldim³⁴

³⁴ Kaynak: Keprim Garı.

11. DİĞERLERİ

Kahraman Maraş yöresinde derlediğimiz türküler içerisinde şu ana kadar belirttiğimiz konuların dışında değişik konuları da içeren türküler mevcuttur. Bunların başında Kahraman Maraş'ın kurtuluş gününe ait olan türküler başta gelmektedir. Zor şartlar altında ve güney cephesinde kazanılan ilk zafer ve yöre olması itibariyle Kahraman Maraşlılar kendi kahramanlıklarını ve bu esnada verdikleri mücadele ruhunu bu türküler aracılığıyla yeni nesillere aktarmaktadır.

Oniki Şubattır kurtuluş günü
O gün muradına erdi Maraşlı
Yaptık her tarafta zafer düğünü
Bugün düşmanı urdu Maraşlı

Maraş'ın em yoktu yarasında
Ümidi kalmıştı tek Mevlasında
Üzerine çöken sis arasında
Bir güneş ışığı gördü Maraşlı

O sis ki düşmanın kaçması idi
O sis ki düşmanın ölüm yasıydı
O ışık imamın yılmaz sesiydi
O sesle Maraş'a girdi Maraşlı

Değişik tasavvufî düşünce ve görüşlerden kaynaklanarak söylenen türküler de Kahraman Maraş türkü geleneği içinde görmek mümkündür.

Bugün ben şahımı gördüm vay vay
Zülfikarı elinde vay vay
Dane dane dökülüyor
Dillerinde kehrubar var aman aman

Deli gönül yanlış gitme vay vay
Gidip cananı incitme vay vay

11.

Bu yoldan acele etme
 Acelede bir zarar var
 Aman aman aman aman vay

Mahzuni geçeyim dedim vay vay
 Ecelden içeyim dedim vay vay
 Dünyadan göçeyim dedim
 Sevdüğimdin intizar var
 Aman aman aman vay

Ayrıca tasavvufi öğüt sayılabilecek türkülere de sıkça rastlanır.

Kulak verip dört köşeyi dinledim
 Arkam sıra gıybet eden çok imiş
 Çok yaşayıp mihnet ile ölmeden
 Az yaşayıp dem sürmesi yeğ imiş

Siz olun sırdaşım ey karlı dağlar
 Hastanın halından ne bilir sağlar
 Her nerde gördümse dertliler ağlar
 Aradım cihanı dertsiz yoğ imiş

Yine dumanlandı dağların başı
 Zehirden acıdır en kelin aş
 Tırnağın var ise başını kaşı
 Kimseden kimseye vefa yoğ imiş

Karacoğlan eder nolup nolmadan
 Usanmışım el işine yelmeden
 Garip ilde padişahlık sürmeden
 Vatanında züğürt olmak yeğ imiş

Bunlarla birlikte g z llme ta lama vb. türler de söylenmiş Maraş türküleri de yer almaktadır.

 alıya yılan aktı
Dalını kıra kıra
Bana bir yiğit baktı
Terini sile sile

Oy niye hanım niye
 ld m yar diye

Bahçeye biber ekdim
Ne zaman g verecek
Kız senin kötü gocan
Ne zaman geberecek

B- YAPILARINA GÖRE KAHRAMAN MARAŞ TÜRKÜLERİ

Yapıları bakımından türkülerin birçok tasnifi yapılmıştır. Halk  iirinde nazım biriminin temelini d rtl ge dayandırıldığı görülmektedir. Buna  rnek olarak da mani verilmektedir. Köprülü bu hususta  u görüşe yer verir: "Türk nazımının en eski şekli, bugün bile mani adını verdiğimize dört mısradan mürekkep kıtalardır. Sonraki devirlerde bu maniler birleşerek t rk , ko ma vb.  ekilleri ortaya çıkarmıştır."³⁵

Türk halk şiir geleneğ  ile Rumeli, kimi yanlarıyla Anadolu ve Osmanlı geleneğine bağlı Kırım, Azerbaycan, Türkmenistan hak şiirinde iki ana biçim vardır: 1) Ko ma, 2) Mani. Halk  iirinin hemen hemen bütün öteki biçimleri bu iki türden vücud bulmuştur.³⁶

Görüldüğü gibi halk şiirindeki türlerin çıkış noktası ko ma ve mani türüdür. Bunlardan destan, varsağı, t rk  vb. türler meydana gelmiştir.

³⁵ Fuat KÖPRÜLÜ; Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları, İstanbul, 1934, s. 216.

³⁶ BORATAV, a.g.e., s. 157.

Mani genellikle yedi heceden oluşan dört dizeli bir türdür. Mani bir tek dördlük içinde bir anlam bütünlüğü göstermek zorundadır. Anlamın ağırlığını taşıyan dizeler genellikle üçüncü ve dördüncü dizelerdir. İlk iki dize son iki dizeye hazırlık amacıyla söylenir. Manilerin uyak düzeni genellikle, a, a, b, a şeklindedir.³⁷ Koşma biçimindeki şiirler 8 ve 11 heceli olurlar ve bendlerin uyak düzeni de şöyle sıralanabilir. I. Bend: a, b, a, b, veya a, b, c, b, II. ve daha sonraki bendler: d, d, e, b; e, e, e, b şeklindedir.

Türk halk şiirinin ölçüsü hecedir. Hece ölçüsünde esas, dizelerdeki hece sayısının birbirine eşitliğidir. İlk dördlüğün heceleri kaç heceli ise, ondan sonraki dördlüklerin hece sayısı da eşit olmalıdır. Hece ölçüsü beşliden onaltılıya kadar çıkmaktadır.³⁸

Genel olarak türkü adını taşıyan manzumelerde belli bir ölçü ve biçim yoktur. Yalnız saz şairlerinin sanat düşüncesiyle ortaya koydukları eserlerde değişmez bir biçim vardır. Mesela bu türkülerde kavuştak bulunması şarttır.

Halk arasında yakılan türkülerde şeklin fazlaca önemi yoktur. Kafiye ve ölçüye fazlaca bağlı kalınmaz. Başka türkülerden de yer yer alıntılar yapılabilir.³⁹

Halk, ezgi ile söylediği her türlü nazma türkü adını vermektedir. Kimi durumlarda ölçü ve kafiye bakımından tamamen özgür davranılmaktadır.

Halk tarafından türkü adı verilen nazımların belli ve değişmez bir biçimi yoktur. Bunun nedeni sanat düşüncesinden yoksun türkü yakıcıların, özellikle kadınların hemen içinden geldiği gibi söyleme çabasıdır. Türkü yakıcılar yeni şeyler ortaya koymakla birlikte, çoğu zaman başka türkü ve manilerin parçalarını birleştirerek de türkü yakarlar.⁴⁰

Türkülerin yapısı çok değişiktir. Halk şiiri türlerinden her biri bir türkü olabilir. Hece ölçüsünün bir çok kalıbıyla türkü yakılmaktadır. Türkülerde yapıyı belirleyen ezgidir. Türkü ezgiye göre biçimlenir. Bu biçimlenmede esas özellik bağlama dizeleri, yani kavuştaklardır. Bağlamalar genellikle ezginin

³⁷ Nevzat GÖZAYDIN; "Anonim Halk Şiiri Üzerine", *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı*, III. CLVII, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s. 3.

³⁸ GÖZAYDIN; a.g.e., s. 27.

³⁹ ÖZTELLİ, a.g.e., s. 24.

⁴⁰ ÖZTELLİ, a.g.e., s. 102.

gereklerine uyarak meydana gelirler. Bağlamanın boyutu seslenme, ünleme biçiminde birkaç kelime ile bir yahut daha fazla tam dize uтары arasında değişir. Bağlama dizelerinin ölçüsü türkünün bentlerine uyabileceği gibi hece sayısı ondan az veya fazla olabilir. Bu özelliklere dayanılarak türküler bent ve kavuştak dize sayıları esas alınarak tasnif edilmektedir.

Uyak düzeni ise, her biçimde değişmekle beraber genellikle bentler ve kavuştaklar da kendi aralarında kafiyeli olmaktadır. Dörtlüklerle kurulmuş türküler de, çoğunlukla mani ya da koşma türünün, türkü ezgisiyle söylenmesinden oluşmaktadır. Nitekim kavuştaksız türküler böyle bir değiştirmenin ürünü sayabiliriz. Bunun yanında aruzla söylenmiş kimi manzumeler de ezgilerinden dolayı türkü sayılmaktadır: Divan, Selis, Semai, Kalenderi gibi.⁴¹

Cem Dilçin, Türküleri yapılarına göre şu şekilde tasnif etmiştir.⁴²

- 1) Bentleri mani dörtlükleriyle kurulan türküler
 - a) Mani dörtlükleriyle kurulan, kavuştaksız türküler
 - b) Kavuştakları mani biçiminde olan türküler
 - c) Kavuştakları bir dize olan türküler
 - d) Kavuştakları iki dize olan türküler
 - e) Kavuştakları üç dize olan türküler
 - f) Kavuştakları dört dize olan türküler
- 2) Bentleri dörtlüklerle kurulan türküler
 - a) Dörtlüklerle kurulan kavuştaksız türküler
 - b) Bentlerinin dördüncü dizesi kavuştak olan türküler
- 3) Bentleri üçlüklerle kurulan türküler
 - a) Üçlüklerle kurulan kavuştaksız türküler
 - b) Kavuştakları bir dize olan türküler
 - c) Kavuştakları iki dize olan türküler
 - d) Kavuştakları üç dize olan türküler
 - e) Kavuştakları dört dize olan türküler

⁴¹ Atilla ÖZKIRIMLI; Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, C. IV, İstanbul, 1982, s. 1172-1173.

⁴² Cem DİLÇİN; Türk Şiir Bilgisi, Ankara, 1988, s. 296-305.

- 4) Bentleri beyitlerle kurulan türküler
 - a) Beyitlerle kurulan türküler
 - b) Kavuştakları bir dize olan türküler
 - c) Kavuştakları iki dize olan türküler
 - d) Kavuştakları dört dize olan türküler

Mehmet Özbek de, türkülerini şekil yapısına göre şu şekilde sınıflandırmıştır.⁴³

- 1) Bentleri mani dörtlüklerinden meydana gelen türküler (7-8)li
- 2) Bentleri iki mısralı türküler
- 3) Bentleri üç mısralı türküler
- 4) Bentleri dört mısralı türküler
- 5) Bağlantısı her mısradan sonra tekrar edilen türküler
- 6) Bağlantısı başta olan türküler
- 7) Her bentten sonra değişik kalıpta iki ayrı bağlantısı olan türküler

Hikmet Dizdaroğlu, yapısına göre türkülerini şu şekilde bölmlemiştir.⁴⁴

- a) Mani kıtalarından kurulu türküler
- b) Dörtlüklerle kurulu dördüncü dizeleri kavuştak olan türküler
- c) Dörtlüklerle kurulu türküler
- d) Bentleri dörtlük, kavuştağı tek dize olan türküler
- e) Bentleri dörtlük kavuştağı üç dizeli olan
- f) Bentleri de kavuştakları da beşlik olan türküler
- g) Üçlüklerle kurulan türküler
- h) Bentleri üçlük, kavuştağı tek dizeli türküler
- i) Bentleri üçlük, kavuştakları iki dizeli türküler
- j) Bentleri de kavuştakları da üçlüklerle kurulu türküler
- k) Bentleri üçlük kavuştakları da üçlüklerle kurulu türküler
- l) İki dizeli türküler

⁴³ Mehmet ÖZBEK; Folklor ve Türkülerim, İstanbul, 1975, s. 80.

⁴⁴ DİZDAROĞLU, a.g.e., s. 107-119.

- m) Bentleri iki, kavuştakları bir dizeli türküler
- n) Bentleri de kavuştakları da iki dizeli türküler
- o) Bentleri iki, kavuştakları altı dizeli türküler

P. Naili Boratav ise, yapı bakımından türkülerini şu şekilde tasnif etmiştir.⁴⁵

- I) Dört dizeli bentli türküler
- II) Üç dizeli bentlerden meydana gelmiş türküler
- III) İki dizeli bentlerden meydana gelmiş türküler
- IV) Beş dizeli bentlerden meydana gelmiş türküler
- V) Mani biçiminde oluşan türküler
- VI) Ölçüye, uyağa, uyak düzenine uymayan türküler

Kahraman Maraş türkülerini ise şu şekilde sınıflandırmak mümkündür.

1) Bentleri mani dörtlükleriyle kurulan türküler

- a) Mani dörtlükleriyle kurulan, kavuştaksız türküler: 1, 4, 8, 26, 67, 68, 70, 73, 74, 81, 82, 102, 104, 107, 110, 136, 140, 141, 143, 150
- b) Kavuştakları iki dize olan türküler: 2, 12, 23, 24, 36, 113, 130, 151
- c) Kavuştakları üç dize olan türküler: 6, 8, 48, 93, 94, 95, 97, 132, 52
- d) Kavuştakları dört dize olan türküler: 28, 68, 104, 114, 127, 139

2) Bentleri dörtlüklerle kurulan türküler

- a) Dörtlüklerle kurulan kavuştaksız türküler: 3, 5, 7, 9, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 25, 26, 27, 30, 31, 33, 35, 37, 38, 39,

⁴⁵ BORATAVC, a.g.e., s. 159-170.

40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58,
59 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 84,
85, 86, 88, 90, 91, 92, 96, 98, 100, 101, 103, 105, 109, 111, 115,
117, 118, 133, 137, 142, 145, 146, 147, 148, 149, 153, 154

b) Dörtlüklerle kurulan kavuştaklar üç mısralı türküler: h10

c) Bentleri de kavuştakları da dört mısralı türküler: h11

3) Bentleri üçlüklerle kurulan türküler

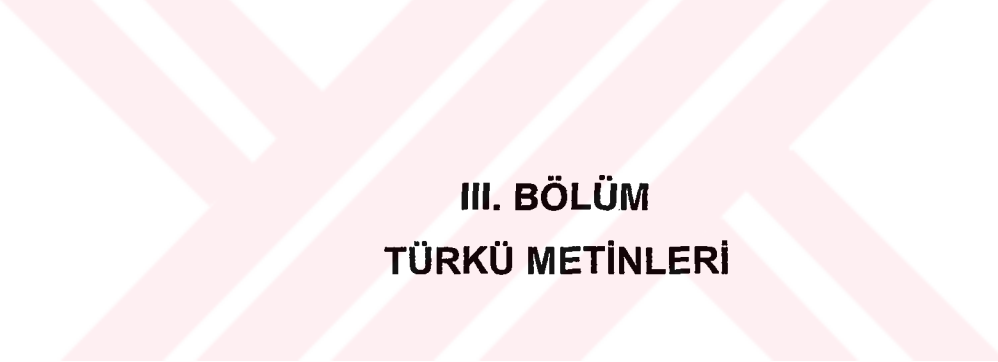
a) Üçlüklerle kurulan kavuştaksız türküler: 15, 29, 128

b) Kavuştakları iki dize olan türküler: 122, 129, 130

c) Kavuştakları dört dize olan türküler: 91

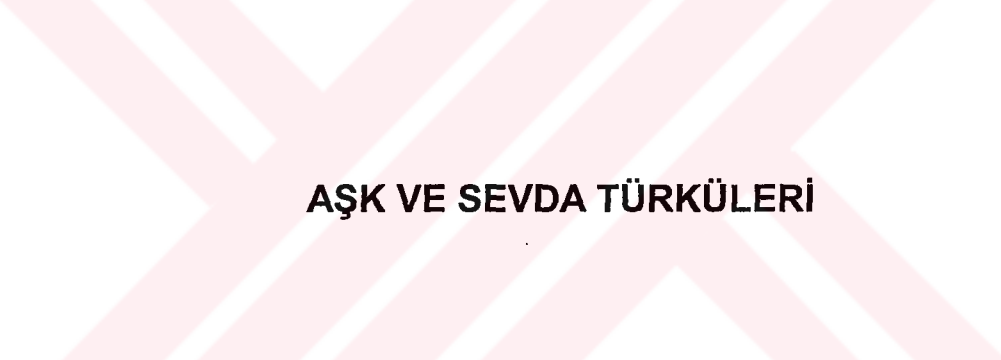
4) Bentleri beşliklerle kurulan türküler: 13, 19, 115, 123

5) Herhangi bir düzeni olmayan türküler: 108, 116, 132, 138

III. BÖLÜM

TÜRKÜ METİNLERİ

AŞK VE SEVDA TÜRKÜLERİ

1

ÇAMDAN SAKIZ AKIYOR

Çamdan sakız akıyor
Kız nişanlın bakıyor
Eskide nişanlın gelmiş
Burcu burcu kokuyor

Oyana dönder beni
Bu yana dönder beni
Sağ yanımda yarem var
Sol yanıma dönder beni

Dama bulgur sererler
Çıkma boyun görerler
Saçın ibrişim teli
Hançere bağ örerler⁴⁶

(Nakarat)

⁴⁶ Kaynak: Muzaffer Sarısözen

2

ALLAH BENİ KAVUŞTUR

Elifin hecesine
Gündüzün gecesine
Allah beni kavuştur
Cumanın gecesine

Mendilim kara kara
Yüreğim yara

Beylerin yazısına
Av tutar tazısına
Ne diyerek ağladım
Alnımın yazısına

Mendilim dalda dalda
Gözlerim yolda

Mendilimin beyazı
Elif etme bu nazı
Ağ göğsüyün üstünde
Kılsam bayram namazı

Mendilim yeşil yeşil
Fistanın denir⁴⁷

⁴⁷ Kaynak: Ferruh Eraslan.

3

GÜN GEÇER ZAMAN AĞLAR

Gün geçer zaman ağlar
Yar geçerken ben ağlar
Yarimden ayrılalı le
Gözlerim yaman ağlar

Vur kardeş sazın teline
Zım zım zıme zıme zım
O yar yanımda yok iken
Yaşamak neme lazım

Kemerim var küpem var lo
Eğil eğil öpem var
Uzak yoldan gelmişsen
Soğuk sular dökem lo

(Nakarat)⁴⁸

⁴⁸ Kaynak: Hilmi Şahballı

4

GÜZEL NE GÜZEL OLMUŞSUN

Güzel ne güzel olmuşsun
Görülmeyi görülmeyi
Siyah zülfün halkalanmış
Örülmeyi örülmeyi

Mendili yudum arıttım
Gülün dalında kuruttum
Adın ne idi unuttum aman aman
Sorulmayı sorulmayı

Çağır Karacoğlan çağır
Taş düştüğü yerde ağır
Yiğit sevdiğinden soğur
Sarılmayı sarılmayı⁴⁹

⁴⁹ Kaynak: Muzaffer Sarısözen.

5

AMAN AMAN EMİNEM

Kara çadır düzdedir
Aman aman Eminem
Top zülüfler yüzdeder
Yavru da güzel Eminem

On iki gelin sevdim
Aman aman Eminem
Yine gönlüm sendedir
Yavru da güzel Eminem

İndim dereye durdum
Aman aman Eminem
Bir çift güvercin vurdum
Yavru da güzel Eminem

Bir güzelin (gelinin) uğruna
Aman aman eminem
On beş altın bozdadım
Yavru da güzel Eminem⁵⁰

⁵⁰ Kaynak: Ökkeş Eşkin.

6

KARANFİL DESTE GİDER

Karanfil deste gider
Hah hah ha nanay
Kokusu dosta gider
Benim kalbimde sensin
Senin kalbinde kimler

Nanay nanay ellerin yarı
Ben de sorarım yarı
Nanay nanay nanay nanay

Çürük bellerin bağı
Gün olur devran döner
Ben de sorarım yarı
Nanay nanay nanay nanay

Kuru kastel akıyor
Yar yüzüme bakmıyor
Üç deste gül kokladım
Yarım gibi kokmuyor

(Nakarat)⁵¹

⁵¹ Kaynak: Şinasi Çolakoğlu

7

KÖRPE İKEN KIRDIN HEY FELEK DALIMI

Körpe iken kıldın hey felek dalımı
Akar gözlerimden yaş gelir gider
Dünyanın zevkinden çektim elimi
Mevsim mevsim hazan oldu kış gelir gider

Her vücut götürmez hey bu kadar zehri
Akan çaylar bulur sonunda bahri
Tükenmez dünyanın mihneti kahri
O da âşıklara hoş gelir gider⁵²

⁵² Kaynak: Hikmet Temizyürek

8

ZEYNO

Zeyno bana kar getir
Aman mendiline sar getir
Mendilinde yoğ ise
Aman canı cana sar getir

Zeyno zeyno zeyno zeyno
Eller kınalı zeyno
Gözleri sürmeli zeyno

Zeyno Maraşlı Zeyno
Aman gözleri yaşlı zeyno
Yari gurbete gitmeş
Aman bağı ataşlı zeyno

(Nakarat)

Zeyno Maraşta durur
Aman bağına dala vurur
Hakikatli yar olsa
Aman bu güz yanımda durur

9

İŞTE GİDİYORUM ÇEŞMİ SİYAHIM

İşte gidiyorum çeşmi siyahım
Aramıza dağlar sıralansa da
Sermayem derdimdir servetim ahım
Karardıkça bahtım karalansa da

Haydi dolaşalım yine dağlarda
Dost beni bıraktı ah ile zarda
Ötmek istiyorum viran bağlarda
Ayağıma cennet kiralansa da

Bağladın canımı zülfün teline
Sen beni düşürdün elin diline
Güldün Mahzuni'nin berbat haline
Zalimin elinde hey dost parelense de⁵³

⁵³ Kaynak: Mahzuni Şerif

10

NE FERYAD EDERSİN DİVANE BÜLBÜL

Ne feryad edersin divane bülbül
Senin bu feryadın anam gülşene kalsın
Bu dünyada eremezsen murada
Huzuri mahşerde anam divana galsın

Nesin metedeyim bir gaşı gare
Şu sineme açtı anam onulmaz yare
Dünya tabib gelse derdime çare
Derdimin dermanı anam lokmana kalsın⁵⁴

⁵⁴ Kaynak: Hikmet Temizyürek

11

YİNE GELDİ BAHARIN AYLARI

Yine geldi yaz baharın ayları anam ayları
Yare mektup yazmak ister gönlümüz
Karı kalkmış mor sümbüllü bağların
Şıkar için gezmek ister gönlümüz

Uygun ahabab tel alışkın saz ile
Nargileler yansın mercan köz ile
Saki gerek mey doldura naz ile
Badelerin süzmek ister gönlümüz

Hazerim der şu dünyada n'olmalı
Gam dağıtıp oynamalı, gülmeli
Sarılacak bir de yavru bulmalı
Canı cana sarmak ister gönlümüz⁵⁵

⁵⁵ Kaynak: Aşık Yanık Mehmet

12

GURBET ELLER

Gurbet elde çektiğim şu ileyi
Dilerim Allahtan kimse ekmesin
Yalvardım yalvardım kabul olmadı

Kanayan şu yaram hiç mi dinmesin
Zalim felek bahtım hiç mi gülmesin

Boynu bükük kaldım gurbet elinde
Adım mecnun oldu alem dilinde
Bir oyuncak oldum yarin elinde

(Nakarat)⁵⁶4

⁵⁶ Kaynak: Hikmet Temizyürek

13

CEREN

Şu Ceren'in kaşı gözü sürmeli
 Şu Cereni nerde bulup sevmeli
 Şu Cereni sevdiğine vermeli
 Sabahtan karşıma çıktı şu Ceren
 Aklımı başımdan aldı bu Ceren⁵⁷

14

BİLALIM

Bilalımsın Bilalım
 Bilalımsın Bilalım (Oğlan sana yandım)
 İp atalım tatalım Bilalım
 Bir yastıkta yatalım (Bilalım)

Masa üstünde pekmez (Oğlan sana yandım)
 Bu pekmez bana yetmez (Bilalım)
 Şu Maraş'ın kızları (Oğlan sana yandım)
 Bandosuz gelin gitmez (Bilalım)

Sütlü kahve pişti mi (Oğlan sana yandım)
 Soğdu yarım içti mi (Bilalım)
 Sorması ayıp değil (Oğlan sana yandım)
 Yarım burdan geçti mi (Bilalım)⁵⁸

⁵⁷
⁵⁸ Kaynak: Azmi Işıklı

15

LELE ÇOBAN

Çobanın elinde kaval
Arkasında sürü davar
Lele oban garib oğlan

oban davar susuz ise
Bizim köyde ifte pınar
Lele oban garip oğlan

Mor posuyu boyamadım
Bu obana doyamadım
Lele oban garip oğlan

Gl olup da aılsana
Deste deste biılsene
Lele oban garip oğlan

Beni sana vermiyorlar
Adam olup kaırsana
Lele oban garip oğlan

Şu dağlarda kar sesi var
Başında mor fesi var
Lele oban garib oğlan

Konak seni de yıkarım
İçinde de yar sesi var
Lele oban garip oęlan⁵⁹

⁵⁹ Kaynak: Bekir Bke.

16

BAHAR OLDU

Bahar oldu deli çaylar coşuyor
Hey ağalar durabilmem ağlarım
Gece gündüz dost aklıma düşüyor
Yollar ırak görebilmem ağlarım

Asla hiç kalmadı atıp tutarım
Cilve ile kol üstünde yatarım
Mecnun oldum terk eyledim vatanım
Bizim eller nerde bilmem ağlarım

Gidin nazlı yarı bana getirin
Yar gelmezse selamını yetirin
Behey kaşı karam senin hatırın
İkide bir sorabilmem ağlarım⁶⁰

⁶⁰ Kaynak: Hikmet Temizyürek

17

DAĞBAŞI YALÇIN KAYA

Dağbaşı yalçın kaya
 Cemalin benzer aya
 Bir gördüm bir kaybettim
 Başladım ağlamaya

Ördek göllerde olur
 Şahin çöllerde olur
 Yarinden ayrılanın
 Gözü yollarda olur⁶¹

18

NİÇİN GİRDİN GÜL DERMESİNE BU BAĞA

Niçin girdin gül dermeye bu bağa
 Ben seni değişmem yüz güle dilber
 Siyah zülfün dökülünce yanağa
 Yanak bala dönmüş yüz güle dilber

Mecnun oldum sende olan gül yüze
 Bilirim sevmezsin bari gül yüze
 Yar gül deryasında ister gül yüze
 Gör ne şule verir yüzü gül dilber

⁶¹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

19

EŞİMDEN AYRILDIM GÖZ YAŞIM DURMAZ

Eşimden ayrıldım göz yaşım durmaz
 Yaralı ceylanım avcılar vurmaz
 Hayırsız o zalim halimi sormaz
 Yar ayrı ben ayrı şu yad ellerde
 Dertliyim inlerim gözüm yollarda

Derdimi söylesem esen rüzgara
 Acep haver verir mi o nazlı yara
 Gayri tahammülüm yok intizare
 Yar ayrı ben ayrı şu yad ellerde
 Dertliyim inlerim gözüm yollarda⁶²

20

ŞU YALAN DÜNYAYA GELDİK GELELİ

Şu yalan dünyaya geldik geleli
 Daha ne gelecek başıma benim
 Eğer o nazlı yar benim olmazsa
 Bakın gözlerimin yaşına benim

Bir ikrar verdi de onu güderim
 İkrarsız dilberi ya ben niderim
 Başım alır diyar diyar giderim
 Düşerse sevdiğim peşime benim

Cüda bülbül gibi ötemez oldum
 Türlü kumaşlarım satamaz oldum

⁶² Kaynak: Hikmet Temizyürek

Kınaman kardaşlar yatamaz oldum
Nazlı yar giriyor düşüme benim⁶³

21

YARİM SENDEN AYRI DÜŞTÜM

Yarım senden ayrı düştüm
Kan ağlıyor iki gözüm anam anam vay
Murad almadan dünyadan
Ahrette açıldı gözüm anam anam vay

Dağlarda kuzu yayılır
Elma dalında sayılır anam anam vay
Nazlı yarimin kokusu
Gurbet elinde duyulur anam anam vay⁶⁴

⁶³ Kaynak: Hikmet Temizyürek

⁶⁴ Kaynak: Hikmet Temizyürek

23

KANADIM DEĞDİ SEVDAYA

Kanadım değdi sevdaya
Kondum kondum uçamadım
Aşk şarabın doya doya
Yandım yandım içemedim
Yandım da içemedim

Oy tabib şu yarayı sar sarabilirsen
Sevda ateşten bir gömlek giy giyebilirsen

İçmişim sarhoşum dünden
Bayram ederim bu günden
Aşıkların köprüsünden
Döndüm döndüm de geçemedim
Döndümde geçemedim
(nakarat)⁶⁵

⁶⁵ Kaynak: Mahzuni Şerif.

24

YÜKSEK YAYLALARDA MOR SÜMBÜL AÇMAZ

Yüksek yaylalarda mor sümbül açmaz
 Bitmez ki o yaylanın karı boranı
 Seven gönüllerde bir ateş yanar
 Söndüremez hiçbir tabib yaranı

Döneni döneni yayla döneni
 Gören var mı benim suna ceylanı

Dumansız bir ateş kan etti beni
 Ne söylediysem kahretti beni
 Burdan göç eylemiş gönlümün varı
 Gören var mı benim suna ceylanı

(Nakarat)

Menekşeler gibi bükülü boynum
 Yalan dünya sana nerede doydum
 Bir yar için beni gurbete koydun
 Gören var mı benim suna ceylanı⁶⁶

(Nakarat)⁶⁷

⁶⁶ Kaynak: Yılmaz Akçöp.

⁶⁷ Kaynak: Hikmet Temizyürek

25

FADIMAM

Fadıman köprüye vardım
Evlerini salık aldım
Ankara'ya teller saldım
Ver cevabın tez Fadımam

Evlerinin ardı tepe
Depede yayılır körpe
Kulağında altın küpe
Çok şaşırmış kız Fadımam

Evlerinin ardı kıraç
Kıraçta yayılır turaç
Yana yana oldum kireç
Gel söğündür tez Fadımam.

El fadıman el fadıman
Altın kemer bel fadıman
Çeke çeke ben ölürüm
Cenazemi kıl Fadımam⁶⁸

⁶⁸ Kaynak: Bekir Aslan.

26
SARI GELİN

Entarisi de mor imiş
Yar sevmesi ne zor imiş
Küçüktüm bir yar sevdim
Düğürçüsü ne bol imiş

Evlerinin önü yoldur
Gelen geçen kara koldur
Kurban olam sarı gelin
Gel suyunu bizden doldur

Sarı gelin su yolunda
Kalaylı satır kolunda
Merak etme sarı gelin
İşlerimiz hep yolunda⁶⁹

⁶⁹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

27

BİN DİRDİM VARDI

Bin derdim vardı bin daha oldı
 Dirdimin dirdmanı amman ha amman
 Gülistan bezminin gülleri soldı
 Goncayı handanım amman ha amman
 Halimde galmadı aramu garar
 Günbegün erişir ömrüme zarar
 Medet ey efendim ser verme melal
 Gönlümün fermanı amman ha amman

Yakdı derunumu bir per-i peyker
 Narı hasret odu bu cana eser
 Dirdi hasretin le ölürsem eğer
 Canımın cananı amman ha amman

Bana cem edersin ey kaşı kare
 Yüreğimde açtın sağalmaz yare
 Yüz bin tabib olsa bulunmaz çare
 Yaramın lokmanı amman ha amman

Gamze-i zülûfün çeşmim yaş eyler
 Cismin bir işaret eyler, kaş eyler
 Cahil sır saklaman seni faş eyler
 Kaşları kemanım amman ha amman

Feyzi çeşmim yaşı dur etti yetiş
 Gamlıyım felekden yedim hazamuş
 Bir daha göreyim durma gel yetiş
 Çıkma bu canım amman ha amman⁷⁰

⁷⁰ Kaynak: Müslüm Aydoğdu

28

KARA TAVUK CÜCÜĞÜ

Kara Tavuk Cücüğü
Kara tavuk cücüğü
Severler küçücüğü
Ellerin yari geçdi de
Gelmedi bizim hayırsız

Yavaş leyli gel leyli
Sevmişim seni leyli
Ver elimi elime
Gezelim senle leyli

Deniz dalgasız olmaz
Yiğit sevdasız olmaz
Yiğidi seven gelinin
Başı belasız olmaz

(nakarat)

Geliyor hele hele
Leylim geçmez hiç ele
Göynüm kökünden bağlı
Leyli gibi güzele
(nakarat)⁷¹

⁷¹ Kaynak: Nazım Tahaoğlu

29

TARHANA SERDİM

Tarhana serdim firik olur akşama
 Tarhana bahanedir kız bize gel akşama
 Allanıver pullanıver gel bize gel bize

Giyinmiş gül şefdeli yürümesinden belli
 Öyle bir yar sevdim ki şu Maraş'ın dilberi
 Ağzı şeker dudakların ballanıver⁷²

30

AK GELİN

Ak gelinde indimi ola yayladan
 Kaşı değil de gözü beni ağlatan
 Bir dileğim var kadir Mevladan
 Alırım ahdımı komam ak gelin

Bir taş attım karlı dağın ardına
 Vardı düştüm ola ak gelinin derdine
 Bizim elde bu gelinin derdine
 Alırım ahdımı komam ak gelin⁷³

⁷² Kaynak: İsmail Topal.

⁷³ Kaynak: Hikmet Temizyürek

31

HASAN DAĞI

Hasan dağı iki çatal
Arasında güller biter
Bir yiğide bir yar yeter
İki seven deli olmaz mı

Hasan dağı pare pare
Kimi al giymiş kimi kare
Bir mektup yazsam nazlı yare
Bunu okuyan deli olmaz mı

Hasan dağının yılanı
Gelir dolanı dolanı
Sarı Şahmeran yılanı
Onu gören deli olmaz mı? ⁷⁴

⁷⁴ Kaynak: Hikmet Temizyürek

32

MENDİLİM KARA KARA

Mendilim kara kara

Yüreğim yara

Beylerin yarısına

Av tutar tazısına

Ne diyerek ağladım

Alnımın yazısına

Mendilim dalda dalda

Gözlerim yolda

Menndilimin beyanı

Elif etme bu nazi

Kılam bayram namazı

Mendilim yeşil yeşil

Fistanın devşir

Evlerinin önü çukur

Yanağına göçler çokur

Elvan elvan hak dokur

Kalenin önü yanı

Yanı da yayılır kuzu

Ufukta karsının kızı⁷⁵

⁷⁵ Kaynak: Hikmet Temizyürek

33

DELİ DELİ

Bizim göçler bu ellerde
Gitti artık gelme deli deli
Çadır yerinizde otlar
Bitti artık gelme deli deli vay

Bulunmaz kahrını çeken
Bulunmaz yüzüne bakan
Bülbül başka yerde mekan
Tuttu artık gelme deli deli vay

Bulunmaz Mahzuni sesi
Yoktur dünyada hevesi
Son yolda ümit gemisi
Battı artık gelme deli deli vay⁷⁶

⁷⁶ Kaynak: Hikmet Temizyürek

34

GAM ELİNDEN BENİM ZÜLFÜ SİYAHIM

Gam elinden benim zülfü siyahım
 Figan deydi sinem yaralandı gel oy beni beni
 Suna başın için ağlatma beni
 Figan deydi sinem yaralandı gel

Suna başın için ağlatma ba
 Bugün resde candan analandı gel gel
 Hasretile vasıl olar mı böyle
 Mecnuna da baki kalır mı leyla oy beni beni

Ölümlü dünyadır gel helal eyle
 Yüklendi harmana kiralandı gel gel
 Pir sultan abdalım haftada ayda
 Günler gelir geçer bulunmaz fayda oy beni beni⁷⁷

Gönül hak arzular canım hay hayda
 Toprağım üstüne kürelendi gel gel⁷⁸

⁷⁷ Kaynak: Mehmet Bozdoğan.

⁷⁸ Kaynak: Hikmet Temizyürek

35

ÖRENİN DEREYE KAZANIKURMUŞ

Örenin dereye kazanı kurmuş
Taramış zülfünü başını yumuş dumanlı dağlar
Düğün mü bayram mı diye sormuşlar
Buğce yar bize mi safir olmuş dumanlı dağlar

Elindeki kuşu yabana saldın
Kınaman komşular ben verem oldum
Benim yarım bu ellerden gideli
Onun için ben aklımı yitirdim dumanlı dağlar

Başının üstüne bulut olayım
Ağlayan gözlere mendil olayım dumanlı dağlar
Sen bir gül olsan ben de bir bülbül
Gelip gelip dallarına konayım dumanlı dağlar⁷⁹

⁷⁹ Kaynak: Mehmet Bozdoğan.

36

DOM DOM KURŞUNU

Kaşların arasından dom dom kurşunu değdi
Bir avcı vurdu beni bin avcı beni yedi

Ah dedim ağladım yaremi bağladım
Eğdi yar boynunu eğdi Allah kerimsin dedi
Hançer yaresi değil domdom kurşunu değdi
Gel gel gümle gel gümle gel gel gümle
Gel böğrüne dom dom kurşunu

Bugünüm harab oldu Dünden eyimidir ki
Doktor hasta ben hasta benden eyimidir ki
(Nakarat)⁸⁰

⁸⁰ Kaynak: Mahzuni Şerif.

37

ELA GÖZLERİNİ SEVDİĞİM DİLBER

Ela gözlerini sevdiğim dilber
Yurtlarınız çayır çimen panır mı
Mevlam güzelliği hep sana vermiş
Seni seven bir başkasın sever mi

Kırmızı güllerden rengin almışsın
Güzellikte tam çağını bulmuşsun
Sallanı sallanı suya gelmişsin
Ağyarı ziyaret mi yoksa pınar mı?

Şahbalaban gibi çıkmış dağlara
Mevlam bizim işimizi onara
Suya inmiş şavkı düşmüş pınara
Gün üstüne bir gün daha doğdu mu⁸¹

⁸¹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

38

BADI SABA ALLAHINI SEVERSEN

Badi Saba Allahını seversen
Benim arzum yara dedin ne dedi
Aşık meftun olmuş meftun olalı
Geziyor avare dedin ne dedi

Canım kurban olsun halden bilene
Şu cahil gönlümü verdim talana
Hasta düşüp yar yolunda ölene
Bu illete çare dedin ne dedi

Düşvara düşürdüm gayri işimi
Yoluna koymuşum canla başımı
Divane aşıkın siparişini
Gözleri mahmura dedin ne dedi⁸²

⁸² Kaynak: Hikmet Temizyürek

39

SEHER YELİ

Seher yeli bizim ile uğrarsan
Ahvalimi nazlı yare var söyle
Unutmuş mu ben garibi anar mı?
Uzluk ile bir tenhada gör söyle

Kulu olam zülfünün bendine
Korkarım düşmesin düşman fendine
Gönlümü emanet ettim kendine
Bu takdiri doğru haber ver söyle

Sual eyle hatırcığı hoş mudur
Bencileyin o gözleri yaş mıdır
Yoksa benden başkasına eş midir
Uğrun uğrun ağladığım var söyle

Nazlı canan benden haber sorarsa
Kabul eyle sevdiceğim ne derse
Bu dertil bendesin sual ederse
Şükür sağ asan de işi zar söyle⁸³

⁸³ Kaynak: Hikmet Temizyürek

40

YİĞİT EĞLENCESİ NAZLI BİR SUNAM

Yiğit eğlencesi nazlı bir sunam
Öter dertli dertli varsam tutulmaz
Kaldırmış başını arar yoldaşın
Öter dertli dertli varsam tutulmaz

Karakaş altından öpem gözleri
Canıma kâr etti şirin sözleri
Gönül eylencesi bana nazları
Öter dertli dertli varsam tutulmaz

Açılmış yanakta gülleri şakır
Dudaklar deprenir dilleri okur
İşittim sesini mevlaya şükür
Öter dertli dertli varsam tutulmaz⁸⁴

⁸⁴ Kaynak: Hikmet Temizyürek

41

BADI SABA SELAM SÖYLE O YARE

Badi saba selam söyle o yare
 Çıkıp arnacımda gülüp durmasın
 Ben doydum usandım güzel sevmeden
 Uğrun uğrun selam salıp durmasın

Gayri huplar ile yoktur pazarım
 Kara kaş altında kaldı nazarım
 Yol üstüne kazman benim mezarım
 Yar gelip geçtikçe yanıp durmasın⁸⁵

42

YÜCESİNE ÇIKIP SEYRAN EYLEDİM

Yücesine çıkıp seyran eyledim
 Ötüşür bülbüller gül deyu deyu
 Sıdk ile bakındım yarin yüzüne
 El ider sevdiyim gel deyu deyu⁸⁶

⁸⁵ Kaynak: Hikmet Temizyürek

⁸⁶ Kaynak: Hikmet Temizyürek

43

SELAM EDİN BENİ ALDATAN YARE

Selam edin beni aldatan yare
Dal etti kaddimi kaddi dal olsun
Beni halden hale eyledi tebdil
Oda bencileyin özge hal olsun

Yüce dağlar meskenimdir ilimdir
Kadrimi bilenler özge yarimdir
Bana yar olmazsa mevlam kerimdir
Başı pınar ayakları göl olsun⁸⁷

⁸⁷ Kaynak: Hikmet Temizyürek

44

DİNLEYELİM DAĞ BAŞINDA FİGANI

Dinleyelim dağ başında figanı
Gördelim ne demiş o leyli leyli
İkimizde oturalım diz dize
Bizde hu çekelim hu leyli leyli

Felek çağmağını üstüme çaktı
Beni bir onulmaz derde bıraktı
Vücudum şehrini odlara yaktı
Yandım ateşinle su leyli leyli

Felek hançerini eyledi çengel
Allahından bulsun o zalim engel
Ölürsem sevdiğim üstüme sen gel
Gözünün yaşıyla yu leyli leyli⁸⁸

⁸⁸ Kaynak: Hikmet Temizyürek

45

MECNUNA DÖNMÜŞÜM

Mecnuna dönmüşüm bilmem gezdiğim
Dağlar mıdır sahra mıdır yol mudur
Dostumun bağına girip derdiğim
Lale midir sünbül müdür gül müdür

Aşk değil mi beni derde düşüren
Ferhat gibi yüce dağlar aşırın
Yarı benden böyle ayrı düşüren
Düşman mıdır? Engel midir? El midir?

Kâmil olan belli olur sözünden
Al yanağa çifte benler dizilen
Al yüzüne bölük bölük yazılan
Kakül müdür, zülûf müdür, tel midir⁸⁹

⁸⁹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

46

KÜÇÜCÜKKEN SANA MEFTUN OLMUŞUM

Küçücükken sana meftun olmuşum
Sen açıldın ben gül gibi solmuşum
Hüsnü beyaz kaşı gözü kara kız
Başlamışım bülbül gibi zare kız

Mestanede deli gönül mestane
Altın kemer ince belin üstüne
Güzel olan gül gönderir dostuna
Zülüflerin perişandır dara kız

Der gonca güller dererler
Sen güzel bir kötüye verirler
Muradsızlar muradına ererler
Olur ciğerciğin pare pare kız⁹⁰

⁹⁰ Kaynak: Hikmet Temizyürek

47

DUT AĞACI DEĞİLEM

Dut ağacı değilem
 Anam yel estikçe eğilem
 Eğil eğil öpeyim
 Anam can alıcı değilem

Ha benim aslan yarım
 Anam sinama yaslan yarım
 Duvar seni incidir
 Anam sinama yaslan yarım

Ceviz ağacı beden yar
 Anam yüzün efgar neden yar
 Yar mendilin yitirmiş
 Anam aramasın bizde yar
 (Nakarat)

Ceviz ağacı ceviz verir
 Anam yaprağını az verir
 Bugün gördüm yarımı
 Anam geleceğim diye söz verir
 (Nakarat)⁹¹

⁹¹ Kaynak: Tuğba Balçın.

48

FELEK GÜLDÜRMEĞİ BİZİ

Felek güldürmedi bizi
Görmüyor anamın gözü
Öksüz koydu ikimizi
Anam anam dertli anam
Ben derdimi kime yanam

Felek verdi bize acı
Üç gardaşdık üç de bacı
Nolur Mevlam bize acı
(Nakarat)

Ana deyip de geçilmez
Bu yar anadan seçilmez
Bu diyardan yarsız göçülmez⁹²

⁹² Kaynak: Yılmaz Akçöp.

49

GEL GÖNÜL HÜSNÜ HALİNİ BİR BİLİR YÂRÂNA SOR

Gel gönül hüsnü halini bir bilir yârâna sor
 Bab-ı aşkın miftahını bir sahip irfana sor
 Her tabib aşka yar olmaz ondan sonra ilacı
 Suret hâl derler masaldır Hikmeti Lokman'a sor

Çekmeyen gâfil ne bilsin nâr-ı aşkın kıymetin
 Çekemeye tâkat mı kaldı ben bu aşkın zahmetin
 Gel sineme kıl temaşa sinemde bağı zeytin
 Bağı hüsnün güllerini sümbül ü reyhana

Bir kalender meşrebiyim aynımda şal-ı aba
 Ben bu aşkın abdaliyam nur u sırrı merhaba
 Zülfü cânâna dokunma lütfeyle badı soba
 Sineyi âbu hayatı mürşid-i merdana sor

Der ki âşık gâm yemezem gün bugün ferdaları
 Geç geçende dem bu demdir düşme boş sevdalara
 Nesimi yem ibret olsun aşık-ı rüsvalara
 Görenlerden ayrı düştüm durağı devrana sor⁹³

⁹³ Kaynak: Sadık Hüseyin Dede

50

KONAN DEĞİLEM

Dost ne için beni zâr incidirsin
 Verdiği ikrardan dönen değilem
 Senden gayrısına meyil vermedim
 Uçup daldan dala konan değilem

Elif mim yazıldı senin aşkına
 Korkarım ki yâdlar çıkar köşküne
 Yandım kül oldum da senin aşkına
 Senden gayrısına yana değilem

Evme deli gönül giden tez gelir
 Aşığın maşuğa cilve naz gelri
 Yüz yıl yolda kalsam bana az gelir
 Bin yıl daha kalsam kanan değilem

Arif olan bilir benim hâlimi
 Mevlâm açık etsin senle yolumu
 Dünya güzel dolsa sunmam elimi
 Abdal Pir Sultan'ım sunan değilem⁹⁴

⁹⁴ Kaynak: Aziz Dede.

51

YİNE SEYYAH OLDUM

Yine seyyah oldum ben destime aldım teberi
 Yine ben azmi diyar etmeye kıldım seferi
 Dün ü gün ah ederek yarimi buldum seheri
 Münkirin taşına ben gerçi ki kurdum siperi

Oldum ben ehl-i hicab kimseye hâlim diyemem
 Çekerim her ne olur köhne bu şalım giyemem
 Ugizin pendini ben anlayamam belleyemem
 Yari idrak edemem farkı âdû eyleyemem

Her ne buldumsa gönül cümlesi âdemde imiş
 Şeş cihet anlayamam ye's ile matemde iniş
 Seher Abdal da Hûdâ hemdemidir demde imiş
 Derd ile mihnet ile yâr ile bir cemde imiş⁹⁵

⁹⁵ Kaynak: Mehmet Mustafa Dede.

52

DERDE TÂBÎ OLDUM

Derde tabi oldum tabibi buldum
Buldum ki tabibi derdi benden çok
Her derdin dermanı ondadır sandım
Ne hikmet ki kendi derdi benden çok

Dertli olan düşünmesin boruna
Kul olanın neler gelir başına
Tecrübe eyledim Hakk'ın işine
Gördüm ki herkesin derdi benden çok

Hak böyle buyurdu bina kurunca
Ağlayıp gülmeye aşka erince
Tabipler tabibi dertli olunca
Belli ki dünyada dertli benden çok⁹⁶

⁹⁶ Kaynak: Mustafa Dede.

53
NE BİLİR

Hakikat bağının gonca gülünü
Deren bilir dermeyenler ne bilir
Canın kurban edip canan yoluna
Veren bilir vermeyen ne bilir

Tadan bilir hakikatın balını
Dehleylenez ehî-i aşkın halini
Can gözünü açıp dört cemaline
Gören bilir görmeyenler ne bilir

Mazharî düşek ah ü firkata
Ruz u şeb yaşmakla derd ü mihnete
Harâbet postunu künci gurbete
Sora bilir sormayanlar ne bilir⁹⁷

⁹⁷ Kaynak: Hüseyin İmir Afet.

54

KANABİLİR Mİ

Deli gönül yüksek uçma
İnebilin mi bilin mi
Yad elinden bade içme
Konabilin mi bilin mi

Yanına bir güzel gelse
Sen aşık o maşuk olsa
Soyunup koynuna girse
Sorabilin mi bilin mi

Mücrimi ne inilersin
Dertlerimi yenilersin
Ağlayıp da gülem dersin
Gülebilin mi bilin mi⁹⁸

⁹⁸ Kaynak: Mehmet Dede.

55

AMAN GÜZEL YAVAŞ YÜRÜ

Aman güzel yavaş yürü
Yollar incinir incinir
Güzelim diye nazlanma
Eller incinir incinir

Güzel olan yıkmaz har
Kesme selamını yetir
Hızlı sallanma azıcık otur
Kollar incinir incinir

Geçme aşıklar peşinden
Güzel ayrılmaz eşinden
Ağlama didem yaşımdan
Seller incinir incinir

Nazlım bana azgın bakma
Bu atasına yakma
Yeter burcu burcu kokma
Güller incinir incinir

Canım kurban ala göze
Verme Derdiçok'a ceza
Ne desem yakışır size
Diller incinir incinir⁹⁹

⁹⁹ Kaynak: Derdiçok.

56

KOŞMA

Düştüm gece gündüz ulu fikire
 Allahuâlem sevdiğim del'olucuyum
 Korkuyorum nazlım senin yoluna
 Halis altı on iken pul olucuyum

Dayanamam gözün süzüp bakmaya
 İftihar mı ediyon beni yakmaya
 Ne çok heves eden hatır yıkmaya
 Korkarım yanında el olucuyum

Gene uyku girmez oldu gözüme
 Doğrulup da dost bakmıyor yüzüme
 Bir mangal ataşı attı özüme
 İnsaf ed alışıp kül olucuyum

Derdiçok'um ağlar gülmez her günü
 Gözüm açık gider sarmazsam seni
 Allahı sevenler kınaman beni
 Gidip ben dostuma kul olucuyum¹⁰⁰

¹⁰⁰ Kaynak: Hikmet Temizyürek

57

NE KAÇARSIN BENDEN

Ne kaçarsın benden hublar serveri
Ezeli koynuna girmedim mi ben
Bağı hüsnündeki açan gülleri
Dest uzatıp bir bir dermedim mi ben

Bende sensiz olmaz idim bir zaman
Beni sana kimler eyledi güman
Ahdinde durmadın hey kavli yalan
Sana candan ikrar vermedim mi ben

Bileydim ben sinemi yakmazdım
Ab ı revan olup sana akmazdım
Dünya gazel olsa dönüp bakmazdım
Nice güzelleri sarmadım mı ben

Sen nazlı yarinden ne tez usandın
Vardın bir kötünün oduna yandın
Biiçare Şazi'yi bilmez mi sandın
Gizli sırlara ermedim mi ben¹⁰¹

¹⁰¹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

58

KINAMAN AĞLAR MELUL GEZDİĞİM

Kınaman ağlar melul gezdiğim
Bir saçı Leylaya düştü bu gönül
Durmaz gece gündüz didem kan ağlar
Mahıtap nikabın açtı bu gönül

Sevda mıdır geldi bir müşkül haldır
Nice bir ağılattın gel beni güldür
Aç beni zülfünün teline kondur
Senin için serden geçti bu gönül

Şirazi'm de der ki severim candan
Gönül var mı geçer kaşı kemandan
Nice yüzbin huri ile gılmandan
Seni tek ayırıp seçti bu gönül¹⁰²

¹⁰² Kaynak: Şirazi.

59

SEHER YELİ BİZİM ELE UĞRARSAN

Seher yeli bizim ele uğrarsan
Ahvalimi nazlı yare var söyle
Unutmuş mu ben garibi anar mı
O güzeli bir tenhada bul söyle

Kurban olam kakülünün bendine
Korkarım düşer yar odu fendine
Gönlümü emanet ettim kendine
Bu haberi doğru yare var söyle

Sual eyle hatırcığı hoş mudur
Benim gibi dideleri yaş mıdır
Yoksa benden kötüsüne eş midir
Nevcivanı bir tenhada bul söyle¹⁰³

¹⁰³ Kaynak: Hezari.

60
KOŞMA

Ya niçin ağlayıp feryad etmeyim
Kakülü reyhanım düştü fikrime
Huriler misali melek simalı
Lebleri mercanım düştü fikrime

Ağ elleri elvan elvan nakışlı
Ala ceylan aplak sığın sekişli
Sarhoş yürüyüşlü şahin bakışlı
Gözleri mestanım düştü fikrime

Açılmış yanağı hep gonca güllü
Serviler misali yar ince belli
Kadife kalpaklı sırma mendilli
Zülfü perişanım düştü fikrime

Gönül ister dost köyünü yaylaya
Öğüt verip cahil gönlüm eyleye
Biçare Şazi'yi meftun eyleye
Afet-i devranım düştü fikrime¹⁰⁴

¹⁰⁴ Kaynak: Şazi.

61

YİNE GELDİ YAZ BAHARIN AYLARI ANAM

Yine geldi yaz baharın ayları anam
Yare mektup yazmak ister gönlümüz
Karı kalkmış mor sümbüllü bağların
Şıkar için gezmek ister gönlümüz

Uygun ahabab tel alışkın saz ile
Nargileler yansın mercan köz ile
Saki gerek mey doldura naz ile
Badelerin süzmek ister gönlümüz

Hazerimder şu dünyada olmak
Gam dağıtıp oynamalı, gülmeli
Sarılacak bir de yavru bulmalı
Canı cana sarmak ister gönlümüz¹⁰⁵

¹⁰⁵ Kaynak: Aşık Yanık Mehmet.

62

GARİP OYUNU

Bir çiçek açılmış Bilal elinde
Lâlemi dir sümbül müdür gül müdür
Efil efil eder yarin yüzünde
Zülûf müdür perçem midir tel midir

Garip bu sözlerin Hak'ka yaramaz
Sözünde durmayan yiğit olamaz
Elde güzel çoktur, sana yaramaz
Eylen garip gitme kal bizim elde¹⁰⁶

¹⁰⁶ Kaynak: Hikmet Temizyürek

63

BADİ SABA SELAM SÖYLE

Badi saba selam selam söyle o yare
Pek göresim geldi ellerimizi
Gönül arzu çeker amma ne çare
Neyleyim dutan var yollarımızı

Hicran şahı bize name gönderdi
Gayri dünya bizden yüzün dönderdi
Zalim felek bizi yakdı yandırdı
Savurdu havaya küllerimizi

Yüküm gamdır gam oluben satarım
Pervaneler gibi yanıp tüterim
Kıyamette yakasından tutarım
Vermesin hoyrata güllerimizi¹⁰⁷

¹⁰⁷ Kaynak: Hikmet Temizyürek

64

GİDİYORUM KÖMÜR GÖZLÜM ELVEDA

Gidiyorum kömür gözlüm elveda
Nazlım bize bu ellerden göç oldu
Var seninle sürdüceğim cefalar
Cümle işler geldi geçti hiç oldu

Hey yar benim melul bakma yüzüme
Bir od düştü yanar datlı özüme
Görünür dünyalar zindan gözüme
Nazlım senden ayrılması güç oldu

Zalim felek devre çalmış kalemi
Ah ve zarım duttu cümle alemi
Gurbet ilde eksik etme selamı
Geçmez sevdan yar başıma taç oldu¹⁰⁸

¹⁰⁸ Kaynak: Hikmet Temizyürek

65

TÜKENMEK BİLMİYOR KARA GÜNLERİM

Tükenmek Bilmiyor Kara Günlerim
Gel buna bir çare bul Leyla Leyla
Düştüm hasretine yanar inlerim
Susadım bir yudum su Leyla Leyla

Acımazsan böyle yalnız kalırım
Eğer ister isen kurban olurum
Kefenim bulunmaz belki ölürüm
Gözün yaşı ile yu Leyla Leyla

Mahsuniyem dolanırım dillerde
Bazan sahralarda bazan yollarda
Benim Leylam kaldı kanlı çöllerde
Herkes de zanneder şu Leyla Leyla¹⁰⁹

¹⁰⁹ Kaynak: Mahzuni Şerif.

66

KALEDEN İNİYORUM

Kaleden iniyordum dost yareli yareli
Çevirsen dönüyordum yar nenni nenni nenni
Aşkından kibrit oldum dost yareli yareli
Üfürsen yanıyordum yar nenni nenni

Kaleden indim düze dost yareli yareli
Su bağladım nergize yar nenni nenni
Yedi yıl hizmet etdim dost yareli yareli
Bir ale gözlü gıza yar nenni nenni nenni ¹¹⁰

¹¹⁰ Kaynak: Hüseyin Erden.

67

EVLERİ FADİMELİ

Evleri Fadimeli
Varıp da ne demeli
Fadimem şeker olmuş
Alıp alıp yemeli

Duvar da demir gazzık
Belinde şeker azzık
Seni hasta diyorlar Fadimem
Ben ölem sana yazık

Çarşıda cam alışır
Ay buluda garişır
Sağ olası nazlı yar
Aceb nerde çalışır¹¹¹

¹¹¹ Kaynak: Ali Akbaş.

68

GAYA BAŞI DİRGENLİK

Odanı kireç eyle
Yüzünü güleç eyle
Derdinden ölüyorum
Gel bana ilaç eyle

Bağlantı (Hoydur gelin)¹¹²

69

GİNE GELDİ YAZ BAHARIN AYLARI

Uygun ahabab tel alışkın saz ile
Nargileler yansın mercan göz ile
Sâki gerek mey doldursun naz ile
Bâdeleri süzmek ister göynümüz¹¹³

¹¹² Kaynak: Mehmet Çıtak.

¹¹³ Kaynak: Aşık Yanık Mehmet.

**YER ADLARININ SEMBOL OLARAK
ALINIP SÖYLENDİĞİ TÜRKÜLER**

70

MARAŞ SENİN YAZIN VAR

Maraş senin yazın var
Çekilmez poyrazın var
Seni sevene karşı
Bir kız gibi nazın var

Nazlanmakta haklısın
Gönüllerde saklısın
Türkiye'de bir tane
Madalya bayraklısın

O bayrağın son taşır
Ancak sana yaraşır
Maraş senin mertliğın
Hep dillerde dolaşır¹¹⁴

¹¹⁴ Kaynak: Hikmet Temizyürek

71

ÇİÇEKLİNİN KELEŞİ

Çiçeklinin keleşİ aman
 Sarhoş gezer bir eşi aman
 Şu zalimin yüzünden aman aman
 Terkederim Maraşİ aman

Çiçeklinin söğüdü aman
 Kimden aldın öğüdü amman
 Evvel böyle değİldin aman aman
 Şİmdi burnun büyüdü aman¹¹⁵

72

ÇİÇEKLİNİN KALESİ

Çiçeklinin kalesi aman
 Sarhoş gezer bir eşi aman
 Şu zalimin yüzünden aman amman
 Terkederim Maraş'ı amman

Çiçeklinin söğüdü amman
 Kimden aldın öğüdü
 Evvel böyle değİldin amman amman
 Şİmdi burnun büyüdü aman¹¹⁶

¹¹⁵ Kaynak: Hikmet Temizyürek

¹¹⁶ Kaynak: Mehmet Remzi.

73

GELDİ YAYLANIN ÇAĞI

Geldi yaylaların çağı
 Seyrana çıkarlar çoğu
 Maraş'ın bahçesi bağı
 Hubların oynağı şimdi¹¹⁷

74

YÖRÜ BİRE AHİR DAĞI

Yörü bire Ahır Dağı
 Ne dumanlı başın varmış
 Ağustosta sıtma tutar
 Bitmez boran kışın varmış¹¹⁸

¹¹⁷ Kaynak: Hikmet Temizyürek

¹¹⁸ Kaynak: Hikmet Temizyürek

75
MARAŞ

Dinleyin ağalar inan
Yokuşundan çoktur düzü Maraş'ın
Hele kulak verin şu çalan tele
Dert koymaz adamda gözü Maraş'ın

Göllü ile Kerhan Gafarlı Ağyar
Gelin şu Çağsakta kuralım Pazar
Kozlu dere derler götürmez nazar
Bulanıkta yanar közü Maraş'ın¹¹⁹

¹¹⁹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

76
ONİKİ ŞUBAT

Oniki Şubattır kurtuluş günü
O gün muradına erdi Maraşlı
Yaptık her tarafta zafer düğünü
Bugün düşmanı urdu Maraşlı

Maraş'ın em yoktu yarasında
Ümidi kalmıştı tek mevlasında
Üzerine çöken sis arasında
Bir güneş ışığı gördü Maraşlı

O sis ki düşmanın kaçması idi
O sis ki düşmanın ölüm yasıydı
O ışık imamın yılmaz sesiydi
O sesle Maraş'a girdi Maraşlı¹²⁰

¹²⁰ Kaynak: Aşık Mehmet.

77

MARAŞ MARAŞ DERLER

Maraş Maraş derler bir büyük Maraş
Döşeğim kutnuda yorganım kumaş
Al kanlar içinde can veren kardaş
Bize mesken oldu Maraş illeri

Maraş'ın önünde bir sürü koyun
Esildi mezarım ıladı suyum
Kefene sığmıyor şu selvi boyum
Bize mesken oldu Maraş illeri

Maraş'a vardım da sığmadım bana
Doğurmaz olaydın sen beni ana
Kimsem de yoktur ki derdime yana
Bize mesken oldu Maraş illeri¹²¹

¹²¹ Kaynak: Ferruh Arsuna.

78

BAŞKONUŞ

Çıksam baksam görünür mi?
Başkonuş'un dağı şimdi
Yaylalarda dem sürmenin
Vakti geldi Çağı şimdi

Bizim yaylalar oluklu
Suları mercan balıklı
Omuzu çifte belikli
Kızlar gelsin yaylamıza

Bizim yaylalar otlu olur
Südü kaymağı datlı olur
Gız gelinden kıymetli olur
Gızlar gelsin yaylamıza

Bizim yaylalar meşeli
Dibinde gazel döşeli
Eli top top menevşeli
Kızlar gelsin yaylamıza¹²²

¹²² Kaynak: Hikmet Temizyürek

79

AVŞAR BOZLAĞI

İlgıt ılgıt bir yel eser Urum'dan
 Gördüm hali perişandır Avşar'ın
 Gam kasavet çıkmaz oldu sesimden
 Yönü gurbet ele döndü Afşar'ın

Oymak oymak oldu da Çukurovalar
 Uçtu gitti ıssız kaldı yaylalar
 Katara dizilmiş de türlü mayalar
 Katarı bozulmuş eli Afşar'ın

Yosun tutmuş pınarları akıyor
 Mor menevşe dize çıkmış kokmuyor
 Afşar işgal olmuş geri bakmıyor
 Duydum gülü örselenmiş kokmuyor

İlgın oğlu der ki işler güç oldu
 Altınımız Osmanlı'ya tunç oldu
 Güze kanlı şahbazlarım nec(e) oldu
 Ermemiş çakmağa eli Afşar'ın

Afşar dedikleri d bir büyük oba
 Çağırın Beyleri eylesin töbe
 Al sayak üstünde de boz beden aba
 Giyende sakınır eli Afşarın¹²³

¹²³ Kaynak: Yalçın Özalp.

80

MARAŞIM

Ovanda kıvrılır cilveli Aksu
 Ceyhan'a dökülme gönlüme Aksu
 Buyurdun düşmandan yoktur korkusu
 Uğruna can feda güzel Maraş'ım

Ahır dağılvarının ruşen dilberi
 Bir mecnun gibiyim sevdim seveli
 Türklüğe aşıktır öteden beri
 Uğruna can feda güzel Maraş'ım¹²⁴

81

HEY MARAŞ

Hey! Maraş eli yeşil yurdun yaylası aman
 Ahır dağı yaylaların paçası aman
 Hey! Ne hoş olur kamalığın gölgesi
 Yaz baharda ömür olur neşesi aman¹²⁵

82

AHIR DAĞI

Ahır dağının bağına yaslanmış
 Her tarafı bahçelerle süslenmiş
 Yiğitlik içinde Maraş seslenmiş
 Otağında yatmak ister gönlümüz¹²⁶

¹²⁴ Kaynak: Hikmet Temizyürek

¹²⁵ Kaynak: Hikmet Temizyürek

¹²⁶ Kaynak: Hikmet Temizyürek

83
KAMAN

Ela gözlü benli dilber
Melül moldun melül moldun
Sen ezeli benim idin
Elin moldun elin moldun

Al geyinir yeşil kuşanır
Saç bağın yere döşenir
Melez gömlekten üşenir

Kaman'ın önünden geçtim
Eğildin suyundan içtim
Çok methettiler Kaman'ı
İki gelin bir kız seçtim¹²⁷

¹²⁷ Kaynak: Hikmet Temizyürek

84

ILGİM İLGİM BİR YEL ESTİ

İlgim ilgim bir yel esti uğrumdan
 Duydum hali perişandır Afşarın
 Ayrı tasa kalkmaz oldu serimden
 Yönü gurbet ele döndü Afşar'ın

Padişah'tan ferman geldi nedeyim
 Yolumuza iskân düşdü gideyim
 Yeşil yaylaları kime tergedeyim
 Kapandı yaylası yolu Afşarın

Güz oluktur bu illerin yazıları
 Ötmez oldu bülbülleri kazları
 Yesir gitti esir oldu gelinleri kızları
 Bozuldu katarı ili Afşarın

İlbey oğlu der ki haller güç oldu
 Gözü kanlı şahbazların nice oldu
 Osmanlıdan altını mı tunç oldu
 Ermedi çıkmağa eli Afşarın¹²⁸

¹²⁸ Kaynak: Hikmet Temizyürek

85

İNKISARIM VARDIR ZEYTİN ÜSTÜNE

İnkisarım vardır zeytin üstüne
Dilerim Mevladan yanar inşaallah
Hak izin verince kopar bir tufan
Adana şehrine döner inşaallah

Vur emrin inşaallah bir gün yazarlar
Etrafına çarkça topun düzerler
Ortadan Zeytunun ismin kazırlar
Ehli iman orda konar inşaallah

Baba aliyyeden ferman gelir
Zeytun deyu ancak bir ismin kalır
O kisten konaklar virana olur
İçinde baykuşlar tüner inşaallah¹²⁹

¹²⁹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

86

MEKTUP BENDEN SELAM EYLE VATANA

Mektup benden selâm eyle vatana
 Ah çekip ağlasın illerim benim
 Yazgı böyle imiş takdir hüdanın
 İncitmen civelek beylerim benim

Müşkül mini oldu bu seferden gelmemiz
 On iki mansaptan miri almamız
 Gurbet Malatyada kaldı türbemiz
 Çoğ idi vatanda ağlarım benim

Lokman hekim gelse yoktur ilacım
 İlim aşiretim çeksinler acım
 Şerif hanım ile Hurşide bacım
 Yas tutup karalar bağlarım benim

İbrahim Paşaya karşı durduğum
 Şol sultan Mahmuda arka verdiğim
 Anadolu çok safasın sürdüğüm
 Yaylalı sahralı dağlarım benim

Elbendim çağırır yüz atlı hazır
 Nazlıdır devlette Süleyman vezir
 Kalender Beyimde gurbette hazır
 Kenan beyim çeksin tuğlarım benim¹³⁰

¹³⁰ Kaynak: Hikmet Temizyürek

87

GENE HATIRIMA DÜŞTÜ BERÇENEK

Gene hatırıma düştü Berçenek
Dumanlı dumanlı oy bizim eller
Aktı gözüm yaşı bir kanlı çanak
Dumanlı dumanlı oy bizim eller
Oturup ağlasam delidir derler

Afşinin etrafı bağ ile bostan
Göksunun dağları dillere destan
Ne gadar özledim seni canım Elbistan
(Nakarat)

Mahzuni Şerifim vay beni beni
Hani ya ikrarın ikrarın hani
Ne gadar özledim memleketim seni
(Nakarat) ¹³¹

¹³¹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

88

AT İLE KIRIM'I AŞTIKTAN GERİ

At ile Kırım'ı aştıktan geri
Dizgini boynuna düştükten geri
Aksu'nun köprüsün geçtikten geri
Bu gece Maraş'ta yatalım atım

Maraş'tan ötesi uzak bir yoldur
Tatar deresinde dizginin kaldır
Öğle namazını Göksu'da kıldır
Bu gece Göksun'da yatalım atım

Eyi derler Elbistan'ın ovasın
Yaz getirir ılık ılık havasın
Koca Binboğada şahini yanmasın
Gece Binboğa'da yatalım atım¹³²

¹³² Kaynak: Hikmet Temizyürek

89

GAVUR DAĞININ GIZLARI

Yol kenarında oturur
Gören aklını yitirir aman aman
Sırtıyla çalı getirir
Gavurdağının gizleri

Ekini dinine koyar
Beni mecnun etti o yar aman aman
Oturmuş da koyun sağır
Gavır dağının kızları¹³³

¹³³ Kaynak: Hikmet Temizyürek

90

UZUN YAYLA TÜRKÜSÜ

Uzun yayla derler erkezin eli
 Vicir vicir eder onların dili
 Kemere sıktırımış incedir beli
 Orayı da gezdim yoktur menendin

uba salta giymiş kapıda gezer
 Ne kadar vsem de o kadar güzel
 şu benim sevdiğim bağrımı ezer
 Szlp de kaş altından bakınca

şu görülen Binboğanın dağları
 Kırıcı boran açılmıyor belleri
 Yazıcıoğlum şerifli'nin beyleri
 Koca Tanı baz almağa başladı

Selimin giydiği ipekli sarı
 Bir daha göreyim yüzünü bari
 Bozuk değirmenin yıkık arhevi
 Suyu geldi ağlamağa bařladı¹³⁴

¹³⁴ Kaynak: Ahmet şükrü Esen.

91

AZİZİYE TÜRKÜSÜ

Maraştan çıktımda katırlar yüklü
 Bir yelek diktirdim gümüş ilikli
 Bir gelin sevdim siyah zülüflü

Neneyle neneyle ıraz neneyle
 Çık yüce dağlara bana eleyle
 Ah aman aman sürmelim aman
 Sürmedim safasını kalsın bir zaman

Karşıdan karşıya şahin yuvası
 İrazın yediği cennet meyvası
 Bizim çektiğimiz Allah belası

Neneyle neneyle ıranneneyile
 Çık yüce dağlardan bana eleyle
 Ah aman aman hallerim yaman
 Yar ile yaylaya çıktım bir zaman

Maraş'ın altında ufacık gözler
 Yine melulleşir şu ala gözler
 Gelin hellalaşak gelinler kızlar

Nen eyle nen eyle ıraz nen eyle
 Çık yüce dağlara bana eleyle
 El aman kötüye dedirdin felek
 Arslanı çakala boğdurdun bir zaman¹³⁵

¹³⁵ Kaynak: Hikmet Temizyürek

92

KÖROĞLU'NUN BİR TÜRKÜSÜ

Selam verdim selam almaz
Selamına selam seni
Akçasın pulsun aşıkım
Nasıl benim kılam seni

Nazlım salınır gezersin
Dertli bağrımı ezersin
Beyaz kağıda benzersin
Yazarmola kalem seni

Güzelliği yok bahane
Gözlerin benzer şahane
Namın çıkmıştır cihane
Bilir cümle alem seni

Malım yok ki dökem saçam
Hazinem yok ağzım açam
Çarem budur alam kaçam
Hep yanımda bulam seni

Bu yol Anteb'e gider
Bülbüller feryada gider
Hasretlikler kavuşsa
Dağlar imdada gider

El adama at verir
Bir atımlık ot verir
Oğlan büyük kız küçük
Sarılmaya tat verir

Bu gece ne gecedir
Yastık baştan yücedir
Yastık kurbanın olam
Yar yatışı nicedir

Maraş içinde yiğit
Belinde altın divit
Yarı ne küçük derler
Al da koynunda büyüt¹³⁶

¹³⁶ Kaynak: Hikmet Temizyürek

93

SÜRMELİ BEY

Maraş altı yana örd olur
 Her sineği de bir avcıda gurd olur
 Ben ölürsem yüreğime derd olur
 Gardaş kalk gidelim sılaya doğru
 O yare doğru vatana doğru

Maraş altı da yana yana ördolsun
 Her sineği de bir avcıda gurd olsun
 Ben ölürsem yüreğine derd olsun

(nakarat)

Gardaş şu dağlarda dağların mı var
 Ah çekip ardında ağların mı var
 Sanki mor sümbüllü bağların mı var
 Sılada bir gurbet elde bir bana
 Gardaş bir bana gardaş bir bana¹³⁷

¹³⁷ Kaynak: Hikmet Temizyürek

ASKERLİK TÜRKÜLERİ

94

OFO

Karşıdan karşıya Ofon uyandı
 Üstüne gelemes bir bölük ordu
 Kimseye gancetmen Nurhaklı vurdu
 Gel beni düşmana aman dedirme

Arslanı çakala boğdurma felek
 Uy amman amman hallanmıyaman
 Yar inen yaylaya göçtüğüm zaman

Ofo çıktı Şahintaşa yaslandı
 Sıka sıka mart inciği paslandı
 Ofonun elinden dağlar seslendi
 Gel beni düşmana aman dedirme
 (nakarat)

Eşem kutnu giyer Fatmam alaca
 Götürün mezara koyun böylece
 Haberim eletin yare gizlice
 Genede düşmana aman dedirme

(Nakarat) ¹³⁸

¹³⁸ Kaynak: Hikmet Temizyürek

95

HALAY

Damda bulgur sererler
Çıkma boyun göreler
Saçın ebrişim teli
Hançere bağ öreler

Hanım bacı kız ne diyon
Asker oldum gidiyom
Soysuz bana ne diyon¹³⁹

¹³⁹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

96

KÖR MOSKOF

Kör moskof öğrenmiş sırtın semerin
Urunca dişlerin bendin sökerim
Dönersin sonra da yorgun hımara
Yularsız, torbasız, külhana sokarım

Harbim var üstüne kör Moskof davran
Otuz milyon Türkle geliyor kervan
Duzaktan boşandı o bağlı evran
Bütün leşkerini odlara yakam

Nice kahramanlar bugün tartılır
Aslan öğürtüsünden ödün yırtılır
Gelişen imana canın kurtulur
Tacını tahtını başına yıkam

Ali Osman derler asıl zatıma
Sen avsındır aslan ile kedime
Payitahtın arpalıktır atıma
Sarayın yerine bir bostan ekem¹⁴⁰

¹⁴⁰ Kaynak: Hikmet Temizyürek

97

MARAŞ MARAŞ DA DERLER

Maraş dediler de Maraş bir koca Maraş
Kutludur yorganım yastığım kumaş
Bir yorgan altında can veren kardaş
Öldü diye haber eylen sunama of anam of

Maraş'ın içinde bir çeşme akar
Gelmez düşmanlardan geriden kaçır
Şimdi garip anam yoluma bakar
Nakarat

Maraşın dağları da mor düzdür çamdır
Görünürde bizim yurtlar dumandır
Gayri bizim geleceğimiz gümandır
Nakarat¹⁴¹

¹⁴¹ Kaynak: Ahmet Şükrü Esen.

98

ARPAYI BIÇENDE

Arpayı biçende olacak deste
Başım yastıktadır kulağım seste
Diyarı gurbette kimseler olmasın ha
Gayri ben silamı göremem demiş

Kılıç kabzasında kınalı parmak
Ne yaman müşkilmiş yardan ayrılmak
Hepilmiz kırılılık yurdumuzu vermek
Gayri ben selamı göremem demiş¹⁴²

¹⁴² Kaynak: Ahmet Şükrü Esen.

99

YÜCE DAĞ BAŞINDA DUMAN MI DURDU

Yüce dağ başında duman mı durdu
Çizmenin içine kanlar mı doldu
Bizim hısımlara gıran mı girdi
Nen eyle nen eyle İran nen eyle
Çık yüce dağlara bana el eyle

Al talı merkeze döküldümola
Yüz elli fişengim sakıldımola
İrazın belleri büküldümola

Nakarat¹⁴³

¹⁴³ Kaynak: Hikmet Temizyürek

**DOĞADAKİ VARLIKLARIN SEMBOL
OLARAK ALINIP SÖYLENDİĞİ TÜRKÜLER**

100

YIKILSIN MARAŞ

Yıkılsın Maraş'ta kalsın viran
Bir merteğim yok içinde yana
Gader böyleymiş kime bahana
Öleneçide bu gaderi çekerim

Yeşil gurbağa gibi de deryaya daldım
Yetkin ayva gibi de sarardım soldum
Bende şu dünyadan ne murad aldım
Bırakın dağlara da gurt yesin beni¹⁴⁴

¹⁴⁴ Kaynak: Tuğba Balçın.

101

ALA ÖKÜZÜ ÇİTE KOŞTUM

Ala öküzü çite koştum
Beyaz buğdayı yere saçtım
Ben bir helal ekmeğe düştüm
Ben gocamam emmim gızı

Ala öküzü gurt yesin
Ağ buğdayı kuş yesin
Helal ekmek haram olsun
Gel gaçalım emmim oğlu

Evlerinin önü çöplük
Çöplükte öter keklik
Benim yarım senden keklik
Ben gocamam emmim gızı

Evlerinin önü kuyu
Duyudan içerler suyu
Emmim oğlu eşek soyu
Biz gaçalım arab oğlu¹⁴⁵

¹⁴⁵ Kaynak: Hikmet Temizyürek

102

ARPA EKTİM BİR EVLEK

Arpa ekim bir evlek
Dadandı hacı leylek
Yazın beraber idik
Kışın ayırdı felek

Atlarını nallar senin
Elekler var elekler
Öpülsün ak bilekler
Haber olsun dostlara
Hasıl oldu dilekler

Elekler var elekler
Öpülsün ak bilekler
Haber olsun dostlara
Hasıl oldu dilekler

Nakarat
Evler senin evler senin
İçi dolu evler senin
Otuz iki nalbant kızı
Atlarını nallar senin
Nakarat¹⁴⁶

¹⁴⁶ Kaynak: Hikmet Temizyürek

**BİTKİLERİN SEMBOL OLARAK ALINIP
SÖYLENDİĞİ TÜRKÜLER**

103

NİCE YÜREKLERİ ODA DAĞLADI

Nice yürekleri oda dağladı
Akibed kemendin seni bağladı
Bu senin ettiğin Allah eyledi
Sandın mı zevalın buldun mu zeytin

Meğer ki göç ettin dağlar koriken
Bir beylik almaktı fikrin var iken
Dünyalar birikse kalkmam deriken
Sen kendi kendine geldin mi zeytin

Sen düşürdün mehlekeye yolunu
Cümle dileni destan ettin halını
Çarşılara yağma kıldın malını
Davasızca teslim oldun mu zeytin

Korkusuzca Engizekte gezerdin
Nicelerin bağrın vurup ezerdin
İngiliz Urus'a name yazardın
İkinci beyliği aldın mı zeytin¹⁴⁷

¹⁴⁷ Kaynak: Hikmet Temizyürek

104

ARMUDUN DİBİ KUYU

Armudun dibi kuyu
Uyu sevdiğim uyu
Bana sersem diyorlar
İçtiğim zemzem suyu

Hoppala yavrum yaz geldi
Çarşıya kiraz geldi
Aldım beş okka kiraz
O da yare az geldi

Armudu taşıyalım
Dibinde kışlayalım
Akşam oldu vaktoldu
Biz işimize başlayalım
(Nakarat) ¹⁴⁸

¹⁴⁸ Kaynak: Hikmet Temizyürek

105

GÖL DİBİNDE ÇINAR İDİM

Göl dibinde çınar idim
Kurudumda tekündim yar yar yar
Büküldüm toprağa düştüm
Çürüdümde tükendim yar yar aman yar yar yar

Bu imiş dünyanın hali
Kimin kime imiş vebali yar
Dağ başında kar misali
Eridim de tükendim yar yar yar aman yar yar yar

Mahzuni Şerifim yine
Yıkılmışam döne döne yar
Ben bu yolda elli sene
Yürüdümdü tükendim yar yar aman yar yar yar¹⁴⁹

¹⁴⁹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

106

HACİBEL'DEN BERİ GELDİM DE GEÇTİM

Hacıbel'den beri geldim de geçtim
Çınarın dibinde suyumu içtim
Huri güzelerin gördüm görüştüm
Ne zamandan beri bilirsın çınar

Mevlam seni övmüş övmüş yaratmış
Oynak çınar etrafına boy atmış
Dalların uzatmış yerlere yatmış
Mezarından beri bilirsın çınar

Çadırları etrafına gerilmiş
Güzelleri top top olmuş derilmiş
Ab-ı hayat suyu Hak'tan verilmiş
Ne zamandan beri bilirsın çınar

Kaçılda yolumdan geçeyim çınar
Bir daha suyundan içeyim çınar
Seni tarihlere geçeyim çınar
Karacaoğlan işte geldim giderim
Hünereye varsam methin ederim
Seni tarihlere kayıt ederim¹⁵⁰

¹⁵⁰ Kaynak: Hikmet Temizyürek

**HAYVANLARIN SEMBOL OLARAK
ALINIP SÖYLENDİĞİ TÜRKÜLER**

107

GARBİYELİ GARBİYELİ

Garbiyeli garbiyeli
Ne esersin deli deli
Bahçemde açan gülü
Sen soldurdun garbiyeli

Garbi yeli yeğın eser
Deli poyraz ona küser
Akyar duyar bana küser
Sen barıştır garbiyeli

Ördek gölde yıkanır
Hem uyur hem uyanır
Yar üstüne yar sevmiş
Buna can mı dayanır¹⁵¹

¹⁵¹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

108

İĞDE ÇİÇEK AÇMIŞ

İğde çiçek açmış bülbül dillendi
Sunam dillendi
Mendilim el kızında kirlendi
Sunam kirlendi
Bir yar sevdim bütün köy inlendi
Sunam inlendi
Söyle sunam söyle aldı dert beni
Sunam dert beni

Kale ardında kuzu yayarlar
Sunam kuzu yayarlar
Elmanın ardından nar mı soyarlar
Sunam nar mı soyarlar
Bir kere sevmiyenin de yar mı sayarlar
Sunam yar mı sayarlar
Söyle sunam şöyle aldı dert beni
Senin için öldürürüm ben beni¹⁵²

¹⁵² Kaynak: Hikmet Temizyürek

109

SEHER VAKTİNDE GAFLETTE

Ben seher vaktinde gaflette iken
Aşkınan uyandım durna sesinden
Bilmem bahar mıdır coştum bulandım
Bülbülün gül için velvellerinden

Bülbülün bu eyyam güldür otağı
Gül gülistan eyler bahçeyi bağı
Yarınan seyrana çıkmanın çağı
Hak saklasın elin kem nefesinden

Beyler şikar eyler yavru bazınan
Ben yine mailim uygun sazınan
El ele yarınan şirin sözünden
Devşirsek bahçenin menevşesinden¹⁵³

¹⁵³ Kaynak: Hikmet Temizyürek

110

HEY AĞALAR NE OLURMUŞ

Hey ağalar ne olurmuş
Gurbet ele düşerimiş
Gül dikenin bitmezimiş
İşe güce yetmezimiş

Gökte güvercinler uçar
Ah ile vah ile geçer
Gökten turnalar çekilir
On beş yaşında bükülür

Hak dosttan ayrılanın
Yolu dosttan ayrılanın
Bülbül gülsüz ötmezimiş
Eli dosttan ayrılanın

Kanadından teller saçar
Günü dosttan ayrılanın
İner yerlere dökülür
Beli dosttan ayrılanın¹⁵⁴

¹⁵⁴ Kaynak: Hikmet Temizyürek

111

HER NERDEN BAKARSA PARLAYIP GEZER

Her nerden bakarsan parlayıp gezer
Sunam bir başını göle düşürmüş
Daldırmış kendini gözlerin süzer
Atar sünbül saçın bele düşürür

Çölleri vermişler ağca ceylana
Baykuşa vermişler ıssız virana
Yarından ayrılan döner pervana
Bülbül figanını güle düşürür

Güzel olan gül benzini soldurmaz
Her olur olmaza meyil verdirmez
Yiğit olan gizli sırrın bildirmez
Kötüler sevdiğin dile düşürür¹⁵⁵

¹⁵⁵ Kaynak: Hikmet Temizyürek

112

GÖKTE UÇAN HUMA KUŞU

Gökte uçan huma kuşu
Ne bilir dalın kıymatın
Gargayı gonduran dala
Ne bilir gülün kıymatın

Çift sürüp ekin ekmeyen
Meydana sofra dökmeyen
Arının kahrın çekmeyen
Ne bilir balın kıymatın

Mencilisten söz atanlar
Gerçeğe yalan katanlar
Sonra beyliğe yetenler
Ne bilir elin kıymatın¹⁵⁶

¹⁵⁶ Kaynak: Hikmet Temizyürek

113

NE ÖTERSİN DERTLİ DERTLİ

Ne ötersin dertli dertli
Dayanamam zare bülbül
İdem gamlıyam hem figatli
Yakma beni nare bülbül

Ötme bülbül ötme bülbül
Derdi derde katma bülbül

Bilirim aşıksın güle
Gülün halinden kim bile
Bizim bahçedeki güle
El atıp dolaşma bülbül
Nakarat¹⁵⁷

¹⁵⁷ Kaynak: Hikmet Temizyürek

114

AYVAZ'IN TÜRKÜSÜ

İninden kalkmış bir aslan
 Gelir harlayı harlayı
 Buluttan doğmuş ay gibi
 Gelir parlayı parlayı

İşte ayvaz hey
 Yiğit Ayvaz hey
 Yavrum Ayvaz hey
 Canım gıynan hey

Gördün mü dne Ayvazı hey
 Sim bilekli yobazı
 ıplatmış kara kaytazı
 Gelir zorlayı zorlayı

Nakarat

Hani onlar hani bunlar
 Kafeste beslenen canlar
 Ak gövdede kızıl kanlar
 Akar şarlayı şarlayı

Nakarat

Köroğlum bilir zatını
 Eder yiğitin metini
 Kötü atından atını
 Verir ağlayı ağlayı
 Nakarat¹⁵⁸

¹⁵⁸ Kaynak: Hikmet Temizyürek

115

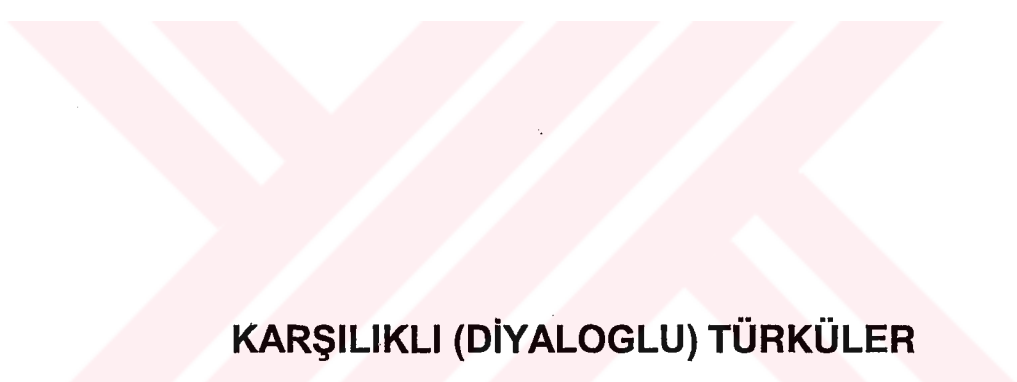
TURNAM

Turnam nerden gelirsin aslı Maraştan
Kanadın ıslanmış yağmurdan yaştan
Turnam sen korkmaz mısın alıcı kuştan
Doğru bir katara gidin turnalar
Beden yâre selam edin turnalar

İki turnam gelir aklı karalı
İkisi de sol böğründen yaralı
O da benim gibi bahtı karalı
Ötüşmeden sessiz gidin turnalar
Benden yare selam edin turnalar

Turnanın kanadı al yeşil telden
Çekerim ayrılık ne gelir elden
Sen de mi ayrıldın nazlı gönülden
Ötüşmeden sessiz gidin turnalar
Benden yare selam edin turnalar¹⁵⁹

¹⁵⁹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

KARŞILIKLI (DİYALOGLU) TÜRKÜLER

116

PAZARCIK

Pazarcığa gidek mi
 He he he gidek
 Gonca güller derek mi
 He he he derek
 Bir güzelin uğruna
 Biz ölek mi? Biz ölek mi? Ölek mi? Ölek mi?
 He he biz ölek le le he he biz ölek
 He he biz ölek le le he he biz ölek

Şu Narlı'nın ovası
 He he ovası
 Gül kokuyor havası
 He he havası
 Candan seven güzelin
 He he güzelin
 Kabul olur duası
 Kabul olur duası
 He he duası le le he he duası
 He he duası le le he he duası

Kartalkaya serinsin
 He he serinsin
 Deniz kadar derinsin
 He he derinsin
 Seni kimseye vermem
 He he vermem
 Sen benimsin benimsin
 He he benimsin he he he he¹⁶⁰

¹⁶⁰ Kaynak: Hikmet Temizyürek

117

UYKUDAN MI UYANDIN BAYGIN BAKIŞLIM

Uykudan mı uyandın baygın bakışlım
Dedim serhoş musun? Söyledi yok yok
Ağ ellere elvan kına yakışlım
Dedim bayram mıdır? Söyledi yok yok

Dedim ne gülersin? Dedi nazımdır
Dedi kaşın mıdır? Dedi gözümdür.
Dedim, ay mı doğmuş, dedi yüzümdür.
Dedim, getir öpek-söyledi yok yok.¹⁶¹

¹⁶¹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

118

DİDELERİN KAN OLMUŞ

Dedim dilber didelerin kan olmuş
Dedi çok ağladım sel yaraşdır
Dedim beyaz gerden dane danolmuş
Dedi zülfüm değdi tel yarasıdır

Dedim dilber sana yazılsın kanım
Dedi niçin benim beyim sultanım
Dedim yaralanmış ince miyan belin
Dedi kendin sardın kol yarasıdır

Dedim bu zarifin aklını aldın
Dedi nazlı yarım bir şey mi oldun
Dedim dilber niçin sarardın soldun
Dedi hep çektiğim dil yarasıdır. ¹⁶²

¹⁶² Kaynak: Hikmet Temizyürek

OYUN VE TÖREN TÜRKÜLERİ

119

GELDİ GELİN KINASI

Geldi gelin kınası
Ağlasın kız anası
Oğlan bizim kız bizim
Çatlasın kaynanası

Geliyor düğün alayı
Kaynanalar çeksin halayı
(Nakarat)

Kazanlarda aş pişer
Kaynanaya iş düşer
Kız anası gelince
Kaynana hemen küser

(Nakarat)

Gelin allar giyinir
Damat ile yürünür
Onu gören kaynana
Oğlum diye öğünür¹⁶³

¹⁶³ Kaynak: Hikmet Temizyürek

120

KINA HAVASI

Baba kızın yok muydu
Bir kız sana yük müydü
Kör olası emmilerim
Hiç oğlunuz yok muydu

Kız anası kız anası
Evinde mumlar yanası
Çağırın gelsin öz anası¹⁶⁴

¹⁶⁴ Kaynak: Hikmet Temizyürek

121
DÜĞÜN TÜRKÜSÜ

Çattılar ocak taşım
Kurdular düğün aşını
Kız ağlatma kardaşını
İşte koyup gidiyorsun

Gidiyorsan göndereyim
Pabucunu döndereyim
Her nereye gidiyorsan
Armağanlar göndereyim

Geçtiğin yollar otlansın
Bindiğin atlar şahlansın
Kız anan nice katlansın
İşte konup gidiyorsun

Mısırdan kınan geldi mi
Çadaşların duydu mu
Kız seni baban verdi mi
A bacım kınan kutlu olsun
Söyleyen diller tatlı olsun¹⁶⁵

¹⁶⁵ Kaynak: Hikmet Temizyürek

122

MARAŞ'TAN KINA GELİNİM

Maraştan kına gelinim Maraş'tan kına
Okkası ona gelinim sen sefa geldin
Sevdiğin suna gelinim sevdiğin suna

Sen sefa geldin gelinim kınan kutlu olsun
Yarenin yoldaşın bakın ağzın tatlı olsun

Maraştan atlas gelinim Maraş'tan atlas
İğneler batmaz gelinim iğneler batmaz
Yar sensiz yatmaz gelinim yar sensiz yatmaz¹⁶⁶

¹⁶⁶ Kaynak: Hikmet Temizyürek

123
KINA TÜRKÜSÜ

Gerek bu kıza bir ana
Ben ağlarım yana yana
Canım ana gülüm ana
Aha gelip gidiyorum
Ben sizlere ne diyorum

Gerek bu kıza bir baba
Ben ağlarım oba oba
Canım baba gülüm baba
Artık gelip gidiyorum
Bensizlere ne diyorum

Gerek bu kıza bir teyze
Ben ağlarım geze geze
Canım teyze gülüm teyze
İşte koyup gidiyorum
Ben sizlere ne diyorum¹⁶⁷

¹⁶⁷ Kaynak: Elif Taşçı.

124
KINA TÜRKÜSÜ

Tuz torbasını tuzsuz koyan
Büyük evi işsiz koyan
Atladım çıktım tunaya
Aile vurun kınaya
Gız sabahtan gidiyon mu

Ağlatman sefil onayı
Gız sabahtan gidiyorum
Sıra sıra söğütler
İzin verin yiğitler
Gız sabahdan gidiyon mu

Biz kınamı yahıcık
Emir verin yiğitler
Gideceksen gönderelim
Pabucunu dönderelim
On sabahtan gidiyorum¹⁶⁸

¹⁶⁸ Kaynak: Elif Taşçı.

AĞITLAR

125

HAVADA KAR SESİ VAR

Havada kar sesi var
Başında da mor fesi var
Açın bakın şu konağa
İçinde yar sesi var
Lele çoban garib oğlan

Çobanlaru dağlarda (gezesin)
Uçan kuşlara da derdini dökersin
Bağrına da taş basıp (ezersin)
Kurban ezersin çoban ezersin

Marpuşaya boyamadım
Ben çobana doyamadım
Hep kuşlar da yuva yapmış
Serçe kadar olamadım¹⁶⁹

¹⁶⁹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

126

ALA ÖKÜZÜ ÇİTE KOŞTUM

Ala öküzü çite koştum
Ağ buğdayı yere saçtım
Ben bir helal ekmeğe düştüm
Ben gocamam emmim gızı

Ala öküzü gurt yesin
Ağ buğdayı kuş yesin
Helal ekmek haram olsun
Gel gaçalım emmim oğlu
Evlerinin önü çöplük

Benim yarım senden keklik
Ben gocamam emmim gızı

Evlerinin önü kuyu
Duyudan içerler suyu
Emmim oğlu eşek soyu
Biz gaçalım arab oğlu¹⁷⁰

¹⁷⁰ Kaynak: Hikmet Temizyürek

127

ARPA EKTİM BİR EVLEK

Arpa ektim bir evlek
Dadandı hacı leylek
Yazın beraber idik
Kışın ayırdı felek

Atlarını nallar senin
Elekler var elekler
Öpülsün ak bilekler
Haber olsun dostlara
Hasıl oldu dilekler

Elekler var elekler
Öpülsün ak bilekler
Haber olsun dostlara
Hasıl oldu dilekler

Nakarat
Evler senin evler senin
İçi dolu evler senin
Otuz iki nalbant kızı
Atlarını nallar senin
Nakarat¹⁷¹

¹⁷¹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

128

AĞIT

Kömüşlerimde gelmiş yağlayamadım
Kır atım boşanmış bağlayamadım
Gitme yavrum dedim eyleyemedim

Bir dikmede diktim bitiremedim
Dikmenin dibinde oturamadım
Gitme Alim dedim getiremedim

Gayri fidanım, sürmez dalların
Döküldü yeşilim yoktur allarım
Kardaşın geleni nasıl eylerim¹⁷²

¹⁷² Kaynak: Hikmet Temizyürek

129

GÜNEŞ GİBİ DAĞ BAŞINDA DURURDUM

Güneş gibi dağ başında dururdum
Akşam sabah asmak üzre olurdum
Hiç olmazsa yavrularım görürdüm

Bana ettiklerin bulasın gelin
İlahi mevladan bulasın gelin
(Nakarat)

(
Mehmedim geldi yattı dizime
Dünya nedir görünmedi gözüme
Bakamadım ben yavrumun yüzüne
(Nakarat)

Yavrucuğum dağ başından aşırdın
Aklımı fikrimi aldın şaşırdın
Adananın çöllere düşürdün
(Nakarat)

Ağular içtimde yanıyar özüm
Ağlayı ağlayı görmüyor gözüm
Ayırdın yavrumdan gülmüyor yüzüm
(Nakarat)

Seni al yeşili gelin getirdim
Getirdim de koç yiğidim yitirdim
Varım yoğum hep yolunda yitirdim
(Nakarat)

Iraktan ırağa baktıkta durduk
Hekimden hocadan ölümsüz sorduk
Akibet bunun ölümün gördük¹⁷³

¹⁷³ Kaynak: Hikmet Temizyürek

130

BİR SEN KALDIN FELEK

Bir sen kaldın felek bana gülecek
Bu göz yaşlarımı kimler silecek
Dediler ki nazlı yarım gelecek

Bağlantı

Gelme ecel gelme üç gün ara ver dört gün ara ver
Al benim sevdami götür yare ver canım yare ver

Felek güldürmedi benim yüzümü
Hem yarimi aldı hem de kuzumu
Kime anlatayım yürek sızımı

Bağlantı¹⁷⁴

¹⁷⁴ Kaynak: Vahap Koç.

DİĞERLERİ

131

HEM OKUDUM HEMİ DE YAZDIM

Hem okudum hemi de yazdım
Yalan dünya senden bezdim of
Dağlar kayağını gezdim
Yiten yavru bulunur mu vay

El yazıya el yazıya
Duman çökmüş çöl yazıya of
Kurban olam kurban olam
Beşikte yatan kuzuya vay

El veriyor el veriyor
Orta direk bel veriyor of
Döndüm baktım sağ yanıma
Mehmedim can veriyor vay¹⁷⁵

¹⁷⁵ Kaynak: Hikmet Temizyürek

132

VAY GÖRESİM GELDİ NAZLI YAR SENİ

Vay göresim geldi nazlı yar seni
Dumanlı dumanlı oy bizim eller
Nasıl unuturum körpe kuzumu
Dumanlı dumanlı oy bizim eller
Otursam ağlasam delidir derler

Bizim elin yiğitleri bol olur
Çalar davulları dizgini dol olur
Ölüm bizim için tozlu yol olur

(nakarat)

Mahzuni Şerif'in vay beni beni
Hani ya ikrarsın ikrarın hani
Vay göresim geldi nazlıyorsun
(Nakarat) ¹⁷⁶

¹⁷⁶ Kaynak: Hikmet Temizyürek

133
TÜRK ÖĞÜDÜ

Deli gönül öğüdümü tutarsan
Hatalı yerlere sunma elini
Kemlik edene sen eylik eyle
Gözet imdi erkan yolunu

Gafilin başına düşürse bir iş
Var gönül mert oğlu mertle konuş
Müşkülün varsa kâmile danış
Başkasına beyan etme halini

Gel denmeyen yerlere kakuben varma
Sakin ol sırrını kimseye deme
Sen sen ol el üstüne üceden görme
Dokunur çözmene döker dolunu

Kıymetli gevherin mangıra satma
Her yerde sen seni ileri atma
Satuben dönüpte kayguya batma
Bir haldan anlamaz büker belini¹⁷⁷

¹⁷⁷ Kaynak: Hikmet Temizyürek

134

BUGÜN BEN ŞAHI GÖRDÜM

Bugün ben şahımı gördüm vay vay
Zülfikarı elinde vay vay
Dane dane dökülüyor
Dillerinde kehrubar var aman aman

Deli gönül yanlış gitme vay vay
Gidip cananı incitme vay vay
Bu yoldan acele etme
Acelede bir zarar var
Aman aman aman aman vay

Mahzuni geçeyim dedim vay vay
Ecelden içeyim dedim vay vay
Dünyadan göçeyim dedim
Sevdiğimdin intizar var
Aman aman aman vay¹⁷⁸

¹⁷⁸ Kaynak: Hikmet Temizyürek

135
SAMAH

Seyyah oldum şu alemi gezerim
Bir dost bulamadım (gün akşam oldu)
Kendi efganımla yar yar okur yazarım
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

Bilmem amelimden yoksa elimden
Ah ettikçe kanlı yaş gelir gözümde
İki elim kollarım oldu dizimden
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

Kul himmet ustadım ummana daldım
Gelenden geçenden yar yar haberin aldım
Bir dost bulamadım gün akşam oldu¹⁷⁹

¹⁷⁹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

136

KAL BURDA

Gitme garip gitme yollar çamurdur
Garibin yüreği de daşdır demirdir
Yedi yıl dediğin haylim ömürdür
Gadan alam garip aman kal burda¹⁸⁰

137

MEVLAM GÜL DİYEREK İKİ GÖZ VERMİŞ

Mevlam gül diyerek iki göz vermiş
Bilmem ağlasam mı ağlamasam mı
Dura dura bir sel oldum erenler
Bilmem çağlasam mı çağlamasam mı
Fakirin sırtından doyan doyana doyan doyana
Bunu gören yürek nasıl dayana
Yiğit muhtaç olmuş guru soğana
Bilmem söylesem mi söylemesem mi

Mahsunî Şerifim dindir acımı
Bazı acılardan al ilacımı
Pir sultanlar gibi dar ağacını
Bilmem boylasam mı boylamasam mı¹⁸¹

¹⁸⁰ Kaynak: Hikmet Temizyürek¹⁸¹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

138
ŞU DİYARI GURBET ELDE

Şu Diyarı Gurbet elde aman aman
Şen değil gönlüm şen değil ya dost ya dost
Amman kimse bilmez ah vatanımdan bu halımdan
Oy şen değil gönlüm şen değil aman aman
Şen değil gönlüm şen değil

Sergerden olmuş gezerim
Ben gezerim
Aman hem okuyup hem yazarım
Ben yazarım
Oy gece gündüz intizarı aman aman
Şen değil gönlüm şen değil

Ben cismimi yaktım nara yaktım nara
Gönlüm uğramış nara (Garip başı)
Oy tecellim yok bahtım kara bahtım kara
Oy şen değil gönlüm şen değil aman aman
Şen değil gönlüm şen değil

Mücnimiyem didem yaşı didem yaşı
Aman gamdan ayrıldı başı garip başı
Oy Abdulandan yedi daşı (Aman aman)¹⁸²

¹⁸² Kaynak: İhsan Öztürk.

139

AH DARA KÜRT KIZI

Ah dara dara kürt kızı
İyiden dara tut kızı
Çek elini koynumdan
Doğdu seher yıldızı
(Nakarat)

Karşıda kurt evleri
Yayılır develeri
Oturmuş koyun sağar
Terlemiş memeleri
(Nakarat)

Hey hümbekler hümbekler
Bu hümbegİ kim bekler
Kızın gönlü olursa
Kah yurur kahimekler
(Nakarat)

Derelerde camızlar
Arabayı omuzlar
Bize fırsat vermiyor
Kır sakallı domuzlar
(Nakarat)

Kalede koyun yerler
Bizde varsak ne derler
Otursak bile yesek
Bu bunu sevdi derler
(Nakarat)

Kız vursana havayı
Eğdirmişim kefeyi
Ela gözün sevdiğin
Nerde sürdün sefayı
(Nakarat) ¹⁸³

¹⁸³ Kaynak: Hikmet Temizyürek

140

YİNE BAHAR AYI GELDİ

Yine bahar ayı geldi
 Arttı derdim yaram benim
 Lokman hekim kendi gelse
 Bulurmola çarem benim

Zati el işi beklerim
 Demen sırrımı saklarım
 Yemen haramı korkarım
 Çok kullara borçlu benim

Kimselere yoktur sözüm
 Bağım yoktur yiyem üzüm
 Mahsara görmedi gözüm
 Ol pekmezsiz kalan benim

Çift sürüp ekin biçmedim
 Yazın yaylaya göçmedim
 Kula sofralar açmadım
 Melul Melul bakan benim

Hepsinden kaldım yekin ik
 Kırk yaşadık ne gün gördük
 Yaz gününde yaymak yannık
 Ol ayransın kalan benim¹⁸⁴

¹⁸⁴ Kaynak: Hikmet Temizyürek

141

ALMAN BENİM ABAŞIMI

Alman benim Abaşıımı Habeş at
Merhamet eylen efendim
Bundan başka malım yoktur
Merhamet eylen efendim

Bununla tabur dolmaz
Ben ağlarım yüzüm gülmez
Derdi oğlum halim bilmez
Merhamet eylen efendim

Beş sene askerde durdum
Latif dediğini gördüm
Paşalara boru çaldım
Merhamet eylen efendim

Bir oğlum var obdulgaylan
Kalmadı dizimde derman
Çalışırım bir gün durmam
Merhamet eylen efendim

Bir oğlum var idi Hüsin
Ne bayram ettim ne düğün
Şu dünyada görmedim gün
Merhamet eylen efendim¹⁸⁵

¹⁸⁵ Kaynak: Hikmet Temizyürek

142

KAÇAMADIM BEN ZÜĞÜRTLÜK ELİNDEN

Kaçamadım ben züğürtlük elinden
 Dolanıp belime kuşak oluktur
 Nice kaçtım ise kurtulamadım
 Geçüp ayağıma tutsak oluktur

Acımdan ölsem de etmem başağı
 Yaradan kayırsın evladı uşağı
 Beğenmezdim kutnu kumaş döşeğı
 Şimdi kuru yerler döşek oluktur

Yaz gelince oğlaklarım satardım
 Ata binim sürülene katardım
 Otuz altı direk çadır tutardım
 Şimdi gölgeliyim kavak oluktur¹⁸⁶

¹⁸⁶ Kaynak: Hikmet Temizyürek

143

ÇOK PERİŞAN MİLLETİZ

Çok perişan milletimiz
Şaştı şimdi devletimiz
Canı canı verem malı maldan
Edirneyi alak eden

Esir gitti nice canlar
Az iş ile olmaz bunlar
Müslüman olup gelenler
Tumansız gezdi gelinler

Her taraftan bağlı yolu
Din gayreti bugün kardaş
Mevlam onu halas etsin
Din gayreti bugün karalar

Molla Hasan et can feda
Böyle duysun boy ve geda
Yardım eyle bari huda
Din gayreti bugün kardaş¹⁸⁷

¹⁸⁷ Kaynak: Hikmet Temizyürek

144

GAMLANMA GÖNÜL GAMLANMA

Kemlik iyilik göremez gamlanma gönül gamlanma
Bin kaygı bir borç ödemez Gamlanma gönül gamlanma

Yiğit yiğidin eşidir At yiğidin yoldaşdır
Sağlık cümleinin başıdır Gamlanma gönül gamlanma

Yavru şahanım boz olur Kötülerde kem söz olur
Kara gün ömrü az olur Gamlanma gönül kamlanma

Naçar Karacaoğlan naçar
Nice dolulardan içe
Kara gündür gelir geçer
Gamlanma gönül gamlanma¹⁸⁸

¹⁸⁸ Kaynak: Hikmet Temizyürek

145

URYAN GELDİM İSE URYAN GİDERİM

Uryan geldim ise Uryan giderim
Yeğın yer alacak harcanım mı var
Ezraıl gelmiş de can talep eder
Benim can vermeğe fermanım mı var

Derilir torlanır gelirler
Huzuru mahşere divan dururlar
Yolda harami var korku verirler
Benim ipek yüklü kervanım mı var

Er isen erliğin meydana getir
Kadir mevlam noksanımı sen yetir
Bana derler gam yükünü sen götür
Benim yük götürür dermanım mı var¹⁸⁹

¹⁸⁹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

146

BEN ÖMER PAŞAYIM

Ben Ömer Paşayım Zülkadir oğlu
Dünyada dengime çıkan kalmadı
Ben bir aslan idim geldim cihane
Dünyada gurzumu atan kalmadı

Kimsenin kimseye vermedim payın
Zor bakıcılarla eyledim oyun
Alıcı kurtları eyledim oyun
Düşmanın belini büken kalmadı

Dönüp de dünyaya gelmiş varmola
Eliyle hayfını almış varmola
Vezirlerde böyle olmuş varmola
Vüzera gayretin güden kalmadı

Mustafam derkeder eyler ağlarım
Yas çekip de kara bağlar bağlarım
Ah neyleyim yaşamadı beylerim
Ben ölürsem yerimi dutan kalmadı¹⁹⁰

¹⁹⁰ Kaynak: Hikmet Temizyürek

MEDET SENDE KALDI HEY GANI VEZİR

Medet sende kaldı hey gani vezir
Himmet edin gidek illerimize
İstemem Mısıra sultan etseler
Nice can muntazır yollarımıza

Düşünmekten aklım fikrim zay oldu
Eyildi kametim kaddim yay oldu
Sıladan çikalı on dört ay oldu
Efendim vakıftır hallerimize

Bu şadiyi şad eylesen yahşolur
Her emeğin karşılığı bahşolur
Bizim elin ceylanları vahşolur
Yad avcılar girmiş ellerimize¹⁹¹

¹⁹¹ Kaynak: Hikmet Temizyürek

148

KULAK VERİP DÖRT KÖŞEYİ DİNLEDİM

Kulak verip dört köşeyi dinledim
Arkam sıra gıybet eden çok imiş
Çok yaşayıp mihnet ile ölmeden
Az yaşayıp dem sürmesi yeğ imiş

Siz olun sırdaşım ey karlı dağlar
Hastanın halından ne bilir sağlar
Her nerde gördümse dertliler ağlar
Aradım cihanı dertsiz yoğ imiş

Yine dumanlandı dağların başı
Zehirden acıdır en kelin aşısı
Tırnağın var ise başını kaşı
Kimseden kimseye vefa yoğ imiş

Karacoğlan eder nolup nolmadan
Usanmışım el işine yelmeden
Garip ilde padişahlık sürmeden
Vatanında züğürt olmak yeğ imiş¹⁹²

¹⁹² Kaynak: Hikmet Temizyürek

149

HİKMET HÜDANINDIR BİLİNMEZ NE SİR

Hikmet hüdandır bilinmez ne sır
Sahibi aklolan melâle düştü
Anlaşılmaz oldu yoksul ile bey
Haneden seyrine mekale düştü

Furumayelere itibar zahir
Sim ve zer onlarda tükenmez vafir
Zadelerden kalktı gayri mekadir
Bu eyyam bu devran bu hale düştü

Gayri vacip oldu kuşeyi vahdet
Ari olan çekmez dert ile mihnet
Ehlinin gayrında bulundu sohbet
Onların reyine ihale düştü

Dinle bu sözlerim bunda yalan yok
Asil neseb olanları bilen yok
Bu zamanda doğru sözü olan yok
Arifin ahvali mehale düştü¹⁹³

¹⁹³ Kaynak: Hikmet Temizyürek

150

ETTİLER DOST NAZARINDA

Etiler dost nazarında
Esir göze kaşa beni
Sorgusuz can pazarında
Yazdılar en başa beni

Efkarım zor gelir dile
Sözün sohbetin derdiyle
Nice onulmaz derd ile
Koydunuz baş başa beni

Başım yüce arşa değin
Gücünüz yeterse eğin
Meyil vermiş bellemelin
Acı pişmiş aşı beni

Varsa ateş çam dalına
Kızgın döner at nalına
Kızgın demir mangalına
Yapmayınız maşı beni

Yok bu işte sayım suyum
Gönölce olmalı huyum
Ben toprağın tohumuyum
Ekmeğiniz taşa beni

Kimler düşüme girdiler
Dal misali devirdiler
Gam yükünü çevirdiler
Gözden akan yaşa beni¹⁹⁴

¹⁹⁴ Kaynak: Hikmet Temizyürek

151
ÇALIYA YILAN AKTI

Çaliya yılan aktı
Dalını kıra kıra
Bana bir yiğit baktı
Terini sile sile

Oy niye hanım niye
Öldüm yar diye

Bahçeye biber ekdim
Ne zaman göverecek
Kız senin kötü gocan
Ne zaman geberecek
(Nakarat) ¹⁹⁵

¹⁹⁵ Kaynak: Hikmet Temizyürek

152
BİNER ATIN İYİSİNE

Biner atın iyisine
Gider yolun kıyısına
Mehmed Ali'yi vurmuşlar
Haber verin dayısına

Bağlantı
Memed Ali Memed Ali
Memleketin gonca gülü
Orduların şen bülbülü

Kara çadır is mi tutar
Altın kılıç pas mı tutar
Anan ağlar bacın ağlar
Elin kızı yas mı tutar

Bağlantı

Seni vuran dağlı mıydı
Kurşunları yağlı mıydı
Eloğlu seni vururken
Elin kolun bağlı mıydı

Bağlantı¹⁹⁶

¹⁹⁶ Kaynak: Mesut Yınanç.

153

KÖRPE İKEN KIRDI FELEK DALIMI

Körpe iken kıldın felek dalımı
Akar gözlerimden yaş gelir gider
Dünyanın zevkinden çektim elimi
Mevsim hazan oldu kış gelir gider

Her vücut götürmez bu kadar zehri
Akan çaylar bulur sonunda sahri
Tükenmez dünyanın mihneti kahrı
O da aşıklara hoş gelir gider

Seherde naz eder de menevşe sümbül
Bak ne hale düşer biçare bülbül
Boşuna ağlayıp gam çekme gönül
Cahilin kârıdır yaş gelir gider¹⁹⁷

¹⁹⁷ Kaynak: Mahzuni Şerif

154

BİR DURNA UÇURDUM HUPLAR GÖLÜNDEN

Küstürdüm durnamı barışamadım
 Semaya açıldı yarışamadım
 Şahin oldu uçu kavuşamadım
 Yüce dağdan aştı yolu durnanın

Hayli demdir durnam gezeriz ayrı
 Kavilim rüyamda görseydim bari
 Yad avcı avlamış dönemez geri
 Bağlanmış kanadı kolu durnanın

Ahumu aradım gözler yüzünde
 Suval sordum ördeğinden kazından
 Dediler kan ağlar iki gözünden
 Örselenmiş tüyü, teli durnanın

Dediler ah çekip seni özlüyor
 Gelir deyi yollarını gözlüyor
 Ciğerinden yare almış sızlıyor
 Bükülmüş kameti belı durnanın

Deldi kulağımı bir hazin avaz
 Yıktı bu gönlümü eyledi enkaz
 Mezarım taşına gel elinle yaz
 Bu perişan aşık gülü durnanın¹⁹⁸

¹⁹⁸ Kaynak: Mahzuni Şerif

KAYNAK KİŞİLER BİYOGRAFİSİ

1-) MAHZUNİ ŞERİF (1943-2002)

Günümüz sanatçısı ve saz şairidir. Afşin ilçesinin Tarlacık köyünde doğdu. Şairin asıl adı Şerif, soyadı Cırık'tır. İlkokulu bitirdikten sonra askerliğe ilgi duydu. 1956 yılında Mersin Üçüncü Astsubay Hazırlama Okulunda okudu. Kısa süren bir eğitimden sonra Sivas'ta Ekreol Tepe'de 5 ay stajyerlik yaptıktan sonra askerlikle ilişkisini kesti. Evli ve iki çocuk babası Mahzûni Şerif 2002 yılında hayata gözlerini kapamıştır. 1955-56 yıllarında saz çalmaya, şiir söylemeye başlamıştır. Behlül Cırık'a çıraklık etmiştir. Mahallî gazetelerde şiirleri yayımlanmış, plak ve kasetlere şiirler okumuş, konserler vermiştir. Kendinden sonra gelen bir çok halk şairini etkilemiştir.

2-) MUSTAFA OKUMUŞ (D. 1932)

Şair, eğitimci. Türkoğlu ilçesinin Karalar köyünde (Beyoğlu kasabası) doğdu. İlköğrenimini köyünde, ortaöğrenimini Düziçi Köy Enstitüsü'nde, yüksek öğrenimini Gazi Terbiye'de tamamladı. Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yaptı. Otuz yıllık meslek hayatının yirmibeş yılını Kahramanmaraş'ta geçirdi. Kahramanmaraş Lisesi'nde öğretmenlik ve yöneticilik, çeşitli okullarda müdürlük yapmıştır. 1981 yılında Kahramanmaraş'tan yılın öğretmeni seçilmiş ve emekli olmuştur.

Şiir ve deneme türünde çalışmaları vardır. Gönül Bahçesi (1996) adıyla yayımlanmış bir şiir kitabı vardır.

3-) HİLMİ ŞAHBALLI (D. 1953)

Günümüz saz şairlerindendir. Türkoğlu ilçesinin Sarılar köyünde doğmuştur. Saz ustası Mahmut Coşkuner, söz ustası Hayatı Vasfi Taşyürek, çırağı Uğur Geylânî'dir. Uzun müddet Almanya'da kalmıştır. Bir süre Ankara'da da ikamet etmiştir. Bir televizyon kanalında "Ozanların Dilinden" adlı bir program yapmıştır. Başka bir kanalda da "Türküler Pınarı" adlı programı yürütmüştür. Hayatı boyunca 63 plak, 26 kaset doldurmuştur. 1050 adet şiiri vardır.

4-) HİKMET TEMİZYÜREK (D. 1966)

Kahramanmaraş'ın Çağlayancerid ilçesinde doğmuştur. Niğde Öğretmen Okulunu bitirdikten sonra bir müddet Ankara'da görev yaptıktan sonra memleketi olan Kahramanmaraş'ta eğitim hayatına öğretmen olarak devam eder. Hâlen Yıldırım Beyazıt İlköğretim Okulunda müzik öğretmeni olarak görev yapan Temizyürek, Kahramanmaraş Musıkî Cemiyeti'nin de 15 yıldır aktif üyesidir.

5-) MUZAFFER SARISÖZEN (1899-1963)

Muzaffer Sarısözen, 1899 yılında Sivas ilinin Cami-i Kebir mahallesinde doğdu. Babası Sarıhatipzadelerden Şeyh Hüseyin Hüsnü Efendi, annesi Zeliha Hanım'dır.

Sarisözen 1930 yılının Eylül ayında Milli Eğitim Müdürü olan Ahmet Kutsi Tecer ile tanışmıştır. Tecer Sarısözen ile tanıştıktan sonra 1930 da "Halk Şairlerini Koruma Derneği"ni kurar ve Sarısözen genel katip olur. İlk halk şairleri bayramı 1930 da yapılır ve Aşık Veysel bu şekilde ortaya çıkarılır.

Muzaffer Sarısözen'in halk müziğine verdiği hizmet kadar halk oyunlarına verdiği hizmet de büyüktür. 1950 yılında İtalya ve İspanya'daki Avrupa Uluslararası Raks Müsabakalarına, Erzurum bar ekibi ve davulcu Kara Yılan, zurnacı Mümtaz Ardiç ile katılır. Madrid'te 68.000 kişinin önünde, Biariz ve San Sebastian'da yapılan 5 yarışmada ekip birinciliği alır.

1962 yılında sağlık sorunu nedeniyle rahatsızlanır ve sağlığına bir türlü kavuşamayarak 4 Ocak 1963 yılında vefat eder. Asri mezarlıkta büyük bir törenle defnedilir.

SONUÇ

Her millet kendine ait duygu ve düşünceleri çeşitli anlatım ve yazılı unsurlarla ortaya koymaktadır. Kültürel anlamda bu unsurlar, geçmişten geleceğe bir köprü oluşturmaktadır. Türk milleti olarak da kendi kültürümüz içinde Türk halk biliminin önemli bir yere sahip olduğu muhakkaktır. Türk halk bilimi içerisinde önemli türlerden birisi ise şüphesiz türkülerdir. Türkü, bize ait sosyal, kültürel ve edebî unsurları, en saf, en doğal, en yalın anlatım diliyle geçmişten günümüze hatta geleceğe taşıyan bir türdür.

Türkülerimiz, Anadolu'yu, insanlarımızı ve yaşadıklarımızı yansıtmada en önemli araçtır. Anadolu toprakları ve Türk tarihi içerisinde Kahraman Maraş önemli bir yere sahiptir. Beyliklere merkezlik yapması, coğrafya olarak geçiş noktasında bulunması, büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'ün Türklüğü ve Anadolu'yu kurtarma mücadelesinin içinde, güney cephesinde kendi kurtuluşunu sağlayan ilk Anadolu kenti olması, yoğun tarih ve toplum birikiminin yoğurduğu bir yörenin oluşmasını sağlamıştır. Böylesine bir yerleşim yerinin ve insanların nesilden nesile aktarılacak mücadeleleri, aşkları, duyguları, acıları, sevinçleri, sevgileri, sevgilileri ve inançları mutlaka vardır.

Yüksek lisans çalışmamda büyük Türkiyemizin önemli bir yöresi olan Kahraman Maraş'taki türkü geleneğini yaşayan kültür unsurlarıyla aktardım. Giriş bölümünde Maraş'la ilgili genel ve Maraş adının tarihçesine, Maraş ilinin sosyo kültürel durumunu içeren bilgilere yer verdim. Tezimin birinci bölümünde türkü hakkında bilgiler vererek, Maraş'taki türkü geleneği ve bu geleneğin oluşmasındaki kültürel alt yapıyı sosyal hayattan alıntılar yaparak ifade ettim. İkinci bölümde ise türkülerin konularına göre tasnifini yaptım. "Kahraman Maraş Türküleri Üzerine Bir İnceleme" adlı tezimde türkülerin konulara göre tasnifinde bizden önceki yapılan sınıflandırmalardan farklı olarak, hikâyeleri olan türküler "Tahkiyeli Türküler" başlığı altında inceledim. Bu farklı tasnifin kanaatimce bundan sonra aynı alanda çalışma yapacak olan akademisyenlere yardımcı olacaktır. Aynı bölümde türküler yapıları bakımından da tasnif ederek metinler ışığında sınıflandırdım.

Bazı türkülerin hem aşk ve sevdâ, hem de bir başka türün içine girdiği ortadadır. Burada ağır basan tarafı dikkate aldım.

Maraş türkülerini sahada derlemeye başlamamdan bu yana gördüğüm şudur ki; Anadolu topraklarında çeşitli etnik kültürlerin milletçe zengin bir kültüre ve edebi ürünlere sahip olmamızı sağlamış olduğudur. Bu ürünlerin tarafımdan incelenmesinin ve değerlendirilmesinin amacı ve tez konusu olarak seçilmiş olmasından maksat, türkî geleneğine katkıda bulunmaktır. Kanaatim odur ki bu amacıma tamamladığım tezimle ulaşmış bulunmaktayım.

KAYNAKÇA

BORATAV, Pertev Naili

1969 "Halk Türkülerine Dair", **Aramak**, Sayı 5, Ağustos, s. 3-5.

1988 **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul.

1937 "Eğin Türkülerinin Başlıca Temleri", **Ülkü**, Sayı 58, Aralık, s. 337-348.

1982 **Folklor ve Edebiyat**, Cilt II, İstanbul.

1983 **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Ankara.

ÇINAR, Ali Abbas

1996 **Türk Dünyası Halk Kültürü Üzerine Araştırma ve İncelemeler**, Muğla.

DİLÇİN, Cem

1988 **Türk Şiir Bilgisi**, Ankara, 1988.

DİZDAROĞLU, Hikmet

1978 "Kerkük Hoyrat ve Manileri" **Türk Folklor Araştırmaları**, Yıl 30, Sayı 352, Kasım, s. 8480-8482.

1969 **Halk Şiirinde Türler**, Ankara.

ELÇİN, Şükrü

1969 **Türk Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara.

1989 "Anonim Halk Şiiri Üzerine" **Türk Dili**, Türk Şiiri özel Sayısı III, Sayı 445-450, Ocak-Haziran, s. 1-35.

1934 **Türk Edebiyatı Araştırmaları**, Cilt I, İstanbul.

1987 "Türk Halk Müziği Araştırmaları ve Türk Kültür Tarihi", **III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, s. 201-203.

MAHMUT, Nedret

1993 "İpek Yolu Türk Dünyası Türküleri", **İpek Yolu Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri**, Ank., 1-7 Temmuz.

NAKİP, Mahir

1991 Kerkük Türk Halk Musikisinin Tasnif ve Tahlili, Ank.

ÖZBEK, Mehmet

1975 Folklor ve Türkülerimiz, İstanbul.

ÖZKIRIMLI, Atilla

1982 Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, Cilt IV, İstanbul.

ÖZTELLİ, Cahit

1972 Evlerinin Önü Halk Türküleri, İstanbul.

ÖZTÜRK, Ali Osman

1995 Türkü Yazıları, Ankara.

TARLAN, Ali Nihat

1970 "Türk Folklorunda Türkü" İleri Türk Dergisi, Yıl I, Sayı 6,
s. 9.

TEPEBAŞI, M. Nedim

1997 "Keşfelidelemeyen Kent" Tarihi Uzunoluk Dergisi, Yıl:
9, Sayı 9, s. 77.

TURHAN, Salih DÖKMETAŞ, Kubilay ÇELİK, Levent

1996 Notalarıyla Türkülerimiz ve Hikayeleri, Ankara.

Şemsettin Sami, **Kamus-ı Türkî**.

YAKA, Serdar

1997 Memleketime Dair, Ukde Yay., Kahramanmaraş, 1997.

YAKICI, Ali

1993 "Uygur Halk Koşukları", Anayurttan Atayurda Türk
Dünyası, Yıl I, C. 1, Sayı 3, Haziran 1993.

ÖZET

“Kahraman Maraş Türküleri Üzerine Bir İnceleme” adlı tezde Halk Edebiyatı içerisinde türkünün yerinden hareketle Kahraman Maraş türkü geleneği hakkında bilgiler verilmiştir. Derleme çalışmamız, Kahraman Maraş üzerinde yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte HAGEM ve TRT arşivlerindeki yöreyle ilgili çalışmalar da incelenmiştir. Tezde yer alan türküler, sahada icra edilen ve yöreyle ilgili olan türkülerdir. Türküler, yöreyi; hem çeşitli yönleriyle anlatan hem de yörenin ağız ve kültürel unsurlarını yansıtmak suretiyle bu yöreye ait olduğunu ortaya koyan eserlerdir. Giriş bölümünde, Kahraman Maraş adının tarihi gelişimi, Kahraman Maraş’ın sosyal ve kültürel durumu ile ilgili bilgiler verilmiştir.

- I. Bölümde, türkü hakkında genel bilgiler verildikten sonra Kahraman Maraş Türkü Geleneği ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.
- II. Bölümde ise Kahraman Maraş türkülerinin hem konuları bakımından hem de şekil olarak tasnifi yapılmıştır. Konuları bakımından yapılan tasnifte daha önce yapılan tasniflerden farklı olarak “Tahkiyeli Türküler” başlığına da yer verilmiştir. Bu başlık altındaki türküler hem ağıt özelliği gösteren hem de hikayesi bilinen türkülerdir. Yapılan tasnifler örnek türkü metinleriyle desteklenmiştir.
- III. Bölüm ise türkü metinlerini içermektedir. Konularına göre yapılan tasnif doğrultusunda metinler yer almıştır.

Tezin sonunda bulunan sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yapılmıştır. Biyografiler ise türkülere kaynaklık eden şahıslar hakkındadır. Tezin hazırlanmasında Kahraman Maraş ve türkü konusunda temel bilgilere kaynaklık eden kaynak eserlere Kaynakça’da yer verilmiştir.

Kahraman Maraş Türküleri Üzerine Bir İnceleme adlı tez, Türk Halk Edebiyatına ve türkü geleneğine bilimsel anlamda bir katkı sağlaması amacımız doğrultusunda bilimsel derleme yöntemleri kullanılarak hazırlanmıştır. Tez hazırlanırken dikkate alınan bir diğer konu ise tezin Kahraman Maraş yöresi için de önemli bir kaynak teşkil etmesini sağlamaktır.

ABSTRACT

In the thesis with the title "A study on Kahraman Maraş Folksongs", information about Kahraman Maraş Folksongs is presented, in respect of the place of the folksongs in the folklore literature. This compiled study covers only Kahraman Maraş. In addition, the archives of HAGEM and TRT have been examined. The folksongs studied in the thesis are those performed in public and belong to Kahraman Maraş. Folksongs are the works of regional nature presenting both a good deal of information about the region, as well as the dialects, and cultural elements of the region.

In the introduction, the information concerning the historical development of the name of Kahramanmaraş along with social and cultural position of the city is given. The first part provides information about an overview on folksongs and the Tradition of Kahraman Maraş Folksongs. The second part covers a classification of folksongs according to their structures and themes. A new subcategory "Narrative Folksongs" is formed in this thematic classification, which is different from those produced before. The songs under this heading are of lament nature and their stories are well-known. The classifications are supported with sample folksongs. The third part includes the lyrics of folksongs, classified according to their themes. The conclusion offers a general overview.

The in-text-mentioned biographies are of the source people of the folksongs. The works including comprehensive information about Kahraman Maraş and its Folksongs are recited in the references.

The thesis with the title "A study on Kahraman Maraş Folksongs" has been prepared with the objective to contribute to the field of Turkish Folklore Literature and the Tradition of Folksongs in mind, through the use of the compilation technique. It has also been aimed that this thesis may function as an important resource for Kahraman Maraş.

EC. YÖNERGE GÖRE
BİBLİYOTEKON KURULU